

Treball de Recerca

DONES DE PATUM

DONES DE PATUM

**ESCOLA XARXA BERGA
BATXILLERAT DE
CIÈNCIES SOCIALS**

Gràcies a totes aquelles persones que ho han fet possible, especialment a la meva mare.

Puc contar-vos meravelles... Els dimonis són femelles!!!

Serafí Pitarra

ÍNDEX:

1.ABSTRACT	1
2.INTRODUCCIÓ	3
3. LA PATUM. QUÈ ÉS?	5
4. ELS ADMINISTRADORS I LES ADMINISTRADORES	12
4.1 ORIGENS DELS ADMINISTRADORS	13
4.2 ELS ADMINISTRADORS A L'ACTUALITAT	18
5. EL PATRONAT MUNICIPAL DE LA PATUM. LA PATUM COM A PATRIMONI DE LA HUMANITAT. INFLUÈNCIA FEMENINA	20
6. LES ALTRES PATUMS	24
6.1 LA PATUM DE INFANTIL	24
6.2 LA PATUM DEL CARRER DE LA PIETAT	33
6.3 LA PATUM DE LA LLAR	37
6.4 LA PATUM DELS BORRATXOS.	47
7. LA DONA A BERGA. EVOLUCIÓ HISTÒRICA	49
7.1 LA DONA BERGUEDANA DES DEL PRINCIPI DEL SEGLE XX I DURANT LA REPÚBLICA	51
7.1.1 Context històric	51
7.1.2 La dona berguedana a l'església des de principis de Segle XX i durant la República	52
7.1.3 La dona berguedana dins el món cultural i educatiu des de principis de Segle XX i durant la República	53
7.1.4 La dona berguedana dins del món laboral des de principis de Segle XX i durant la República	56
7.2 LA DONA BERGUEDANA DURANT EL FRANQUISME	58
7.2.1 Context històric	58
7.2.2 La dona berguedana a l'església durant el franquisme.	61
7.2.3 La dona berguedana dins el món cultural i educatiu durant el franquisme	65
7.2.4 La dona berguedana dins el món laboral durant el Franquisme	70
7.3 LA DONA BERGUEDANA DURANT LA TRANSICIÓ DEMOCRÀTICA	72
7.3.1 Context Històric	72
7.3.2 La dona berguedana dins la política durant la Transició	75
7.3.3 La dona berguedana dins el món cultural i educatiu durant la Transició	76
7.3.4 La dona dins el món laboral durant la Transició	77

7.4 LA DONA BERGUEDANA DES DE LA TRANSICIÓ FINS A L'ACTUALITAT	79
7.4.1 La dona berguedana dins la política actualment	79
7.4.2 La dona berguedana dins el món laboral actualment	81
7.4.3 Dones que han deixat empremta dins la societat Berguedana	82
8. DONES DE PATUM	85
8.1 DONES DE PATUM DURANT EL FRANQUISME	85
8.2 DONES DE PATUM DURANT LA TRANSICIÓ DEMOCRÀTICA.	90
8.3 DONES DE PATUM EN L'ACTUALITAT	93
9. ENTREVISTES	96
9.1 PERSONES D'INTERÈS PATUMAIRE	96
9.1.1. Entrevista a Míriam Tirado	96
9.1.2. Entrevista a Albert Rumbo	99
9.1.3. Entrevista a Dolors Santandreu	104
9.1.4. Entrevista a Josefina Vizuete	110
9.1.5. Entrevista a Juli Gendrau	114
9.1.6. Entrevista a Queralt Gonfaus	118
9.1.7. Entrevista a Josepa Canal	122
9.1.8. Entrevista a Queralt Cortina	126
9.2 DONES DE PATUM AL FRANQUISME	132
9.2.1. Entrevista a Isabel Cardona	132
9.2.2. Entrevista a Maria Perpinyà	137
9.2.3. Entrevista a Ramona Bruch	142
9.3 DONES DE PATUM DURANT LA TRANSICIÓ	146
9.3.1. Entrevista a Agnès López	146
9.4 DONES DE PATUM A L'ACTUALITAT	148
9.4.1. Entrevista a Anna Emília Puig	148
9.4.2. Entrevista a Laia Mas	151
9.4.3. Entrevista a Cristina Urrea	155
9.4.5. Entrevista a Susagna Barniol	158
9.4.6. Entrevista a Sara Farràs	162
9.4.7. Entrevista a Clàudia Sabata	166
9.4.8. Entrevista a Míriam Prat	168
10. CONCLUSIONS DE LES ENTREVISTES REALITZADES	171
11. FUTUR DE LA SITUACIÓ	173
12. CONCLUSIONS GENERALS	174
13. BIBLIOGRAFIA	175
14. GLOSSARI	177
15. ANNEXOS	179

Dones de Patum

ABSTRACT

All history, uppercase, lowercase is made of stories.
 The stories of men, women, people, anonymous or famous,
 History, always keeps silent stories, someone at some points should put black on white for anyone to ever forget them.
 My humble attempt to put it in writing with the claim that no one forget, when everything is normal, as was the story of many **Patum's women**.
 Women have always done things quietly, slowly gaining ground, without making noise, pretending that drawbacks and threats become opportunities, although for that reason have to wait so long while the generations go..
 The important thing is not to step back, only forward, doing small but important steps.
 Without imposing anything, without asking, only being always there.
 Silently but constant, opening steps in a hostile world, because women have been doing the "history" in La Patum.
 I wish that my work gave voice, face the reality and I'd like people think about the experiences, desires, hopes and desires of some women, for which La Patum means much more than a festival.

Tota la Història, en majúscules, es fa d'històries en minúscula.
 Les històries d'homes, de dones, de gent, anònims, cèlebres,
 La Història, sempre guarda històries silenciades, que algú en algun moment ha de posar negre sobre blanc perquè ningú les oblidi mai.
 La meua humil pretensió es posar per escrit, amb la pretensió que ningú oblidi, quan tot estigui normalitzat, com va ser la història de moltes **Dones de Patum**.
 Les dones sempre han fet les coses en silenci, poc a poc, guanyant terreny, sense fer soroll, pretenen que els inconvenients, i per tant les amenaces es tornin oportunitats, encara que per això, hagin d'esperar tant de temps que les generacions passin..
 L'important és no fer passos enrere, només endavant, petits però importants.

Sense imposar res, sense demanar, essent sempre allà.

Així de forma silenciada però constant, obrint-se pas en un món moltes vegades hostil, les dones berguedanes han anat fent la "seva història" dins la gran festa berguedana de La Patum.

M'agradaria que aquest meu treball, donés veu, poses cara i reflexió a les experiències, desitjos, anhels i esperances d'unes quantes dones berguedanes per les quals la Patum significa molt més que una festa.

INTRODUCCIÓ

Sóc dona, sóc berguedana. Milers de vegades ens han preguntat que és allò que pot definir-nos com a poble, i la resposta sempre ha estat la mateixa: LA PATUM.

La Patum és el nostre signe d'identitat. Gràcies a la Patum, la gent, ens situa en el mapa del món, tot gràcies a una paraula PATUM.

S'ha escrit molt sobre Patum, molts llibres, molts articles, milers d'entrades a Internet, pàgines web, blocs, vídeos, cd's, dvd's, de ben segur que treballs acadèmics.

Algú pot pensar que, de la Patum està tot dit, tot estudiat, però he detectat que hi ha un aspecte de la Patum que ha estat poc tractat, gairebé gens: quin ha estat, és i serà el paper de la dóna a la festa.

Les pàgines que seguiran a aquesta introducció espero que ens donin una visió diferent d'una festa de la que sembla que està tot estudiat.

Un dia remenant blocs per trobar coses sobre l'educació infantil per casualitat vaig descobrir un escrit que em va fer pensar.

Una dona, la Míriam, patumaire de cor, descrivia un part, com un salt de Patum. Moments tensos, moments emocionants, etc. Em va semblar meravellós, interessant, i parlant-ne amb els de casa em van dir: Hi ha coses de la Patum que només les poden explicar les dones. Aquesta és una sensació que només pot tenir una dona!!!.¹

Aquesta història em va quedar gravada a la ment, i vaig pensar que la Patum, quan és cosa de dónes, pot ser diferent!.

Això és el que em va motivar a fer la meva recerca, perquè a part de fer recerca sobre un tema de la meva ciutat, també és un tema que influeix sobre els meus sentiments.

El treball m'ha de permetre treballar, en un lloc que conec, amb gent que vull conèixer, i el que és més important, en el moment de començar fins una Patum per endavant, que em permetrà viure-la amb uns altres ulls, ja que vull,

¹AnnexPatum. Blog A Flor de Pell. Miriam Tirado.

igual que una esponja, amarrar-me de les sensacions que han de formar part de les meves conclusions.

És clar, doncs, que l'objectiu del meu treball, és ben senzill: conèixer i donar a conèixer una petita part, que sempre ha passat de puntetes en la festa gran de la meva ciutat. I per això plantejo la meva hipòtesis abans d'engegar la meva recerca:

La dona ha evolucionat al llarg del temps en tots els àmbits, com així també ha evolucionat el paper de la dona al llarg de la història de la Patum, encara però queden alguns aspectes a canviar i per fer-ho només cal l'aportació de petits grans de sorra entrelligats de tota la població berguedana. Només junts aconseguirem que la nostra festa evolucioni.

Pel que fa a l'estructura del treball, està plantejat de la següent forma:

- Introducció del que és la Història de la Festa, la seva evolució.
- Anàlisi del paper de la dona, a la Ciutat i en conseqüència a la festa.
- Visió de les diferents històries femenines en tots els àmbits i aspectes de la festa.
- La projecció de la festa.
- Conclusions sobre el present i el futur de la dona a la Patum.

Els mètodes seran l'estudi d'allò que ja ha estat publicat, les entrevistes amb homes i dones rellevants a la festa, i la recerca de material que permeti veure l'evolució de la dona berguedana durant tot el segle XX, partint de la seva evolució a la Patum. També visitaré l'Arxiu Comarcal, i faré recerca de documentació.

3. LA PATUM, QUÈ ÉS?

Escriure sobre la Patum² no és gens fàcil, buscant material te'n dones compte. Podries tractar la Patum des d'un punt de vista històric, des d'un punt de vista de les casualitats que l'han portat a ser com és en l'actualitat, perquè la historia, no és res més que això, un munt de casualitats, també la podríem descriure i prou, quins son els entremesos que hi surten, com han anat evolucionant, quan han sorgit, de si és un espectacle, una festa, però això ja ho han fet d'altres i de ben segur millor que jo.

Doncs bé, la Patum és molt més que tot això. Per la gent no berguedana que assisteix a la Patum, aquesta els obre les portes a una festa diferent, plena d'alegria. Potser pensen que de disbauxa, on gairebé tot hi és permès. Però la Patum, per qui és berguedà, patumaire, és molt més que tot això. És un sentiment, és la nostra identitat, és allò que ens fa berguedans, és allò que ens emociona, és allò que ens fa plorar i és allò que ens fa riure.

Tal i com he anat avançant en el meu treball de recerca, he anat canviant de parer, en la forma de plantejar alguns aspectes que inicialment volia tractar, i que fins i tot havia treballat. Deu ser que això de la Patum, és una cosa viva, i tal i com hi vas entrant, et vas donant compte que de la Patum, hi ha molt tema dit, i molt que no s'ha dit.

Que el que és important, sempre és important, però de vegades les petites anècdotes poden fer que "la història" canviï de cop, i que allò que no tenia importància, a partir de llavors formi part de la tradició i al contrari, coses que sempre havien estat tradició per alguna "casualitat" deixen de ser-ho.

I la memòria, és curta, selectiva, i de vegades només tenim la perspectiva del moment i no allò que en veritat ha estat.

A l'anar entrevistant a tota una colla de persones que tenien molt a veure en la Patum, he vist que, la Historia de la Patum, no és només allò que ens han explicat i recollit els historiadors o les persones que l' han estudiat , sinó que per

² Veure glossari

cadascú la Història és diferent, i es per això que he decidit no explicar la Història de la Patum.

La Patum, de ben segur que té una gran profunditat històrica, i és important saber d'on venim per saber on anem.

La Patum és el miracle que els berguedans hem sabut mantenir al llarg de tots aquest anys, segles, però la majoria de les vegades, sense saber que innovar, és també conservar. I hem fet petites/grans passes que ens han portat a tenir la Patum que ara és.

Com m'ha dit durant el meu treball, l'Albert Rumbo, la Patum, la nostra Patum (sobretot la dels anys juvenils de la nostra vida) per cadascú de nosaltres és la millor!!!!.

Pensem que aquella (aquesta, en el meu cas) és la Patum millor, la que hem de fer, la que hem de mantenir, però això ja ho deien els nostres pares, els nostres avis, besavis etc... i si anem tirant enrere o endavant les frases berguedanes per definir el moment ,sempre tindran molt a veure.

La Patum es degrada, la Patum s'embruteix, la Patum no és disbauxa, la Patum és patrimoni de tots.....els berguedans. L'afluència de gent ens perjudica. Això ja no és el que era..... també algunes frases encunyades per alguns berguedans ho demostren:

"...El cel és un lloc on cada dia és Patum".

"... El salt de plens és l'infern per qui el veu, i el cel per qui el viu".

LA PATUM ES AIXÍ, I PER AIXÒ ES VIVA, PERQUÈ VIU EN CADA MOMENT, EL MOMENT.

La Patum és una festa que s'ha de veure i viure. Per a qui no l'ha viscuda, resulta molt difícil d'entendre. En primer lloc, perquè La Patum no la conformen tan sols les comparses, sinó que és una barreja que, a més, engloba el marc natural de la representació (la plaça de Sant Pere), la gent que hi assisteix (que deixen de ser mers espectadors per esdevenir participants actius), unes

dates de celebració concretes (la setmana del Corpus³). Tots aquests elements constitueixen un dels veritables valors de La Patum.

L'altre és el conjunt de sentiments que la festa com a tal desperta. A La Patum hi conflueixen instants de misteri, d'alegria, de passió, de goig, de recolliment, d'èxtasi... És la festa dels sentits i dels sentiments.

El difícil es explicar que vol dir "la Plaça", ja que no és una expressió simplement d'adverbi de lloc, sinó el moment en el que es viu. Difícil saber explicar també, com els berguedans patumaires, tenen el seu lloc exprés a la Plaça. No cal quedar en un lloc concret, qualsevol berguedà sap on trobar l'altre per molta gent que hi hagi: sota el tabal⁴, davant la farmàcia, sota el fanal, a la "guita xica", a l'escala de la Ribera, o a la barana.

També els qui la miren com espectadors, viuen la seva Patum: des dels balcons, des de casa veient la "tele", per Internet si estan lluny, i tot això és Patum.

Es diferent com es viu la Patum depenent de qui ets, a la mateixa hora no es la mateixa Patum la dels avis, dels pares, dels nens, dels membres del consistori, dels administradors, dels músics, de les comparses, dels treballadors municipals que hi col·laboren. Hi ha una Patum diferent des de la policia, des de l'hospital, des de la Creu Roja, des de la ràdio, des de la televisió, des dels establiments comercials o des de les parades del Passeig.

I és per això que només faré una breu explicació de tot el que hi ha previ a la celebració de la Patum, que fa que ens arribi cada any tal i com la veiem perquè pel demès, les paraules se'm queden curtes.

Quan arriba el diumenge sobre de l'Ascensió, el Ple de la Corporació en sessió extraordinària acorda que un altre any hi haurà Patum. Els electes escollits pels berguedans, acorden que la voluntat de poble de fer una altra vegada Patum, sigui possible. Allà hi ha els caps de colla, i els administradors proposats, que en un acte solemne accepten els seus càrrecs. Acabat el Ple, i després d'un Visca Berga, Visca la Patum!!!, que es coreja per tots els presents, es penja per part de l'Alcalde i el Regidor de Patum, el cartell anunciador de les

³Veureglossari

⁴ Veure glossari

festes, i centenars de berguedans i berguedanes, esperen amb l'emoció a flor de pell, que la banda interpreti el ball de l'Àliga. El silenci a la plaça és absolut i alguna que altra llàgrima cau galtes avall.

A les dotze en punt, el so del Tabal, comença a retronar per tot el casc antic, amb un únic propòsit, informar als berguedans, que altre cop el miracle berguedà serà possible, que hi haurà PATUM.

Però abans d'arribar aquesta data, és molta la feina que s'haurà fet perquè la Patum es pugui celebrar, i molta la que encara quedarà per fer perquè tot surti bé: La Patum és la desorganització més organitzada. Allò que sembla improvisat té hores de planificació. I és molta la gent que la seva feina, feta de forma silenciada, permetrà que tots i cadascun dels actes de Patum es puguin celebrar.

Berga, treballa tot l'any per la Patum, però en les darreres setmanes la feina és frenètica:

Setmanes abans les comparses acaben de ser restaurades per tal que els dies de la festa llueixin el màxim possible. També durant les festes seran "repassades" de les possibles ferides que puguin haver tingut a la Plaça i de ben segur que, alguna modista repassarà els vestits.

També es posen a punt les comparseries de la Patum Infantil i els veïns del carrer Pietat i els educadors de la Llar, es comencen a reunir per tal de planificar qui i com participarà en les seves respectives patums.

Aproximadament un mes abans de les dates en les que es representarà es farà la inscripció pública per participar a la Patum Infantil i del Carrer de la Pietat, i començaran els assajos. Com sempre, els voluntaris, passaran hores assajant als nens i nenes que hi participen.

A l'Ajuntament, els serveis administratius començaran a demanar els permisos suficients per tal que la festa pugui celebrar-se, i al Gabinet de l'Alcaldia, es començarà a programar quins seran els convidats i la seva distribució al balcó de l'Ajuntament. Es gestionaran els mitjans de comunicació que podran retransmetre la Patum i s'adequaran els llocs on la televisió i la radio local

podran retransmetre-la en directe per tal que la gent que no pot o no vol desplaçar-se cap a la Plaça, també la puguin gaudir.

La Junta Local de Seguretat es reunirà per tal d'establir el pla de seguretat de la Festa. L'Alcalde, el Regidor de Governació i els Caps de Mossos d'Esquadra i de la Policia Local, així com el/la Jutge, preveuran quin seran els dispositius de seguretat que durant tots els dies permetran una festa sense problemes. Així, pel que fa a la cobertura del Salt de Plens de dijous i diumenge, hi haurà dispositius d'efectius policials, de comparses, i de serveis d'emergències a la porta central de l'Ajuntament; de les escales de la Plaça de la Ribera a la Plaça Sant Pere; a les escales de la Plaça de la Ribera; del passadís comprès entre el bar Ateneu i la plaça Doctor Saló; a la porta de la prefectura de la Policia Local; a les escales de la presó,. Passadís que sense cap dubte s'obrirà de forma immediata, si la bengala de seguretat s'encén. Els llums s'encendrien i els músics deixarien de tocar. És una imatge moltes vegades vista i sempre sorprèn per la rapidesa en que succeeix.

Posteriorment la Junta, també es reuniran amb altres entitats per tal d'organitzar de forma mes o menys uniforme cadascun dels col·lectius que hi son implicats: Així doncs, hi seran els membres de Protecció Civil que ajudaran als membres dels cossos i forces de seguretat. També hi son presents el Gremi d'Hostaleria que es posarà d'acord amb l'Ajuntament, de quina manera es podran vendre les begudes, aliments, etc.

Els representants de l'Hospital i la Creu Roja, també hi son presents, ells es coordinaran per tal d'assistir els possibles ferits o incidents a nivell mèdic que puguin passar. El gremi dels taxis també hi dirà la seva i acordaran com i quan prestaran els seus serveis.

L'encàrrec de la fabricació dels "fuets" de la Patum a l'empresa Pirotecnia Igual s'haurà engegat ja fa dies , la seva prova, abans de la prova oficial dels "Quatre Fuets"⁵, es farà en algun moment, i quedaran emmagatzemats durant tots els dies a la planta baixa de l'Ajuntament.

⁵Veureglossari

Per altra banda els administradors⁶ que ja coneixen que han estat escollits per acord del Patronat Municipal de la Patum, encara que el seu nomenament no serà públic fins el dia del Ple, començaran a buscar les nenes que hauran d'acompanyar-los, o potser molts d'ells ja tindran peticions per a fer-ho. Buscaran també les pintes i les mantellines, i parlaran d'on muntaran el domàs per tal de fer-ho "casa seva". Molts hauran de buscar un lloc dins el casc antic que els serveixi de domicili si és que no hi viuen, i així pares, amics, o simplement coneguts deixaran casa seva per ser "casa d'administradors".

També els membres de la Corporació buscaran local per que se'ls pugui obsequiar amb el seu salt de Patum del passacarrers de dimecres a la nit, i molts d'ells ho faran en llocs emblemàtics de la Ciutat: les Vetlladores, el Casal d'Avis, o el Convent de Sant Francesc, i allà muntaran taules plenes de coca, embotit i xocolata, així com begudes i barreja per les comparses i pels berguedans que s'hi acostin.

Els darrers dies, el muntatge del so, de les llums i dels aparells necessaris, canviaran el ritme de les oficines municipals, cables i aparells ocuparan les taules que tot l'any estan plenes de paper. Les brigades municipals muntaran l'empostissat pels músics al costat de les escales de l'església de Sant Pere, i el del Tabal al costat de la Farmàcia Cosp.

En els darrers anys l'àrea de benestar social de l'Ajuntament també haurà donat publicitat perquè les persones amb dificultat de mobilitat s'inscriguin per poder veure la Patum des d'un lloc privilegiat a la plaça, al cap de munt de les "escales de la Berruga". L'espai està reservat a les persones amb mobilitat reduïda, i aquest dispositiu compta amb la col·laboració de persones voluntàries de Creu Roja i amb els suport dels serveis de seguretat municipals amb un programa anomenat: "Per Patum et fem un lloc a la Plaça", i que permetrà que mes d'un centenar de persones a títol individual o mitjançant diverses entitats de persones amb discapacitat com son la Llar – Residència de l'Associació Pro-Disminuïts Psíquics del Berguedà, AMPANS, i el Projecte Aura-Blanquerna de Barcelona. tornaran a gaudir també de la Patum.

⁶ Veure glossari

També es tancarà el diumenge de l'Ascensió la Casa de la Patum, lloc on tot l'any s'exposen la comparsa i aquesta s'instal·larà durant totes les festes als baixos de l'Ajuntament.

Ja s'haurà buscat un local per a poder-hi mostrar l'exposició de cartells de Corpus que podrà ser visitada per la gent de Berga i la gent de fora.

La custòdia de Berga, serà portada cap a la parròquia, i deixarà el seu lloc a l'església de les Sacramentàries, que la custodien durant tot l'any.

Les bandes i cobles de músics, assajaran durant alguns dies, encara que les melodies les coneguin de memòria, i com cada dissabte abans de Corpus, la 'Banda del Memorial Ricard Cuadra' interpretarà el concert d'homenatge al músic berguedà Ricard Cuadra, recuperador de les músiques de la Festa.

I serà el dimecres sobre la Pasqua Granada, quan començaran arribar les atraccions i a muntar-se les paradetes que ompliran durant tots els dies de Corpus el Passeig de la Indústria.

I el diumenge de Quatre Fuets, els primers salts, la primera olor de pólvora, envairà el Passeig. El so dels tabals, recordarà que la gran festa ja s'acosta....

I dimarts de Patum, cada vegada més berguedans, sobre tot avis i nens aniran a veure la Patum de la Llar al pati de la seva escola, i aquella nit els nens i nenes, adolescents i persones grans, potser no podran dormir, pensant que abans de quarts de dotze han de ser a la plaça, perquè el tabal i els gegants els esperen.

Arribades les dotze, el tabal repicarà i els músics, donaran un tret d'inici a l'explosió de sentiments, d'escalfor dins els cors, d'amistat i companyonia amb el qui tens al costat, i els ulls aniran amunt per veure altre cop el rostre del gegant o la geganta, mai sabrem perquè cadascú en té un de preferit, i esperarem que el tabal pari per poder-lo tocar, farem un glop de barreja⁷, i així, una i una altra vegada per tots els temps, la història es repetirà....

⁷Veureglossari

Font: Pròpia

4. ELS ADMINISTRADORS

Tal i com s'explica, si es pogués saber quines han estat cadascuna de les persones, que algun dia, van ser tabalers, turcs, gites, maces, àligues, gegants o nanos, es podria escriure gairebé la història de la Patum per si sola, d'una altra manera. Si poguéssim saber quines han estat les seves professions, els seus sentiments, les seves famílies, les seves vides, la Patum agafaria un altre caire. Milers de rostres, milers de noms, milers d'èpoques, i si això ho poséssim en un llibre, en una pel·lícula o en un DVD, ens comportaria hores i hores endinsant-nos en el món berguedà com si d'un viatge en el temps es tractés.

I una cosa semblant això és el que la Dolors Costa i el Jaume Farràs, van fer quan a l'any 1987, publiquen el llibre sobre el Corpus berguedà i administradors de Berga.

Al llegir-lo, trobem que el llibre està ple de noms, de cognoms, uns berguedans de "bona casta", d'altres d'anònims, però això sí, tots plens de sentiments berguedans.

Allà s'hi pot trobar també quines eren les seves professions, la dels homes es clar, ja que les dones son gairebé invisibles. Era com si no existissin davant la societat, eren només les esposes dels administradors, i d'elles sabem que eren argenters, advocats, fideuers, moliners, sabaters, traginers, teixidors, paraires, sastres, mestres de cases (paletes) boters, ollers, fusters, pagesos, botiguers, escriptors, apotecaris, fabricants, etc.

Els i elles doncs, també contribueixen a escriure la Història de la Patum, encara que de les seves històries personals en sabem ben poc.

4.1 Els Orígens dels administradors

Berga, estava dividida antigament en quatre barris o quartos, encara a l'actualitat l'Associació de Veïns que compren el casc antic s'anomena Quatre Barris.

Cadascun d'aquests barris tenia com a emblema una flor camperola, que no podia faltar als rams.

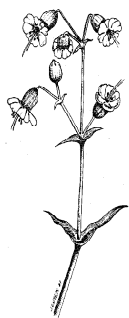
Antoni Sansalvador, ens parla d'aquests barris:

Barri Primer: Arrabal. Flor: Rebanisses **Barri Segon:** Sant Pere.

Flor: Esclafidors reventats.

RAVENISSES: Flor emblemàtica del Raval

ESCLAFIDORS REVENTATS: Flor emblemàtica de Sant Pere o Pissa Major

Barri Tercer: Feixines. Flor: Funolls. **Barri Quart:** Central o major.

Flor: Esclafidorsembutits.

FONOLLS: Flor emblemàtica del Barri de Capdamunt de la Vila

ESCLAFIDORS EMBOTITS: Flor emblemàtica del Centre o Carrer Major

“Els barris representats per administradors i administradores que nomena l’Ajuntament celebren la seva festa, un dia cada barri respectivament durant els quatre consecutius al diumenge següent de Corpus.....”

I festejaven la seva festa durant l’Octava del Corpus. Uns dies abans, concretament el dia de l’Ascensió (aquesta tradició encara es manté, malgrat al no ser festiu el dijous d’Ascensió, els administradors son nomenats pel Ple el diumenge sobre), s’elegien a uns “administradors” per a que organitzessin les festes i els representessin a nivell local durant les celebracions religioses i les populars que es celebraven durant aquella Octava Cada barri tenia tres parelles d’administradors que eren realment qui organitzaven i pagaven les festes que es celebraven a partir del dilluns següent al diumenge de Corpus.

Segons Joan Amades: ⁸*“A Berga, cada barri nomena tres administradors **i tres administradores**, que curen d’organitzar la festa i pagar-ne les despeses. Aquest càrrecs son conferits als tres darrers matrimonis del barri. Els administradors reben els qualificatius de major, de mitjà i de xic, d’acord amb el temps en que fa que son casats. La gent diu que l’elecció dels casats de nou, per administradors és deguda al fet que no el cal fer-se vestits nous per a poder ben lluir els càrrecs, puix que els serveixen els vestits de nuvi. Amb tota probabilitat que l’origen de dita elecció deu ésser un altre. Cada administrador escull una **verge** perquè l’acompanyi, paper que fa una noieta tota vestida de blanc i amb una corona. Avui hom sol escollir nenes de les que*

⁸CostumariCatalà. Joan Amades

han fet la comunió de poc, i que encara poden lluir el mateix vestit. La vigília del dia de la festa, al migdia els administradors posen al balcó una palma molt ben guarnida i ricament treballada, distintiu del càrrec. **El dia de la festa, l'orquestra va a cercar les administradores a casa seva: primer la major; de casa d'aquesta va a cercar la mitjana i després la xica. Cada una porta una palma distintiva i va acompanyada de la verge, que porta una safata amb ramets de flors i panellets. Les administradores, amb les respectives verges precedides per la música, fan un cercavila i s'encaminen cap a l'església. Finida la funció religiosa les verges reparteixen els ramets i els panellets entre la clerecia i les autoritats. A la sortida d'ofici torna a organitzar-se la comitiva semblantment a com quan han anat a l'església, i l'orquestra acompanya la colla. Antigament, a la tarda feien ball a la plaça del barri respectiu, i ballaven el Ballet de Déu, el Ball cerdà, i d'altres balls típics. Modernament es feu el ball de sala."**

Joan Amades doncs, ens explica una possible causa del perquè els administradors son escollits entre els casats de nou (a l'actualitat de Corpus a Corpus) i ens parla de les nenes de primera comunió que acompanyen i ajuden els administradors en compliment del seu càrrec, i hem de tenir en compte també que avui dia, és per la festa dels Elois quan els administradors finalitzen "el seu mandat", i en aquesta data es balla el tradicional "Ballet de Déu).

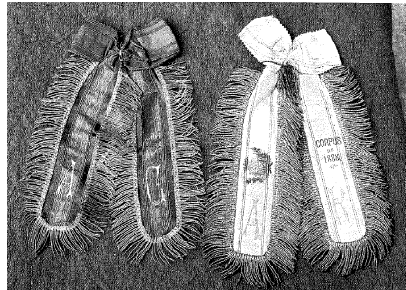
Pel que fa als vestuaris avui dia encara es manté la mateixa tradició, vestimenta fosca i pinta i mantellina per les senyores.

Quan es revisen els llistats dels administradors i tants altres textos ens n'adonem que no hi ha cap referència a les administradores, si exceptuem la premsa. Com sí aquestes no accomplissin cap paper o vinguessin a ser mers afegitons al marit i al seu càrrec.

"El Bergadán en el seu número 97 de 30 de juny de 1878: ... hizose la pasada del barrio dels funolls.... que fue lúcida, habiendo en ella muchas palmas... que llevabanniñas y señoritas para repartirse entre el clergo... La pasada de las palmas fue brillante... figurando entre el sequito de niñas algunas vestidas de vírgenes.

El barrio de las Rabanissas ... con una concurrencia escogida de niñas y señoritas entre ellas también algunas vestidas de vírgenes..."

Sembla doncs, que el paper tant de les administradores, senyorettes i nenes era simplement com les decoracions dels barris. Feien bonic!!!!

Antics llacs dels administradors (Arxiu J. Carreras)

Fotografia Palmes Antigues.

Font :Arxiu Carreras

El primer llibre dels administradors conservat a l'Arxiu Municipal conté el període comprés entre el 1619 i el 1650. Es un llibre recopilat en dos fulls de doble cara que es conserven en molt mal estat.

Miquel Caus i Antònia Busquets, dos dels administradors de l'any 1921. És la fotografia més antiga coneguda dels administradors (Arxiu M. Sistach)

Font: Visió històrica Patum de Berga. Josep Noguera i Canal

També els administradors posseeixen un himne, la lletra del qual es de Mn. Climent Forner i la Música d'Andreu Ferrer.⁹

⁹Annex : PartituraHimnealsAdministradors.

Fotografia: Llibre d'Administradors 1619-1767

Font: Arxiu Municipal

Es per la memòria oral que el llibre dels Administradors, fa referència a algunes de les persones que van actuar d'administradors durant els anys 1734 i 1735, i així és com per primera vegada es parla de les dones administradores amb noms i cognoms.

Al 1739 tornen a aparèixer els llistats d'administradors i de nou desapareixen el nom de les administradores.

No es fins l'any 1757 quan per primera vegada s'anomena a les parelles com a dos, malgrat i curiosament les administradores son anomenades de (i el cognom del seu marit). Ex. Teresa Roca de Jané (administradora any 1751)¹⁰

Malgrat als països anglosaxons es costum que l'esposa adopti en casar-se el cognom del marit, en els països llatins no ha estat mai adoptada aquesta costum, i per tant sembla donar a entendre que aquesta situació (a l'estat espanyol) és més com per remarcar que "la senyora" en qüestió pertanyia al senyor de referència.

¹⁰Corpus Berguedà i Administradors 1619-1987. M. Dolors Costa i Jaume Farras.

Fotografia: El meu avi en Francesc Rodríguez, agutzil de l'Ajuntament al centre i els administradors de l'any 1980.

Font: Maria Tomàs

I no és fins l'any 1979, en que les parelles administradores consten amb els seus noms i cognoms respectius, això doncs va produir-se als primers anys de la democràcia a aquest país.

4.2 Els Administradors a l'actualitat

A l'actualitat els administradors de la Patum, a l'actualitat són una figura que presideix simbòlicament la celebració de la Festa. Es tracta de quatre parelles joves ,casades de nou, herència d'antics responsables de la recaptació d'aportacions per finançar la festa entre els veïns. La selecció d'administradors es fa en funció d'uns requisits establerts en un decàleg fet a principis dels 2000, per tal d'anar democratitzant tota la festa. Es valora que els dos integrants de la parella siguin fills de Berga, que estiguin vinculats a la celebració ,que formin part d'entitats del poble i també la data en què es van apuntar. La decisió es pren un mes aproximadament abans de les festes i es fa saber públicament al Ple de l'Ascensió, i des de l'any 1993, els administradors juntament amb els caps de colla, tornen a signar el llibre de la Patum durant la celebració

d'aquest ple extraordinari de Patum, aquest registre havia quedat interromput l'any 1931.¹¹

I en els dies previs a la Patum es quan comença la seva feina. Hauran de buscar la pinta i la mantellina, un domàs vermell per col·locar al balcó de la casa on els hauran de fer el seu salt, que lluirà tots els dies de Patum juntament amb la palma del seu barri . Una nena per la palma normalment de deu o dotze anys, una nena que hagi fet aquell any la comunió (dita també "la verge") i dues nenes mes petites perquè portin les safates, totes han d'anar vestides amb tons clars, preferentment el blanc.

Al passacarrers de dissabte els administradors son obsequiats igual que antigament amb un salt de Patum davant casa seva. En aquells moments solen fer algun salt de maces, de guites, però sobretot senten, senten tot allò que significa ser berguedà, elevat al màxim durant cinc dies...

L'any 2006 es va celebrar un homenatge a tots els administradors i administradores que continuaven vius. Allà es van trobar parelles, gran joves, vídues o vidus sense les seves parelles, d'altres que ja s'havien separat, però totes conservaven el record d'haver estat en algun moment formant part de la història de la Patum.

¹¹ Annex: Sol·licitud per poder accedir a una de les quatre places d'administradors.

Trobada d'Administradors de La Patum

Berga, 19 de novembre del 2006

Fotografia: Imatge del pasquí que va servir per la Trobada d'administradors de la Patum.

Font: Tona Soler

5. EL PATRONAT MUNICIPAL DE LA PATUM. LA PATUM COM A PATRIMONI DE LA HUMANITAT. INFLUÈNCIA FEMENINA

El Patronat Municipal de la Patum, creat per acord del Ple de la Corporació, en sessió celebrada el 22 de febrer de 2001, i es constitueix el 24 d'abril de 2001, per tal **d'administrar, conservar i coordinar el desenvolupament de la festa de la Patum, totes les activitats derivades i relacionades estrictament amb les comparses de la festa, les seves actuacions i els seus integrants; vetllar per la bona utilització del nom i la imatge de la celebració, així com tot allò relacionat amb la seva imatge corporativa, publicitària i de difusió i tot allò que, de forma general o específica, inclogui el nom Patum o hi faci referència.**

La primera reunió de la Junta General va tenir lloc el 16 de maig de 2001, encara que no va ser fins finalitzada aquella Patum que va començar a ser operatiu.

Per tant, és la Patum de l'any 2002, la que ja és organitzada pel Patronat.

Pel que fa a les dones, en el primer Patronat, la única presència femenina, va ser la de la Gerent M. Alba Perarnau i Cortina.

No és fins l'altra legislatura que el PSC nomena com a representant del seu grup municipal, l'Encarna Sánchez i Cea, que és queda sense cap més presència femenina al cessar a l'any 2004, la gerent del Patronat.

Curiosament aquest càrrec, important segons el que es preveu en els estatuts del Patronat, queda vacant, fins que l'historiador del mateix, cessa en el seu càrrec per passar a ocupar el de Gerent el mes de juliol de 2011.

Fotografia: Exposició comparses Patum

Font:altbergueda.cat

Durant els anys de 2007 a 2009, la presència femenina es veu incrementada, a l'ocupar la sots presidència segona del Patronat, la regidora delegada de

Cultura, M. Carme Barniol i Minoves i s'incorpora també la regidora de la CUP, Anna M. Guijarro i Casas.

Llevat del càrrec de Gerent, la presència femenina ve donada pel seu càrrec com a membres del Consistori, i no és fins a l'any 2009, que no sense polèmica, una dona és nomenada en representació dels caps de colla, la Queralt Cortina i Guitó, que en aquests moments encara ocupa el seu càrrec de vocal del Patronat.

Durant la present legislatura, la presència femenina, s'ha vist incrementada, amb la sots presidència segona del Patronat, que ha estat ocupada per la Maribel Iglesias i Trasserra i la Queralt Calderer i Torrescasana, i la representació dels grups municipals de la CUP , amb l'Anna M. Guijarro i del PSC, amb l'Erminia Altarriba i Gorgas.

Potser per aquest fet, el llenguatge que fins ara ha utilitzat el Patronat, tant en les seves memòries com en els seus estatuts, ha estat un llenguatge de caràcter sexista parlant sempre en masculí. Malgrat això, existeix el compromís per part de la Gerència de procedir-ne a la seva revisió i subsanació d'aquest tema.

Hi ha hagut la creació d'una relació de membres oficials de les plantilles de les diferents comparses de La Patum i dels seus col·laboradors amb la doble intenció de registre històric i base per als lliuraments dels Títols de Patumaire i Patumaire d'Honor (2008). Actualment, es conserven les relacions corresponents als anys 2008, 2009, 2010 i 2011. ¹²

Estadísticament podem veure com és gairebé un 50% menys de dones que d'homes en tots els anys, i no varia gaire de dijous a diumenge.

Pel que fa als títols de Patumaire, el Patronat ha elaborat una relació de tots els títols que de Patumaire i de Patumaire d'Honor se'n té constància de la seva concessió i que en l'actualitat pretén ser un instrument juntament amb la relació de persones que han saltat o que pertanyen a les comparseries, sobretot pel que fa a la concessió del Títol de Patumaire d'Honor als 25 anys o més que hagin fet Patum.

En aquesta relació facilitada pel Patronat, podem veure les primeres dones a les quals l'any 1986 se'ls va concedir per primera vegada el títol de Patumaire:

¹²Annex. Relació dels Títols de Patumaire i Patumaire d'Honor. Cedit pel Patronat de la Patum.

Marta Vendrell Bosch, Ramona Bruch Iborra, Josefina Soler Xandri, Nuri Bueno Grau, Joana Anglerill Verdaguer i Maria Perpinyà Call

Cap d'elles però, ha obtingut el títol de Patumaire d'Honor.

Son algunes de les dones a les quals se'ls entrega el títol de Patumaire a l'any 1987, a les que a l'any 2000 se'ls concedeix el títol de Patumaire d'Honor. Aquestes dones encara participen de forma activa a la Patum:

M. Carme Santacreu Vilalta, M. Teresa FigolsSaña i Maria Boixader Comorera

Al 1986 tenim constància dels primer programa de Patum, la portada del qual la va fer una dona, i la seva temàtica va sobre l'església, Ella és Carme Bertran i Vilaginés. També podem fer constar que torna a aparèixer a la reraportada l'escut de Berga.

Fotografia: La primera constància d'un cartell guanyador per una dona l'any 1986

Font:museu.lapatum.cat

El concurs infantil de cartells de la Patum que des de la seva XIX edició és també el cartell oficial de la Patum Infantil, ha estat guanyat en les quatre ocasions per nenes.

En aquest concurs hi participa tot l'alumnat de les escoles de primària de Berga, i la tècnica és lliure. S'estableixen tres categories, però el cartell pot sorgir de qualsevol d'elles. Les obres son avaluades per un jurat format per artistes berguedans.

Fotografia (d'esquerra a dreta):

2009. Cartell Patum infantil, autora Anna Fernández Flores

2010 Cartell guanyador, autora Mar SánchezHernández

2011. Cartell guanyador obra de Anna Márquez Santamaria

2012Cartell guanyador de la Patum Infantil, obra de Mireia Parramon

Verdú

Font: Regidoria d'Educació.

6. LES ALTRES PATUMS

6.1 LA PATUM INFANTIL

Mossèn Armengou, va escriure una vegada: "... mentre els infants de Berga faran Patum, l'ànima berguedana té la supervivència assegurada".

Dir que la Patum "es porta a la sang", ets potser una frase feta, però amb molt de sentit.

El berguedà des del moment del seu naixement "mama patum".

La plaça, mentre hi ha patum de llüiment¹³ està a vessar de nens i nenes a coll i bé dels seus pares. Alguns es tapen les orelles, d'altres ploren, d'altres amb uns ulls, inquiets viuen l'emoció, escolten la música, salten emocionats. Alguns en son conscients, d'altres, nadons que només tenen setmanes o mesos son a la plaça. La música, el fum, l'olor de Patum els omple des dels primers moments de vida.

Però aquests nens i nenes tenen un dia especial, el divendres de Corpus. Aquesta és la seva diada, la seva festa. Allà on allò que han viscut tot l'any, taral.lejant, ballant, jugant a fer Patum, o simplement aquelles imatges que ara cada dia veuen mentre mengen.

Fotografia: Quitxalla al balcó mirant embadalits la Patum a la Plaça

Font:patuminfantil.cat

La quitxalla de l'època en la qual els meus pares eren petits, imaginaven la Patum, recordaven la Patum d'un any a l'altre, i era espiant a través d'una

¹³Veureglossari

escletxa de la persiana d'un local de l'Ajuntament que els avis o els pares els portaven a veure, les guites, l'àliga i els gegants, i havien d'esperar fins dimecres de corpus per poder toca la ma del gegant.

En aquests moments els nens i nenes de Berga, veuen cada vegada que volen, i pel que m'han explicat, tot sovint, els DVD's de Patum que hi ha a casa seva. Les imatges les fan quotidianes i fan que per ells tot l'any sigui Patum. Per altra banda també son molts els petits que els caps de setmana s'arriben a la casa de la Patum i es veuen una i una altra vegada l'audiovisual que els mostra al final les figures il·luminades, una a una. La sensació "d'espitar-les", continua ben present en la tradició berguedana. Parlar de la Patum Infantil, és parlar del planter patumaire berguedà.

Fotografies: Mares amb els seus fills a la Patum Infantil

Font: patuminfantil.cat

La Patum Infantil de Berga és la veritable cantera de patumaires. Per a la UNESCO, aquest va ser un dels valors principals a tenir en compte per atorgar a la Patum el reconeixement d'Obra Mestra del Patrimoni Oral i Immateral de la Humanitat¹⁴.

El naixement de la Patum Infantil de Berga va ser casual i sense pretensions. Va néixer el 1956, a Berga, al carrer de les afores de Pinsania, barriada de Cal Corneta, davant l'antiga fàbrica de Cal Plans, l'any 1956. El seu origen cal buscar-lo quan les filles d'en Joan Rafart i Montraveta li demanaren al seu pare

¹⁴Veureglossari

que els fes un Gegant per poder jugar a la Patum. Aquest va construir un Gegant, amb molt pocs mitjans, aprofitant unes antigues màscares de Carnaval, i de seguida hi posà música gràcies a unes gravacions que ell mateix havia fet de La Patum.

Les primeres festes i ballades amb aquest Gegant es van fer a casa seva per la festivitat de Sant Joan. Ben aviat però, es van construir més comparses i aquestes van començar a córrer per tot el barri. Fou gràcies a en Joan Rafart, i l'ajut d'un grup d'adults de la zona, que es varen muntar aquestes primeres comparses. El fet és que, al cap de pocs anys, molta mainada de Berga pujava a Pinsania per participar en aquella petita Patum, la Patum dels nens!!. No cal dir que, a part de la quitxalla, molta gent gran també hi assistia per veure com la feien

Fotografia: Petits i grans a la passada

Font:patuminfantil.cat

Això és el que va acabar donant pas a una Patum Infantil que, en certa manera, es va oficialitzar l'any 1956, però aquell any encara no va figurar al programa. No va ser fins el 1957 quan va aparèixer la primera referència oficial.

Fins aleshores, per les Festes de Corpus el divendres era el dia del Barri de Sant Joan i el programa d'actes solia ser força semblant cada any. L'any següent, el 1957, trobem la primera referència oficial del que acabarà essent la Patum Infantil: "A las 10, Pasacalle por la orquesta 'La Principal del Berguedà'. Los

grupos infantiles de patumaires, que previamente lo hayansolicitado, podrán asistir con sus comparsas al pasacalle." Així, doncs, aquell 1957 se'ls convida, juntament amb altres carrers i barris de la ciutat que disposaven de comparses infantils, a prendre part en la passada d'anar a buscar els Administradors de les Festes, i el dia de Sant Joan, a $\frac{3}{4}$ de 12 del migdia, ja salten a la plaça de Sant Pere. El debut real de la Patum Infantil dins del programa oficial de les festes, es va produir el 1958 quan ja surten expressament citats al programa oficial de les festes del Corpus

L'any 1961 ja trobem la situació actual, Patum Infantil de Lluïment, la primera de la història, i Patum Infantil Completa a la tarda.

Tres anys més tard, el 1964, la Patum Infantil fou rebuda a la plaça de Sant Pere per tots els membres de la comparsa de la Patum que li donaren l'alternativa, fet que va acabar fent oficial del tot, una situació que ja no tenia marxa enrere possible.

Des dels inicis, fins l'actualitat, la comparsa de la Patum Infantil ha anat augmentant i el cert és, que les Patums dels infants de Berga són el més fiable indicador que tenim Patum per anys.

Al llarg dels anys han estat moltes les persones que han col·laborat en aquesta Patum. Entre totes elles, però, cal remarcar la figura del seu veritable impulsor, en Joan Rafart i Montraveta, qui va actuar, durant aquests primers anys, com un veritable mecenes: músics, comparses, fuets, roba, complements, l'àpat d'agraïment als col·laboradors i fins i tot la vidalba per vestir els Plens anaven a càrrec seu. Des de bon començament en Joan Rafart va comptar amb una bona colla de col·laboradors. Primer era gent del mateix barri, i més endavant de tot Berga.

En aquells primers anys, fins i tot la realització dels fuets es feien al taller de l'establiment d'en Joan Rafart i aquests s'anaven fent al llarg de l'any per tal d'assegurar que, quan arribés Corpus, n'hi hauria suficients. Aquesta activitat es va mantenir de forma casolana fins a la primera meitat de la dècada dels anys 60. A partir d'aleshores, els fuets van a càrrec de l'ajuntament, que els encarrega a la mateixa empresa de pirotècnia que els de la Patum.

En aquells moments només la comparsa¹⁵ dels plens permetia a les nenes participar de forma habitual a la Patum Infantils.

També la roba va ser teixida i tenyida al mateix taller, i la seva confecció, en un primer moment, va anar a càrrec de les germanes Capdevila. De la conservació i renovació de vestits, que es cremaven, en tenien cura Maria Rosa Ferrer, esposa d'en Joan Rafart, i Maria Montraveta, la seva mare. Actualment, la ciutat sufraga una bona part de les despeses que aquesta Patum comporta, doncs amb el pas dels anys ha esdevingut un element més, igualment nostrat i necessari, de la celebració de la Patum

Fotografia: Nens i nenes vestits de ple

Font: patuminfantil.cat

Al llarg d'aquests cinquanta anys, la Patum Infantil s'ha desat i assajat en diferents llocs de Berga, des de petits locals al mateix carrer de Pinsania on va néixer fins a l'actualitat, que es conserva i s'assaja al pavelló d'esports.

Fotografies: Patum a St. Francesc 1968

Font: <http://www.patuminfantil.cat>

¹⁵ Veure glossari

Es per tots aquests motius que l'any 1994 l'ajuntament de Berga va decidir atorgar el premi Ciutat de Berga a la Cultura Popular a en Joan Rafart i Montraveta.

Fotografia Premi Cultura Popular

Font: patuminfantil.cat

També cal destacar que la Patum Infantil, ha estat present en esdeveniments tan destacables com el 75è, aniversari de la Coronació de la Mare de Deu de Queralt, on es va pujar a Queralt tota la comparsa.

Fotografies La Patum Infantil a Queralt

Font: patuminfantil.cat

També l'àliga de la Patum Infantil, va acompanyar la Àliga de la Patum "gran" en la seva pujada a Queralt per celebrar el 250è, aniversari d'aquesta.

Des de l'any 2000 la Patum ha canviat, sense discriminació de sexe o nacionalitat. Les places s'atorguen per sorteig oferint una millor rotació entre els petits patumaires, i ja en la foto del "mil·lenni" això pot quedar comprovat:

Fotografia: Patum del Mil·lenni.

Font:patuminfantil.cat

És a partir de l'establiment d'una normativa concreta que la paritat quedarà garantida sempre.¹⁶

Com podem veure en l'esquema que per la celebració de la Patum Infantil és té en compte des de l'any 2010, el nombre de nens i nenes en cada comparsa és paritari sense discriminació del nombre de nens o nenes en cadascuna d'elles, llevat, això sí del Tabaler que continua essent tocat per dos nens i dels angelets que continuen essent quatre nenes.

¹⁶Annex NormativaPatumInfantil. Font: patuminfantil.cat

Fotografia: A l'esquerra el tabaler d'una de les primeres Patums Infantils. A la dreta el tabaler d'una de les actuals Patums Infantils.

Font: patuminfantil.cat

Fotografia: A l'esquerra els angelets (nenes) d'una de les primeres Patums Infantils. A la dreta els angelets (nenes) d'una de les actuals Patums Infantils.

Font:patuminfantil.cat

De tota manera és de ben segur que La Patum Infantil juntament amb la Patum de la Llar i la Patum del Carrer de la Pietat una Patum molt més paritària en tots els sentits. I esperem que d'aquest "planter" es nodreixi a partir d'ara en la mateixa proporció a les comparses de la Patum.

Turcs i cavallets d'una de les actuals Patums Infantils (nens i nenes) i Macs d'una de les actuals Patums Infantils (nens i nenes).

Primers "aligots" juntament aligots d'una Patum Infantil (nens i nenes), i Guitaires (nens i nenes).

A l'esquerra els geganters (nens) d'una de les primeres Patums Infantils. A la dreta una geganterera(d'una de les actuals Patums Infantils).

Font(de totes les fotografies): patuminfantil.cat

6.2 LA PATUM DEL CARRER DE LA PIETAT

La Patum no només es celebra pels carrers del barri antic de Berga. El cap de setmana de Pentecosta, els veïns i veïnes del carrer de la Pietat de Berga celebren un conjunt d'actes patumaires que, des del 1962, han esdevingut el preludi de la gran Patum.

La Patum és tan gran que en d'altres indrets de la mateixa Berga, es vol celebrar. Aquestes altres Patums són casolanes, entranables extraordinàries, tant per la seva senzillesa com per la seva emotivitat. La celebració d'actes patumaires dins la mateixa ciutat de Berga és un fenomen que neix a principis del segle XX, existeixen documents que es va fer als carrers de Mossèn Huch, al Portal de Santa Magdalena, la Plaça de les Fonts, el carrer de la Pietat i al Barri de la Creu d'Avià. De totes aquestes patums de carrer o de barri, en l'actualitat només es mantenen la Patum del Barri de la Creu d'Avià, que es fa celebra un cap de setmana després de Sant Joan i les Festes del Barri de la Creu, i la Patum del carrer de la Pietat.

Història de la Patum del carrer de la Pietat

El Barri de la Pietat és un dels barris de Berga i està situat a l'extrem nord est de la ciutat.

Una de les principals festes que es celebraven en aquest carrer havia estat la festa de Pasqua Granada. La festa consistia en la celebració d'una missa i una processó amb les imatges del Sant Sepulcre i de la Pietat que hi havia a l'ermita de la Pietat i també amb enramades de timó i romaní. La festa va anar perdent força fins que al 1964, es deixà de fer la processó com a la resta de Berga. Llavors, els veïns van reconvertir aquesta festa en una celebració diferent, amb esmorzar popular i ball, i els veïns, a principis dels 60 varen decidir implantar un nou model de festa, basat en el de la Patum, i molt encarat a la canalla. D'aquesta manera van començar a construir els elements de la comparsa amb els recursos que es tenia a l'abast: cartró, fusta, roba vella, etc.

La primera vegada que es va fer una Patum al carrer de la Pietat fou l'any 1962. Des d'aleshores, any a any, la celebració ha anat incorporant nous elements i millores a la seva comparsa. Tot i no ser una representació complerta de la festa, la Patum del carrer de la Pietat disposa d'elements de comparsa propis, tots ells infantils.

L'única diferència amb els elements de la Patum oficial són els gegants, que en l'actualitat són fets en base a uns capgrossos adquirits a Solsona.

L'any 1981, i per substituir les guites velles de fusta, es van fer unes guites noves, de ferro. Com que les noves guites pesaven massa i no les podien portar bé la canalla, l'any 2008 se'n van fer unes de noves que pesen només 10 kg i que duen l'escut del barri brodat al coll. Expliquen que antigament els fuets els construïen allà mateix, de la mà del Miquel Moya, un veí interessat en la pirotècnia, però que en l'actualitat els fuets (amb un petard petit, del 12) els paga l'Ajuntament.

Esquema ritual actual

La celebració comença el divendres de Pentecosta amb la cercavila pels carrers del barri de la Pietat amb tandes de Patum. L'endemà dissabte a les 7 de la tarda es torna a fer cercavila amb tandes de Patum.

Diumenge és el dia gran de la festa. Al migdia, a 2/4 d'una, es fa una Patum de Lluïment i a les 7 del vespre, Patum complerta. Dilluns té lloc l'únic acte que ha perdurat de l'antiga festa de Pasqua Granada¹⁷, la missa en honor als avantpassats difunts i un vermut popular, que es combina amb una engegada de coets.

Un dels actes interessants del model de festa actual és el sorteig que cada any es fa d'una maça, construïda especialment per a l'ocasió i que serveix per a finançar part de la festa.¹⁸

¹⁷ Veure glossari

¹⁸ Text: Manel Carrera i Escudé, amb informacions d'Antoni Elias
Fotografies: A.V.V. del Carrer de la Pietat de Berga

Font: DBerguedà.cat

També en motiu dels 50 anys diumenge a les 12 del migdia es va estrenar un ball de gegants, anomenat 'Fonolls patumaires' obra del berguedà Carles Cortina, i per primera vegada la Patum va passar de la petita plaça del Carrer Pietat a celebrar-se a la nova plaça la que porta el nom de Francesc Palau i Quer, fundador de les Germanes Carmelites missioneres, veïnes del barri i conegudes com a Vetlladores.

Carles Cortina. Autor de Fonolls Patumaires. Ball de gegants

Font: DBerguedà.cat

Va ser aquell any també que La Patum de Berga, gairebé sempre tan estricta, va veure els de la Guita Xica, incorporaven a la plaça una tercera guita, que s'afegia a la guita grossa i a la guita xica habitual. Ningú no en sabia res, o ningú més enllà dels que havien de donar la seva aprovació a una acció del

primer salt que va ser rebuda amb aplaudiments. Es tractava de recordar, 75 anys després, l'insòlit fet de la coincidència de tres guites a la plaça, una situació que no s'havia repetit mai més des del 1936.

Els membres de la Guita Xica van carregar la Guita vella (en desús des de fa una parell d'anys) del carrer de la Pietat i la van portar a Sant Pere, a ballar amb les grans.

Font: Laura Busquets (ACN)

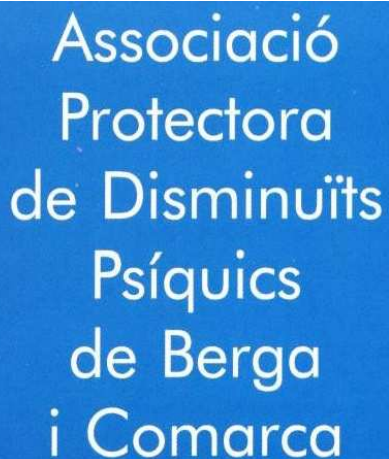
Potser perquè és una patum en que la comparsa encara que més gran que a la Patum Infantil permet que sigui portada per canalla i adolescents és per la qual cosa des de fa molt de temps es normal veure en tots els elements de la comparsa a nenes o noies de forma habitual i sense que això comporti cap mena de problema. La paritat és sempre present en aquesta Patum.

Fotografia: AssajosPatumaires.

Font: avvpietatberga.blogspot.com.es/p/turcs-i-cavallets.html

6.3 LA PATUM DE LA LLAR

Associació
 Protectora
 de Disminuïts
 Psíquics
 de Berga
 i Comarca

Parlar de la Patum de la Llar, té molt d'afegit. La Patum de la Llar Santa Maria de Queralt, no és una patum com les altres. A més de la celebració de la festa, té molt més darrera, es una forma d'aprendre, d'estimulació de persones amb alguna discapacitat, una tècnica educativa per la gent amb necessitats especials. Una forma de potenciar les capacitats d'aquestes persones i assolir la seva plena integració social.

Per això abans d'entrar de ple en el que pot ser la Patum de la Llar, hauríem de fer una breu història de com aquesta no només va ser possible sinó que es va convertir en un acte més de Patum.

A principis dels anys 70, i després de la realització d'un treball d'uns quants joves que volien veure quines eren les necessitats a nivell educatiu de les persones amb disminució psíquica a la comarca, juntament amb Mn. Alsina, van arribar a la conclusió que seria viable una escola d'educació especial que donés atenció als infants afectats per aquest tipus de disminució.

Son un grup de dones educadores, que juntament amb altres entitats creen l'Associació Protectora de Disminuïts Psíquics de Berga i Comarca, amb l'objectiu principal de treballar a favor de les persones afectades per una disminució psíquica i residents a la comarca del Berguedà.

Es també al 1972 que neix l'Escola d'Educació Especial Llar Santa Maria de Queralt.

En un principi van utilitzar un pis que els havia cedit el Sr. Josep Roca, sobre la seva botiga al carrer del Roser, però aviat van adonar-se que aquest espai era del tot insuficient.

FAÇANA CARRER
BALMES I ENTRADA

Posteriorment van ocupar l'antic edifici de l'Escola de les Germanes Dominiques al carrer Balmes 8 de Berga, però les instal·lacions d'aquest edifici estaven molt deteriorades i plenes de barreres arquitectòniques que feien difícil la seva adequació per la finalitat a la que estava destinada, i es al curs 2008-2009 que l'Escola comença una nova etapa, en un magnífic edifici situat al C/ Elois 1, al final de les Estaselles.

Fotografies: Escola vella

Font: Llar Sta Maria de Queralt

L'Escola es crea amb l'objectiu de poder atendre a nens i nenes que tenien unes necessitats educatives especials i que en aquell moment no podien ser escolaritzats.

L'atenció individualitzada, les adequacions curriculars dels aprenentatges escolars i la seva integració social, així com l'orientació per a introduir-se al món laboral, mitjançant el treball d'un equip pedagògic especialitzat, amb la col·laboració de logopedes, fisioterapeutes, treballadores i educadores socials, pretenen des de llavors l'afavoriment de l'autonomia i la plena integració en l'entorn familiar i social d'aquests nens/nenes.

Però els nens creixen i amb ells les necessitats de l'Associació, i és al 1984 quan el Taller Coloma inicia la seva tasca, com a centre especial de treball i taller

ocupacional. El Taller Coloma té com a finalitat atendre i donar feina a les persones amb disminució psíquica, en edat laboral, i el componen les seccions de treball de : Bugaderia Industrial, jardineria, manipulats, cuina...

Cada vegada l'Associació treballa més i més per atendre tots els aspectes de la vida d'aquests persones i van sorgint diferents necessitats que van adoptant forma de diferents serveis. Així al 1993, es crea el Centre de Desenvolupament Infantil i Atenció Precoç del Berguedà i s'obra la primera Llar-Residència.

El primer està destinat a nens de zero a quatre anys amb algun tipus de dèficit i/o trastorn en el seu desenvolupament o amb risc de patir-ho, qualsevol que sigui el seu grau d'afectació, i la Llar-Residència, és un pis on hi viuen nois i noies adults que son disminuïts psíquics, atesos per un equip de monitors i professionals de diferents àmbits que els proporcionen una autèntica llar on desenvolupar la seva autonomia.

Finalment l'any 1997, entra en funcionament el Centre d'Esplai.

4.3.1 Història de La Patum de la Llar

Com a complement de tota aquesta educació, l'any 1978, va fer-se per primera vegada la Patum al pati de l'Escola. L'idea de la responsable en aquells moments de l'Escola, d'aprofitar els balls de Patum perquè els nens i nenes fessin una activitat, va començar a gestar el que avui dia és la Patum de la Llar. Engrescades les mestres de l'escola, aviat van improvisar amb caixes de cartrons, caps de nans , i amb barres i bastons, uns gegants rudimentaris.

Fotografia: Nans de la Llar. Any 1977

Font: Llar Santa Maria de Queralt

Fotografia: Gegant de la Llar. Any 1977.

Font: Llar Santa Maria de Queralt.

Però ben aviat, la col·laboració de particulars o d'institucions, van permetre que la Patum de la Llar tingués una comparsa com "Déu mana", i així l'Ajuntament va pagar els vestits, les caretes i els fuets. La comparsa dels nans vells els van pagar els caps d'aquesta comparsa. També d'altres persones els van fer uns gegants vells, la guita xica i el tabal, i els van pintar les maces, i sempre, sempre hi ha hagut algú disposat a cosir allò que ha fet falta. I els nens i nenes també van construir moltes de les seves comparses.

Fotografia: Construcció d'un cap de gegant. Any 1979.

Font: Llar Santa Maria de Queralt

Els buscadors de vidalba, especialment el Modest Urbà, els músics de l'Escola Municipal de Música, i en el seu record el Ricard Cuadra que va posar música a la Patum de la Llar quan aquesta es feia amb un "cassette", els vestidors de plens, el primer el Jordi Ferran, son tots ells els que han ajudat a fer possible aquesta Patum.

Fotografia: Nois i noies saltant la Guita Grossa. Patum de la Llar any 1980.

Font: Llar Santa Maria de Queralt

Fotografia: L'Alliga i la Guita esperen el seu torn enmig de les bombones de butà al patí de l'Escola. Patum 1980.

Font: Llar Santa Maria de Queralt.

Fotografia: Àngels de la Llar Sta. Maria de Queralt 1980.

Font: Llar Santa Maria de Queralt.

I així, any darrera any, va arribar la commemoració del vint-i-cinquè aniversari de la Llar Santa Maria de Queralt de Berga, i el dimarts de Corpus dia 9 de juny de 1998, Berga, va tenir una nova Patum. La Patum de la Llar va sortir de l'escola per ballar a la plaça. La celebració de la Patum de la Llar fora del pati de l'Escola va permetre que la Plaça Sant Pere i en ella molts berguedans fossin testimonis de la celebració d'una altra Patum. Totes les comparses i elements que la integren van tenir un lloc en aquella ocasió. Una parella de l'Escola que acabava de casar-se van fer d'administradors i van presidir el salt de Patum juntament amb els membres de la Corporació dalt el balcó de l'Ajuntament.

Fotografia: Salt de Nans Nous celebració dels 25 anys de la Llar. 9 de juny de 1998. Veiem les educadores al costat dels Nans i el públic que omple la plaça.

Font: Llar Santa Mara de Queralt.

Fotografia: Hi podem observar com la comitiva de la Patum encapçalada pel tabaler i els administradors es dirigeixen cap a la Plaça Sant Pere per tal de celebrar una patum extraordinària per la commemoració dels 25 anys d'escola.

Durant els anys en els quals l'Escola es trobava situada al Carrer Balmes, sempre havien disposat del "salt" d'algun regidor i les maces eren saltades per nois i noies de l'Escola.

Font: Llar Santa Maria de Queralt

Deu anys després d'aquella Patum extraordinària a la Plaça, es celebren els 30 anys de Patum de la Llar, coincidint amb la darrera patum que es fa a l'escola vella. Per tal de celebrar-ho, el dia 20 de maig de 2008 a les 12 del migdia es fa la Patum de Lluïment com sempre al pati. A la tarda però, fan una Patum extraordinària amb els ex-alumnes de l'Escola per acomiadar el lloc on va començar.

Fotografia cedida per l'Escola Llar Santa Maria de Queralt.

Podem veure com pel passacarrers de dimecres a la nit, els nois de la Llar fan el salt de maces, amb l'ajut dels col·laboradors de l'Escola.

Fotografia: Imatges de la "Nostra Revista". Número 3. Desembre 2008,

Font: Llar Santa Maria de Queralt.

En aquella ocasió es va estrenar el cap de la guita xica a la Patum de Lluïment feta pel Jordi Camps.

A la tarda van ser 16 els plens que van saltar (alumnes i ex-alumnes) i la aquella Patum es va acabar amb un bon nombre de tirabols. La festa va cloure amb un gran sopar al restaurant Berga-Park, on hi van assistir 191 persones, entre alumnes, ex-alumnes, pares, mestres, amics, col·laboradors i autoritats.

El discurs final de la Fina Canal en el qual va agrair totes les persones que durant tots aquests anys havien fet possible la Patum, es va acabar amb el tradicional. Visca Berga, Visca la NOSTRA Patum!!!!¹⁹

I es a partir d'aquell moment en que la Patum de la Llar dona un gir, i des del Corpus següent no son solament els nens de l'Escola els que participen de forma activa a les comparses, sinó que aquestes son compartides amb els treballadors del Taller Coloma, que en definitiva son els ex-alumnes de l'Escola. Això segons la Fina Canal, responsable del centre, permetrà tenir Patum per molts anys.

Font: Llar Santa Maria de Queralt

¹⁹AnnexDiscurs Fina Canal 30 anys de Patum. Cedit per la Llar Santa Maria de Queralt

4.3.1 CURIOSITATS DE LA PATUM DE LA LLAR

- El noi que balla actualment l'àliga es sord-mut, en canvi la seva precisió en els passos, sense que ell pugui sentir la música és una prova de superació magnífica. També la mateixa persona balla els nans vells.
- Els cartells anunciadors de la Patum de la Llar, son tots a l'igual que els de la Patum Infantil, obra de nenes:

3r. Premi:

Elisabet Minaya

2n. Premi:

Jasmina Chrouaa

Accèssit:

Montserrat Serra

1r. Premi

Meritxell Monell

Font: Llar Santa Maria de Queralt

- L'artista berguedà Jordi Plana va fer realitat una exposició efímera titulada "Atàvic", que després es va convertir en una revista-catàleg que es va poder adquirir després de la Patum de l'any 2011 en la qual es veien els nois i noies de la Llar Santa Maria de Queralt després de realitzar un salt de Patum:

Font: Llar Santa Maria de Queralt

6.4LA PATUM DELS BORRATXOS, DELS POBRES O DELS ENYORATS

Aquesta, és una Patum no gaire coneguda ni tan sols pel visitant habitual. Tampoc surt al programa d'actes oficials però gairebé tots els berguedans, saben que quan finalitzen les sardanes del dijous i del diumenge a la Plaça

St. Pere hi queden unes quantes persones entestades a continuar fent Patum. Se la coneix com la Patum dels Borraxos i encara que sembli que fa molt poc temps que existeix, el seu naixement va produir-se a mitjans de la dècada dels 60. Llavors, força patumaires joves, es van trobar per casualitat a la Plaça de St. Pere i van començar a cantar les melodies de la Patum, cosa habitual em qualsevol festa berguedana, per tal de continuar fent xerino.la. Sense cap voluntat de continuïtat però, l'any sobre es van tornar a trobar al mateix lloc i a la mateixa hora, i així aquesta casualitat es va anar fent costum, ja que cada cop, al córrer la veu, cada vegada es va anar aplegant més gent a la Plaça.

I als cants se'ls va afegir ballades, sense que disposessin de cap comparsa, i ben aviat, també se'ls va afegir algun músic amb una trompeta i aquest ho tocava absolutament tot fins que quedava amb el llavi destrossat, a l'actualitat hi ha força músics amb tot tipus d'instruments que s'apleguen a l'empostissat.

Darrerament aquesta Patum ha crescut tant que ja no només hi ha cants i representacions, sinó que es busca qui faci d'administrador, d'autoritats per presidir-la des de l'Ajuntament. Ara ja es representa tota la Patum, això sí, alternativa, i segons quins dies fins i tot, al ritme de l' "Ella s'ho pensa", s'ha fet algun passacarrers, per tot el carrer Major i ha finalitzat amb els Tirabols a la Plaça Sant Joan.

El nom de la Patum dels borratxos, ha sorgit perquè en aquelles primeres representacions de ben segur que hi havia algú que havia begut més del compte. També es coneix amb el nom de Patum dels Pobres, per la mateixa raó que en un principi era una Patum que no disposava ni de comparses, ni musica, fent servir la vidalba que hi havia per terra etc. Els estudiosos de la festa però, com l'Albert Rumbo, prefereixen anomenar-la com la Patum dels Enyorats, ja que al cap i a la fi, son persones, tan ara com abans, que es troben a la placa, i es resisteixen, especialment la matinada de diumenge a dilluns, a donar per finalitzada per un altre any la Festa.

El cert doncs, és que allò que va començar per casualitat i sense cap altre ànim que divertir-se, pot acabar convertint-se en una "Altra Patum". En aquesta Patum, la presència de la dona és constant. No hi ha cap tipus de discriminació envers ella. Es reuneixen homes, dones, nois i noies de tot arreu.

Fotografia Patum dels Pobres 2009

Font:technorati.com

7. LA DONA A BERGA. EVOLUCIÓ HISTÒRICA.

DONES D'AHIR, DONES D'AVUI.

El paper de la dona a la societat ha evolucionat molt en molt poc temps. La gent de la meua edat potser no és prou conscient de la rapidesa d'aquesta evolució.

Fa només un parell de generacions, que les nostres àvies, vivien en una societat ben diferent, i son elles també, les que han de continuar adaptant-se a les noves formes de viure, i això per cultura i tradició no sempre és tan fàcil.

També hem de ser conscients que les visions femenines no son homogènies.

Hi ha dones que defensen "la discriminació positiva" del gènere femení, per tal de donar igualtat i poder introduir-se en àmbits de la societat, on d'una altre manera consideren difícil que la dona hi pogués tenir un paper rellevant.

Això ha portat moltes de les lleis de paritat, on "la quota" femenina la imposa o proposa la legislació.

En canvi hores d'ara hi ha moltes dones que pensen que és la capacitat i no el gènere el que ha de marcar la diferència.

Per elles el gènere humà és un, independentment de la seva condició d'home o de dona. Són aquestes les que pensen que si una dona és capaç (física o intel·lectualment) no cal que es faci servir la seva condició davant la dels homes per poder tenir una oportunitat.

La defensa del que ho faci el que sigui millor, és el seu repte.

Encara però, podem trobar un tercer grup, aquell que pensa que per avançar és necessari que les dues opcions anteriors vagin de costat.

"Si pots, fes-ho, sinó, reclama poder fer-ho"

I totes aquestes visions, aglutinades en una societat, on la cultura, l'educació, els valors, són impartits gairebé sempre per dones.

Una de les coses que més m'ha sorprès buscant informació per aquest treball de recerca, és veure que els avenços que la dona ha fet dins La Patum, no han estat "gestes heroiques", sinó simples casualitats, oportunitats aprofitades, gaudides i no proclamades.

Sobre tot normalitat, sense tenir consciència que els canvis s'anaven produint sinó simplement adaptant-se al moment. Potser és ara quan tenim més informació dels grans/petits canvis que passen Patum darrera Patum

Fent una mirada enrere, podem adonar-nos que la dona de les primeres dècades del segle 20, era una "dona nova", molt diferent de les generacions anteriors. Es començava a introduir en el món de l'educació, en l'exercici d'algunes activitats professionals, el que els comportava més independència econòmica. En definitiva, la dona començava a projectar-se fora de l'àmbit de la llar, encara que el seu paper dins la societat continuava fent-la depenent jeràrquicament de l'home, sobretot en referència al seu paper de cuidadora de la llar i la família, que continuava sense modificar-se substancialment.

1931 E. Castilla-La Mancha

Contrato de maestras - 1923

Este es un acuerdo entre la señorita maestra, y el Consejo de Educación de la Escuela por la cual la señorita acuerda impartir clases durante un periodo de ocho meses a partir del de septiembre de 1923. El consejo de Educación acuerda pagar a la señorita la cantidad de (*75) mensuales.

La señorita acuerda:

- 1.- No casarse. Este contrato queda automáticamente anulado y sin efecto si la maestra se casa.
- 2.- No andar en compañía de hombres.
- 3.- Estar en su casa entre las 8.00 de la tarde y las 6.00 de la mañana, a menos que sea atender en función escolar.
- 4.- No pasearse por heladerías del centro de la ciudad.
- 5.- No abandonar la ciudad bajo ningún concepto sin permiso del presidente del Consejo de Delegados.
- 6.- No fumar cigarrillos. Este contrato quedará automáticamente anulado y sin efecto si se encontrara a la maestra fumando.
- 7.- No beber cerveza, vino ni whisky. Este contrato quedará automáticamente anulado y sin efecto si se encuentra la maestra bebiendo cerveza, vino o whisky.
- 8.- No viajar en coche o automóvil con ningún hombre excepto su hermano o su padre.
- 9.- No vestir ropas de colores brillantes.
- 10.- No teñirse el pelo.
- 11.- Usar al menos dos enaguas.
- 12.- No usar vestidos que queden a más de cinco centímetros por encima de los tobillos.
- 13.- Mantener limpia el aula.
 - a) barrer el suelo al menos una vez al día.
 - b) fregar el suelo del aula al menos una vez por semana con agua caliente.
 - c) Limpiar la pizarra el menos una vez al día.
 - d) encender el fuego a las 7:00, de modo que la habitación esté caliente a las 8:00, cuando lleguen los niños.
- 14.- No usar polvos faciales, no maquillarse ni pintarse los labios.

Escuela Pública de niñas, Casasimarro (Cuenca)

Document sobre un contracte per mestra Castilla La Mancha durant la Dictadura de Primo de Rivera .
 Font: Regidoria Educació Ajuntament de Berga

Es durant el període de guerres, que la dona fa entrada al món laboral de les fàbriques, oficines i hospitals, a causa de les necessitats de ma d'obra al trobar-se els homes mobilitzats per l'exèrcit. I és aquesta circumstància, que plantejada en un primer moment com a provisional, obra una porta d'entrada a la societat en uns llocs que, fins a les hores havien estat reservats totalment als homes.

7.1. LA DONA BERGUEDANA DES DE PRINCIPIS DEL SEGLE XX I DURANT LA REPÚBLICA.

7.1.1 Context Històric.

Entre 1898 i 1931, el sistema de la Restauració cau en crisi, i com a resposta a la crisi, apareix el regeneracionisme, un corrent de pensament caracteritzat per la voluntat expressa de renovar el país, no tan sols en el terreny econòmic, sinó també en el cultural, el social i el polític. En efecte, la crisi colonial del 98 va fer que apareguessin nous programes polítics que permetessin sortir de la crisi i, alhora, modernitzar el país, però el successiu fracàs de les solucions regeneracionistes dels dos partits dinàstics (Conservador i Liberal), entre 1902 i 1923, afegit a les diverses crisis (1905, 1909 i sobretot 1917), l'escalada de violència social (pistolerisme), la radicalització de l'oposició, etc. va acabar amb la intervenció militar de Miguel Primo de Rivera, el 1923, el qual va instaurar, amb el beneplàcit del rei, una dictadura militar de caire feixista. El primer efecte fou la immediata suspensió del sistema constitucional. Però el fracàs de la Dictadura acabarà per influir decisivament en el descrèdit de la monarquia i en la fi del sistema de la Restauració. El rei Alfons XIII havia esgotat totes les possibilitats i no li va quedar altra opció que marxar del país. D'aquesta manera s'obria la porta als republicans.

El 14 d'abril de 1931 es proclamava la Segona República espanyola en un ambient d'eufòria. Alfons XIII havia abandonat el país i semblava arribat el moment per a que la república arreglés tot allò que la monarquia no havia pogut solucionar, però la República tampoc va poder resoldre els problemes pendents.

7.1.2 La dona berguedana a l'església des de principis de Segle XX i durant la República.

Segons les dades de l'Institut Estadístic a 31 de desembre de 1930 a Espanya hi havia 20.467 religiosos homes distribuïts en 1.015 convents i monestirs i 60.695 dones en 3.871 cases de religioses. A Berga, els convents femenins, de les Germanes Vetlladores, de les Germanetes dels Pobres i de les Carmelites i Dominiques, eren plens de monges professes que s'encarregaven especialment de vetllar per l'educació, salut i assistència dels berguedans i berguedanes de totes les edats.

Un altre associació de gran importància en una societat berguedana plena de fam va ser la Pia Unió de Sant Antoni.

Fotografies Pia Unió de Sant Antoni
Font: *Llibre L'abans, Berga (1875-1975)*

A l'arribar la república, els partits integrats en el Govern Provisional, estaven completament d'acord en què un dels principis bàsics del nou règim republicà hauria de ser la completa separació de l'Església i l'Estat posant fi així a més de cent anys de confessionalitat de l'Estat, i van ser uns anys complicats per als religiosos i religioses, amb la crema de les esglésies i persecució de molts d'ells.

7.1.3 La dona berguedana dins el món cultural i educatiu des de principis de Segle XXI durant la República.

A Catalunya i a tot l'Estat Espanyol, les coses anaven una mica més retardades, i no és fins al moment de la segona república on degut al clima

social, hi ha alguna dona que comença a introduir-se dins el “mon masculí”, de forma més socialitzada. Fins el moment, eren dones de classe social alta les que podien aconseguir alguna fita, segurament pel seu major accés al món cultural i educatiu, però sempre dins un marc més conservador i nacionalista català.

Les primeres dones catalanes que varen prendre consciència de la necessitat d'il·lustrar a la resta de dones, provenien de la burgesia catalana. Elles tenien una visió del problema femení, completament tradicional,. No es van qüestionar mai la supremacia masculina. No van plantejar-se mai la paritat i van continuar acceptant el paper submís de la dona a la societat. Però va ser gràcies a elles que, malgrat no poder-les anomenar feministes, van ajudar a millorar les condicions de la dona obrera catalana, amb iniciatives com les de sensibilització perquè les dones (responsables de la compra a les llars) no adquirissin “productes d'explotació” i forçar d'aquesta manera als productors a millorar el salari de les obreres.

Pel que fa a l'ensenyament, la dona hi va accedir a la Segona República, per crear un progrés i unes millores, la democràcia, la modernitat, la llibertat, l'educació, el progrés, la igualtat i els drets universals per a tots els ciutadans i ciutadanes de les poblacions .

Un dels pilars bàsics d'aquesta nova forma política era l'educació. L'escola republicana, en principi, havia de ser una escola pública que estava a l'abast de tothom, obligatòria ,era imprescindible anar amb certa edat a l'escola, era mixta, nois i noies compartien les aules, estava inspirada en un ideal de la solidaritat humana, on el principal mètode utilitzat pels mestres era la continua activitat.

El principal problema de la República envers aquest fet va ser trobar-se amb un poble del qual el 70% dels homes eren analfabets, i les dones fins i tot superaven aquesta xifra. Per aquest motiu havien d'alfabetitzar-los per tal d'aconseguir implantar un Estat democràtic i a l'hora un Estat educador. La sort va ser que no ho van tenir molt difícil ja que molts d'ells tenien moltes ganes d'aprendre.

Un altre dels problemes va ser, que l'escolarització es va haver de fer de la manera que van poder i on van poder, perquè mentre es construïen les escoles que tenien planejades, les classes s'havien de fer a qualsevol lloc,

incloent les cases de les mestres que oferien els seus serveis i eren subvencionats pels ajuntaments dels pobles al que pertanyien.

A Berga, l'experiència de l'Escola d'Estiu situada al Pavelló de Suècia, va encabir una escola de nenes durant la República. Les anomenades "Nenes del Parque". Abans però, algun parvulari situat a un pis del Carrer Major, havia donat cabuda a una escola on s'intentava instruir els nens i les nenes en els valors d'un Estat plural.

Fotografia: Parvulari al Carrer Major 1935.

Font: Ramona Bruch

Al desembre del mateix any en que es proclamà la República es va aprovar la Constitució, fet que va donar lloc a que el Govern reconegués l'Estat plural i les diferències lingüístiques, és a dir, es respectaven les llengües maternes dels alumnes. Una altra fet que es va proposar el Govern Republicà, va ser d'omplir les escoles amb els millors mestres, però es van topar amb el problema: els professors no estaven ben preparats a causa de els escassos recursos que havien tingut per preparar-se.

A més, en aquells moments, els seus salaris eren realment baixos, ja que probablement fins aleshores no es va valorar de forma adequada la responsabilitat que comporta la professió, ni es va donar tanta importància al fet de l'ensenyament. Malgrat això, i degut a que els mestres van marxar dels

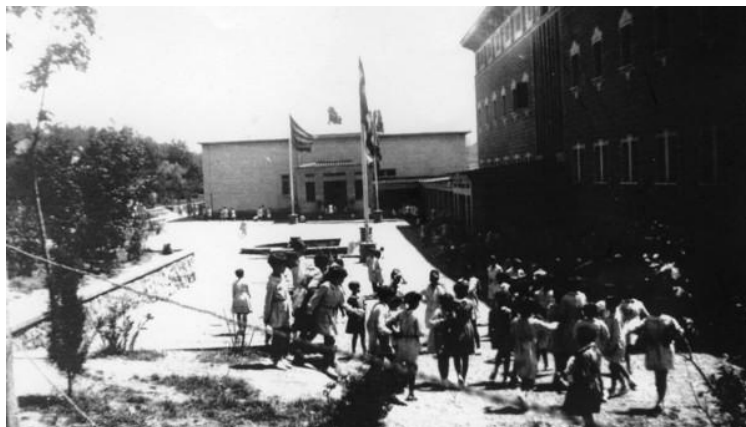
pobles cap a les ciutats grans on hi feien molta falta, es va produir un abandonament de les zones rurals. Per tant el tema de l'analfabetisme no va quedar mai resolt en aquella època.

Fotografia: Colònia Escolar Permanent Pavelló de Suècia

Font: *Libre L'abans, Berga (1875-1975)*

A Berga, la iniciativa privada pel que fa a l'ensenyament, va aportar alguna solució al problema que s'estava evidenciant. Persones com Teresa de Gilbé, o el Doctor Saló a Gironella, o Mossèn Casals, van donar un punt de llum al greu problema social que això representava.

Fotografia: Colònia Escolar Permanent

Font: swedentowerbarcelona-jaironarvaez.blogspot.com.

7.1.4 La dona berguedana dins del món laboral des de principis de Segle XX i durant la República.

És durant el període de guerres, quan la dona fa entrada al món laboral de les fàbriques, oficines i hospitals, a causa de les necessitats de ma d'obra al trobar-se els homes mobilitzats per l'exèrcit. I és aquesta circumstància, que plantejada en un primer moment com a provisional, obra una porta d'entrada a la societat en uns llocs que, fins a les hores havien estat reservats totalment als homes. *Fotografia: Fàbrica de Cal Rosal, a principis de sègle. Treballadores i els seus fills.*

Font: Llibre L'abans, Berga (1875-1975)

Fotografia: Fàbrica de Cal Rosal, a principis de sègle. Treballadores i els seus fills. Font: Llibre L'abans, Berga (1875-1975)

Durant els anys 20 a tota Europa, la dona començava a deixar el puritanisme en el que havia viscut fins llavors i el seu apocament tradicional, per llançar-se a noves aventures que la fessin més independent. Una de les fonts de treball més destacables en aquella època era la dels cosidors. Abans que la roba aparegués a les botigues ja feta, els sastres i les modistes es dedicaven a confeccionar tota la roba de casa i també la de vestir.

Per una dona saber cosir era una cosa indispensable, per poder tenir cura de la seva família i de la seva llar, però també es va aprofitar per poder accedir al món laboral.

Fotografia: Taller de costura del sastre Coronas i de les seves cosidores al Taller de la Placeta Ciutat.

Font: Llibre L'abans, Berga (1875-1975)

És durant el període de guerres, quan la dona fa entrada al món laboral de les fàbriques, oficines i hospitals, a causa de les necessitats de ma d'obra al trobar-se els homes mobilitzats per l'exèrcit. I és aquesta circumstància, que plantejada en un primer moment com a provisional, obra una porta d'entrada.

7.2.LA DONA BERGUEDANA DURANT EL FRANQUISME (1939-1975)

7.2.1. Context Històric.

El franquisme va ser el règim polític dictatorial vigent a Espanya entre 1939 i 1975, com a conseqüència de la Guerra Civil de 1936-39, i en el qual el general Francisco Franco Bahamonde tingué tot el poder. El franquisme s'imposà després d'una guerra fratricida, en la qual vengueren els militars que s'havien alçat en un cop militar contra la II República, amb el suport de part de la població, l'Església i els partits de dretes (carlins, Renovación Española, grups més dretans de la CEDA, Falange Española, JONS, etc.). Així, doncs, el 1939 començà una dictadura basada en la imposició d'una ideologia oficial.

Primerament es basava en el tradicionalisme catòlic i hispànic, encara que emparentat amb alguns objectius del feixisme, però més tard es definí com a nacionalcatolicisme, que englobava els pensaments anteriors i també els d'altres que havien donat suport a l'aixecament, creant una mescla contradictòria de religió i feixisme que permeté la creació d'una administració autoritària, dominada pel Caudillo (Francisco Franco).

Després que la II República influís en els avenços en els drets de les dones vindria el retrocés franquista que tornava a la dona a la seva condició de mare i esposa i al sotmetiment més dur.

Algunes dones, les de la Sección Femenina, varen contribuir al nou estat de coses. Altres van patir la repressió: l'afusellament, la presó, l'exili...

La Falange Española nasqué el 1934. Aquest mateix any es creà, la Sección Femenina (SF) del Movimiento Nacional, organització que fou dirigida per la seva fundadora, Pilar Primo de Rivera, germana de José Antonio, i que tingué un paper importantíssim en el posterior règim franquista, com a organització transmissora dels valors morals i polítics del règim i que tenia el control ideològic de la dona en aquella època.

Fotografia: Imatge de l'entrada a Berga, sota les fletxes franquistes.

Font: Libre L'abans, Berga (1875-1975)

Les dones a més de no tenir cap mena de dret polític ni econòmic, estaven subjectes a unes normes patriarcals estrictes. Per tal d'imposar aquestes normes el franquisme va fer servir les lleis i les mesures polítiques, així com l'educació i la socialització.

Es varen eliminar les lleis igualitàries que provenien de la República, i només en el segon període del franquisme, quan el "desarrollismo" es va posar en marxa, es varen introduir alguns canvis, sobre tot referits a la incorporació de les dones al mercat de treball, o almenys a d'altres tipus de treball que fins aleshores havien tingut.

El Fuero del Trabajo de 1938, havia aconseguit retornar a la llar la dona treballadora, al contraure matrimoni, per mitjà de la "dot" una compensació econòmica indemnitzatòria, i que juntament amb el subsidi familiar, els abonaments per fills... varen rematar el canvi. Tot això molt fonamentat en la religió catòlica que, tenia un gran pes específic en el règim.

Les lleis republicanes que havien permès el divorci, l'avortament o qualsevol tipus de contracepció, van passar a ser sancionades amb fortes penes jurídiques i morals.

Una vegada que la dona estava fora de la casa dels pares i per tant del control patern, se li va obligar a demanar permís al marit per ocupar un lloc de treball remunerat, fins aconseguir que, tan sols un tant per cent molt baix treballés fora de casa.

Dins el terreny de les polítiques socials, els avenços del franquisme cap a un estat del benestar de finals dels anys 60, tenien com a receptors als homes, que eren considerats els caps de família.

Mesures de política per a la família i la dona:

- 1.- Es deroga la llei del divorci 1938.
- 2.- Es penalitza l'avortament i la contracepció (1941)
- 3.- Es crea el plus familiar (que era pagat a l'home) que s'estableix com un complement salarial (1943).
- 4.- S'estableixen els bons pels fills (eren pagats també als homes) per afavorir l'augment de la natalitat (1943)

- 5.- Es restauren les referències legals als crims passionals, adulteri i amistançament (1944)
- 6.- Les dones casades havien de demanar permís per a treballar als seus marits (1946).
- 7.- En matèria educativa es va prohibir la coeducació a les escoles primaris, tornant-se a l'educació separada per sexe, i a l'hora es van incloure en els programes educatius de les nenes assignatures de caràcter obligatori sobre la llar i el treball domèstic.

Fotografia: Guia de la buena esposa

Font: lacomunidad.elpais.com

7.2.2 La dona berguedana a l'església durant el Franquisme.

La Sección Femenina va trobar en l'Església un gran aliat (fou la gran recolzadora del règim franquista, influint així en moltes dones i homes creients) però també una gran rival, ja que les idees purament feixistes que es mantingueren en la ideologia de la Sección Femenina (sobretot per influència de José Antonio) foren fortament discutides per l'Església, com aquella part que implicava la mobilització de la dona, atorgant-li cert drets i certa, encara que molt poca, independència (el feixisme genèric considerava que la mobilització de la població havia de ser total, implicar tothom en el procés de realçar la raça i la nació). L'enfrontament encara fou major quan la Sección Femenina va trencar el monopoli absolut de l'educació de l'Església, quan les seves afiliades començaren a donar classes de les matèries de Política, Hogar i Educación física (teòricament a partir del 1941, però no s'introduïren realment a les aules fins al 1948) ja que l'Església considerà que en aquestes classes

transmetien a les alumnes idees poc adequades per a la ment femenina i sobretot considerava inapropiada l'educació física, que pensava que era totalment contrària al comportament de submissió i pudor que havien de tenir les dones.

L'església per la seva banda explicava que les virtuts socials de les dones eren la modèstia, l'abnegació i la generositat, tot això acompanyat pels discursos en que la Comissió Episcopal condemnava com a un pecat molt greu, qualsevol desviació del principal fi del matrimoni, que era el tenir fills, i per suposat la utilització de qualsevol mètode anticonceptiu.

Podem veure això que diem en alguns exemples de frases de la doctrina franquista respecte de la condició de la dona:

"... les dones mai descobreixen res, els manca el talent creador reservat per Deu per a les intel·ligències masculines".

".... nosaltres (les dones) no podem fer res més que interpretar els que els homes ens donen com a fet".

"... la dona es sotmet sense dolor ni amargura a les prefectures masculines, inclús en el cas que aquestes no tinguin dots de comandament".

"... un mon governat per dones seria un mon al revés de com Déu el va planejar. El que va fer Deu, no ho poden canviar les dones"

"..... la funció social de la dona és la de servir a la seva llar en totes aquelles funcions que l'home no pugui portar a terme perquè està per altres coses".

"... la dona que vulgui atorgar-se a la llar el paper de directora estaria comenten un greu error".

Font: Font: Llibre L'abans, Berga (1875-1975)

Visita a Berga de la Mare de Déu de Fàtima, any 1949. Podem veure com són les dones que hi participen activament mentre que els homes, ho fan com a simples espectadors, tret els escolanets i el capellà. Aquesta visita va estar organitzada pel bisbe Tarancon que va adquirir una imatge de la Mare de Déu de Fàtima i va creure interessant portar-la en peregrinació per totes les parròquies de la diòcesi de Solsona. Els berguedans la van rebre decorant tots els seus carrers. Sobretot les berguedanes que van tenir una part activa, fent cintes que serveien per guarnir, i preparant una barreja d'aigua i farien que actuava com a cola. A Berga va haver-hi festa durant els dies 14 i 15 d'agost de 1949.

Fotografia: Visita de la Mare de Deu de Fàtima a Berga 1949

Font: Llibre L'abans, Berga (1875-1975)

A elles se les tenia encomanat el ser l'instrument bàsic per a la formació espiritual berguedana. I per això és que durant els anys quaranta i cinquanta en plena dictadura franquista, un dels pilars de la qual era l'església, les de Berga, estaven plenes de vida. Tothom hi tenia alguna cosa a fer-hi. Les associacions que agrupaven els cristians berguedans, organitzaven diverses activitats, tant lúdiques com religioses.

Aquestes organitzacions eren Acció Catòlica, la Congregació Mariana i les Filles de Maria. Les associacions de l'època estaven clarament dividides entre homes i dones, de manera que les activitats sempre eren pels un o pels altres sense poder-se barrejar. La Congregació Mariana per exemple estava composta únicament per homes i en canvi les Filles de Maria eren només dones. Les representacions teatrals que organitzaven aquestes associacions mostren la forta divisió entre sexes que existia en aquella època i els nois de la Congregació Mariana, havien de representar tots els papers de l'Auca.

Les filles de Maria, tenien el seu local a la mateixa parròquia, mentre que la Congregació Mariana eren al Vall, a l'antiga església de Sta. Rita.

Font: Font: Llibre L'abans, Berga (1875-1975)

A la parròquia s'impartia també doctrina, sobretot adreçada als més petits, i la canalla s'havia d'aprendre els principis de la fe cristiana de memòria, havent-se organitzat concursos locals i comarcals sobre els continguts de la història sagrada i el catecisme.

L'agrupació d'Acció Catòlica, també va tenir un paper important a Berga

Fotografia: A la dreta, podem veure com la Lola Clotet i la Anna M. Rius aguanten la bandera d'Acció Catòlica en una processó a Queralt l'any 1954.

En la fotografia següent podem veure les aspirants a Acció Catòlica de Berga a l'any 1954. Any Marià.

Font: Font: Llibre L'abans, Berga (1875-1975)

Les dones participaven sobretot activament pel que fa a la confecció dels ornaments i en les processons. (Hi havia processons però en les quals no se les deixava participar)

Fotografia: En la fotografia següent podem veure les aspirants a Acció Catòlica de Berga a l'any 1954. Any Marià. Font:

Font: Llibre L'abans, Berga (1875-1975)

7.2.3 La dona berguedana dins del món cultural i educatiu durant el Franquisme.

1.- Supressió de la coeducació (1936)

Fotografies: (Superior) Escola Dominiques Berga

Font: Llibre L'abans, Berga (1875-1975)

2.- S'institucionalitza l'assignatura obligatòria per a les noies, de la ciència domèstica que serà impartida per la Secció Femenina (1939). La doctrina del franquisme inculcava la inferioritat de les dones respecte dels homes que tenien dret a exercir un poder gairebé total sobre elles. Aquest paper configurava la identitat de les dones i qualsevol reivindicació sobre la igualtat era condemnada obertament.

El paper de la dona era el de mestressa de casa i mare, i el de l'home el que havia de sostenir la família en tot allò material. Aquesta forma de comportar-se i de pensar no va variar substancialment durant el període d'apertura de finals del franquisme, sense dubte la religió era el pilar d'aquest tipus de feminitat.

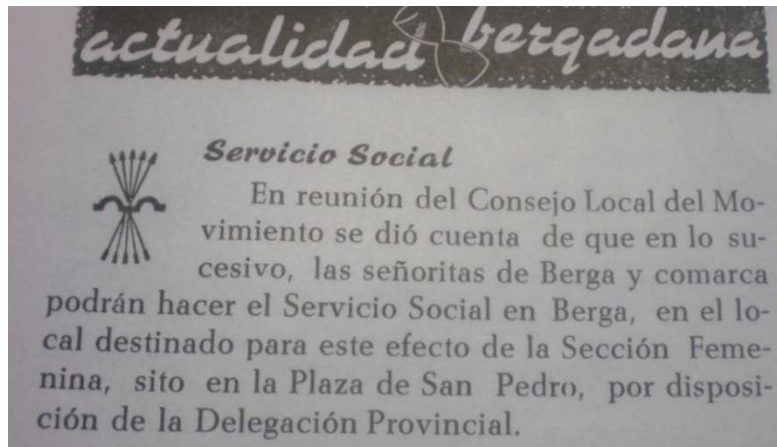
Des d'un primer moment la Secció Femenina reivindicava que la intel·ligència era cosa d'homes i que cap dona havia realitzat mai una invenció mecànica, ni tenia el geni per a la creació musical

Fotografia: Nenes a l'Escola Dominiques fent labor.

Font: Llibre L'abans, Berga (1875-1975)

3.- Es fa obligatori el Servei Social per a totes les dones (1940):

Fotografia: Anunci de que les senyores de Berga podran fer el servei social a la Plaça St. Pere de Berga. Abans, l'havien de fer a Manresa.

Font: Revista Ecos nº87 Arxiu Municipal

4.- Es fa obligatòria l'examen de "Hogar" per a les dones que volessin un títol universitari (1944)

Fotografia: Certificació Enseñanzas del Hogar

Font: Escola Mare de Déu del Roser de Berga

Pilar Primo de Rivera, presidenta i fundadora de la secció femenina, justificava la necessitat d'aquests ensenyaments amb les paraules següents:

“Perquè de vegades , les dones es casen sense tenir ni la més mínima idea de com es governa una casa, ni de com criar als fills. Moltes vegades l'allunyament dels marits de l'ambient familiar ve provocat per causes tan petites com la de fer malament el cafè o no tenir uns mobles còmodes i nets on pugin quedar-se tranquil lament després de dinar.”

Durant la dictadura, la dona es considerada sentimentalment, tonta, generosa i servicial, virtuts necessàries per assumir el que ha de fer i el que pot fer a la vida: ser esposa, mare i mestressa de casa. Qualsevol altre aspiració va contra la natura i es pecat.

De fet el franquisme, promou contínuament la teoria segons la qual les dones senten repugnància per l'abstracció i el coneixement , i en canvi senten una intensa inclinació per a la puericultura, la decoració i l'art, i eren aquestes les matèries en les que s'educava.

3 marzo 1959

LA VANGUARDIA
en Puigreig

LA ESCUELA DEL HOGAR, MODELO EN SU GENERO

(Crónica postal.) — La mujer que trabaja, abandona a veces dos aspectos interesantísimos de la vida humana: el sentimiento cristiano y el sentimiento de hogar, enfriados sensiblemente en la actualidad y en muchísimos casos en franca bancarrota, con el consiguiente detrimento de la misma sociedad que se nutre de ambos.

Evitar que la mujer se individualice y que se olvide de sus deberes para con su hogar futuro: he aquí la finalidad primordial de la Escuela del Hogar sita en la Colonia Pons, dirigida por las Rdas. Religiosas Dominicas de la Anunciata, bajo los auspicios de Manufacturas Pons, S. A., y que está considerada como una de las mejores de Cataluña.

Su fundación data del año 1944, siendo su fundadora la reverenda madre Asunción Colomer (e. p. d.), fallecida en marzo de 1958.

Ya que la Escuela es para jóvenes obreras, los trabajos que en ella se realizan, llevan el sello de la sencillez que no está reñido ni mucho menos con la elegancia y el buen gusto, constituyendo ello una base a que deben ajustarse todas las alumnas a fin de evitar que se cree una carrera de ilusiones incompatible con las posibilidades económicas de la joven que debe vivir de su trabajo, dando pie entonces a que se introduzca el espíritu de lujo, contrario por oposición al de la Escuela, y de consecuencias antisociales.

La enseñanza consta de dos cursos, después de los cuales, si la alumna se ha hecho acreedora a ello, se le facilita un diploma acreditativo.

El programa de enseñanzas del Hogar abarca las siguientes asignaturas:

Lecciones teóricas: arte de ama de casa, contabilidad doméstica, alimentación, teoría de cocina, anatomía, fisiología e higiene, socorros de urgencia, puericultura y educación familiar y social.

Lecciones prácticas: corte y confección, trabajos de aguja y lencería, cocina y repostería, lavado, limpieza y planchado, prácticas de socorro de urgencia, medicina casera y modo de cuidar los enfermos.

En primer plano se inculca la formación religiosa para redimir a la joven de la incredulidad. Y, para ello, las conferencias religiosas constituyen el alma de la Escuela. — José PICAS PONS.

Font: Hemeroteca de la Vanguardia. 3 de març 1959

El 1961, neix a Berga l'Acadèmia Farguell-Menendez, centre privat que impartia batxillerat, i que va ser possible gràcies al fet que uns professors manresans de l'Institut Lluís de Peguera van formar societat amb en Jaume Farguell, professor de batxillerat a l'Escola Sant Joan.

L'acadèmia situada al Passeig de la Pau en un primer moment, va tenir tant d'èxit que l'espai, aviat va ser insuficient, i al traslladar-se al carrer Fra Frederic, es varen cursar els estudis des de primària fins a batxillerat. Aquesta acadèmia va néixer amb una forta voluntat d'innovació i des de primària es tractava d'un centre mixt. A les classes hi assistien tant nens com nenes. Aquest fet no fou mai mal vist encara que era l'únic centre d'aquestes característiques a la ciutat. També cal destacar que des del primer moment en aquest centre les classes es varen impartir en català i també hi havia classes de frances i una altra d'anglès. Comptava també amb un grup de teatre dirigit per en Daniel Tristany), i que el pintor De Martin era qui impartia les classes d'art. El centre va romandre obert fins a mitjans dels anys 70.

Fotografia: Interior d'una de les classes de l'Escola de Sant Joan durant un final de curs de l'any 1945.

Font: Llibre L'abans, Berga (1875-1975)

Pel que fa als estudis universitaris però, l'entrada massiva de dones va ser molt més lenta. De ben segur relacionat amb l'imperatiu de ser mare, per sobre de ser professional.

Analitzat tot això, podem veure clarament que la consideració de la dona com un ésser inferior a l'home va continuar vigent durant tot el franquisme. I les paraules del ministre de Justícia Antonio Maria de Oriol i Urquijo, al mateix any de la mort del General Franco així ho deixen palès:

“Quan parlo d'igualtat, em refereixo a la situació jurídica que exigeix la dignitat de la persona humana. No es tracta, no cal dir-ho d'una inexistent, utòpica i de vegada fins i tot ridícula igualtat de possibilitat o facultats entre sexes que la ciència, la prudència i sobretot la naturalesa rebutgen unànimement.”

7.2.4 La dona berguedana dins del món laboral durant el Franquisme.

Al Berguedà, el fet diferencial de les colònies, permetia a la dona el treball a la fàbrica. La dona també havia de treballar perquè el sou de l'home era tant baix que no permetia mantenir la família. Cal remarcar però, que en aquestes situacions tant els homes i sobretot les dones, estaven sota la dependència estricta de “l'amo”, un altre control que impedia a través del facilitar-los tot el necessari perquè la seva vida fos “la Colònia”, i exclouent la necessitat d'obrir-se nous horitzons ja que totes les necessitats bàsiques les tenien cobertes. Feina, casa, botigues (economats) i fins i tot el cinema formaven part del paisatge quotidià dels habitants de la majoria de municipis de la comarca.

Font: Llibre L'abans, Berga (1875-1975)

També els tallers de costura, i les cosidores van tenir gran importància en el treball femení a Berga durant l'època de la dictadura. Aquests tallers, no eren només tallers de feina, servien a les dones per socialitzar-se, ja que mentre cosien, podien comentar les novetats de la ciutat, els problemes familiars, et.

També els servia per poder sortir en grup en els seus moments de lleure.

Font: Llibre L'abans, Berga (1875-1975)

També, encara que de forma anecdòtica, a Vallcebre durant la postguerra, la mina de Tumí, a Vallcebre, va llogar noies per triar i netejar el carbó, Altres mines berguedanes també llogaven dones i nens; així s'abaratien els costos perquè aquesta ma d'obra sortia molt més barata que la masculina. A les porgadores, anomenades vulgarment cribes. De retruc - segons diuen- s'afavoria a les famílies amb menys possibilitats econòmiques, ja que es llogaven les que més ho necessitaven. Era una època en que hi havia moltes boques per alimentar i, encara que nens i dones cobressin menys que els homes, era un sou que anava molt bé a les famílies més humils.

Font: Arxiu Ajuntament de Vallcebre.

En el context de l'Estat, el règim franquista va mantenir aquestes mesures, fins que el turisme va entrar a l'economia espanyola i va fer necessària la incorporació al treball i la col·laboració de la dona. Va ser llavors quan es van flexibilitzar alguns aspectes i la prohibició legal per a treballar de les dones casades va ser abolida.

7.3 LA DONA BERGUEDANA DURANT LA TRANSICIÓ DEMOCRÀTICA (1975-1978).

7.3.1 Context Històric.

La transició de la dictadura a la democràcia va significar per a Catalunya la reconstrucció i normalització cultural, política i social del país, després de les privacions de la llarga dictadura franquista.

La recuperació de la democràcia a l'Estat espanyol va obrir les portes al restabliment de l'autogovern català, abolit per Franco. El primer pas va ser la restauració de la Generalitat de Catalunya, amb la formació d'un govern provisional dirigit pel president Josep Tarradellas l'any 1977.

Ja des de finals dels anys 60, a tot l'Estat es van organitzar moltes dones en moviments feministes i d'oposició al règim, i aquests grups van ser molt visibles. Les dones berguedanes però, encara van estar uns quants anys a manifestar-se en aquest sentit, i no va ser fins ben entrats els setanta que algunes dones

van començar a tenir algun protagonisme, encara que escàs a la vida pública berguedana. A tot l'estat espanyol i per descomptat a Berga, les polítiques en contra de la discriminació de les dones sorgeixen de la segona meitat dels anys 70, en plena transició de la dictadura franquista a la democràcia.

El franquisme havia fet perdurar en el temps un model patriarcal que altres països occidentals ja havien donat per caducat. El general Franco va morir el 1975 després de 40 anys de poder dictatorial i de ideologia d'una total subordinació femenina

L'any 75 la UNESCO el declara l'any Internacional de la Dona, i això acompanyat dels grans canvis polítics que van succeir durant 1975, amb la mort del General Franco, posa en més que mai en evidència quins eren els problemes de les dones.

El període de la transició va desenvolupar-se en diferents etapes:

La primera des de la mort de Franco i fins que al juny de 1977 es celebren les primeres eleccions democràtiques.

Fotografia d'un míting al Teatre Patronat a les primeres eleccions democràtiques.

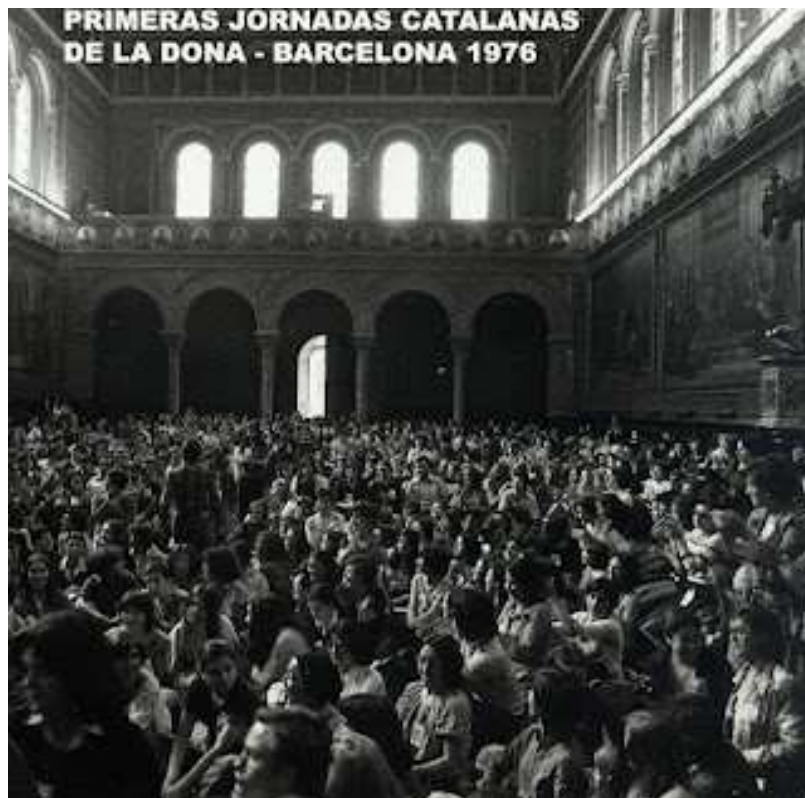
Font: Llibre L'abans, Berga (1875-1975)

La segona podem considerar-la que va des d'aquest moment fins a l'aprovació de la Constitució. En aquells moments totes les forces polítiques van pactar l'elaboració d'una Constitució que servis per a una nova organització democràtica de l'Estat.

I per últim, la tercera etapa podríem considerar que, va iniciar-se una vegada aprovada la Constitució. Dins d'aquest període es va produir el cop d'Estat del 23 de febrer de 1981, durant la cerimònia d'investidura del nou president del govern. El cop d'estat va fracassar, i es l'any 1982, després de grans mobilitzacions ciutadanes i amb la victòria del PSOE que podríem donar per tancat el període de la transició.

Es durant aquest temps que el moviment feminista creix a tot l'estat.

Entre 1975 i 1976 amb l'organització de les "Primeras Jornadas de Liberación de la Mujer" i "les Jornades Catalanes de la Dona", que es consolida el moviment feminista que en aquells moments es troba en la semi clandestinitat. A aquelles primeres jornades van assistir-hi només unes 500 dones. En la segona edició van arribar a les 4000, i durant aquestes es va debatre amb intensitat, sobre feminisme, política, educació, treball i sexualitat.

Fotografia Primeres Jornades Catalanes de la Dona 1976Font: donahaviadeser.blogspot.com.es

A partir de l'aprovació de la Constitució, el moviment de dones, va tenir moltes repercussions a totes les institucions, en els sindicats, en les universitats, en els mitjans de comunicació.

7.3.2La dona berguedana dins la política durant la Transició Democràtica.

Pel que fa a les dones en la política, hem de tenir en compte que encara que la seva participació va ser rellevant a la transició, la seva presència en les llistes electorals va resultar minoritària. Les mesures d'acció positiva que alguns partits polítics adoptarien en els seus estatuts, per a afavorir la presència de dones en la vida pública, encara estaria molt lluny.

A les primeres eleccions democràtiques a l'Estat Espanyol l'any 1977, les candidatures presentades només integraven un 13% de dones pel Congrés del Diputats i el 4% pel Senat. Aquestes dades no van variar tampoc en les primeres eleccions municipal celebrades el 3 d'abril de 1979.

A les llistes per a l'Alcaldia de Berga, hi havia una inexistència total de dones en totes les candidatures.²⁰

7.3.3 La dona berguedana dins del món cultural i educatiu durant la Transició Democràtica.

Però és durant aquest període que, la importància més rellevant en l'avanç de les dones, passa per l'accés a l'educació, i en aquest aspecte també al berguedà es nota un canvi profund, molt més que en la participació activa en les institucions i vida política.

L'impacte de l'educació en les idees ha estat més que notable, sobretot per la generació més jove, i el pensament de la divisió tradicional del treball (l'home com a sustentador de la família i la dona, com a mestressa de casa) comença a canviar durant aquest període.

També durant la transició sorgeixen els canvis socials més importants.

Hem de tenir en compte que la generació de la pre-transició havia estat víctima de la forma de pensar franquista, mentre que la generació de la post-transició va tenir accés a un nivell educatiu molt més alt i equiparable al dels homes. Tenim doncs que durant la pre-transició les dones que havien realitzat estudis superior, eren menys de la meitat que els homes, les dones de la post-transició varen multiplicar per 9 el seu resultat i a més varen avantatjar als homes en un 5%.

²⁰Annex Candidatures a l'Ajuntament de Berga 1979. Primeres Eleccions democràtiques

Fotografia: Reclamant l'Institut d'Ensenyament a Berga, durant la visita del President Arias Navarro. Any 1974.

Es a partir d'aquell moment que la universitat es feminitza i ha acabat formant a un número major de dones que d'homes en la majoria de les llicenciatures. Tot això ha suposat un canvi social de gran magnitud i fa que les diferències entre ambdues generacions, siguin abismals tant pels homes com per les dones.²¹

Les dones que no havien viscut el drama de la guerra civil, i sobretot la major permissivitat a les famílies, van poder mostrar-se públicament més segures. Els canvis en la forma de vestir, incorporant els pantalons com una peça absolutament normal va suposar també una font de permissivitat en moltes de les accions quotidianes de les dones de la nova generació.

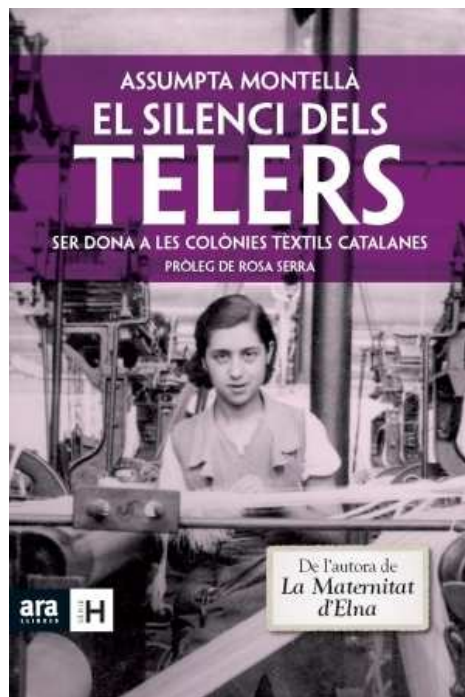
7.3.4 La dona berguedana dins del món laboral durant la Transició Democràtica.

Pel que fa al treball hem de destacar que un dels sectors industrials més importants, el tèxtil, l'any 1975 ocupava el 60% de la població activa. Aquesta és la indústria de més tradició a la comarca, especialment a les colònies del Baix Berguedà.

²¹Annex: Curs 2000/01 Alumnes matriculats . Per sexe i universitats

Les colònies van tenir la seva màxima expansió als darrers anys del segle XIX i a primers del present. Es van situar al llarg del riu Llobregat per tal d'aprofitar la seva energia hidràulica. Entre Navàs i Berga existeix la densitat de colònies industrials més gran de Catalunya; disset centres fabrils la majoria cotoners (la Colònia Rosal, Viladomiu Nou i Viladomiu Vell, la Colònia de Cal Marçal, la Colònia Guixaró, la Colònia Vidal, etc.) eren moguts per la força del Llobregat ajudada per l'energia del vapor (només en època de sequera, aprofitant el carbó portat pel tren des de les mines de l'Alt Berguedà).

La crisi del tèxtil als anys 60 portà al Berguedà a una greu crisi i després a la dècada de 1980, va resultar absolutament irreversible i va obligar a les diferents empreses a acollir-se al Pla de Reconversió del Tèxtil. La crisi empresarial feia anys que s'anunciava i es feia evident en l'abandó de serveis i infraestructures.

Fotografia: Portada llibre *El Silenci dels Telers* d'Assumpta Montellà. Ara Llibres; Edició: 1 (20 de setembre de 2012).

7.4LA DONA BERGUEDANA DES DE LA TRANSICIÓ AL DIA D'AVUI.

Com he pogut veure a través de les entrevistes que he realitzat, no totes les dones pretenien lluitar pels seus drets. Algunes es varen conformar amb el tracte rebut durant tots els anys de la dictadura i anteriors.

Encara així, hi ha dones, que si que van treballar per aconseguir allò que tenim avui en dia. Per fer desaparèixer les injustícies que rodejaven la seva vida: aquestes dones, son polítiques, pensadores i rebels dels seus temps, però també són les dones senzilles, a les quals devem tot i cadascuns dels canvis que la nostra societat a sofert.

Compaginar la vida laboral amb la cura dels fills és una qüestió complicada per la major part dels habitants d'aquest país. Amb o sense ajuda externa, s'han de quadrar els horaris i posar pedaços quan els fills es posen malalts entre setmana o toca visita al metge. A més, la combinació d'hipoteques elevades, salaris baixos i una de les jornades laborals més extensa d'Europa imposa als treballadors un estrès físic i mental que amb tota seguretat no ajuda a tenir cura dels fills.

7.4.1.La Dona Berguedana a la política en els moments actuals

Fins els anys vuitanta l'escassa participació política de les dones s'interpretava com una discriminació envers les dones. En aquests trenta-tres anys d'ajuntaments democràtics, la participació política protagonitzada per les dones d'aquesta ciutat, ha anat aconseguint un element de consolidació de la igualtat entre homes i dones de forma gairebé natural. Els referents polítics femenins en aquests moments son visibles, però arribar a aquest punt, no ha estat fàcil, ni les coses s'han produït d' una manera automàtica, sinó que per assolir els nivells de representativitat i participació ha calgut un llarga període de temps i l'acompanyament de mesures d'acció positiva.

Trenta-dos anys després de les primeres eleccions democràtiques als ajuntaments, la participació política de les dones, ja ha de plantejar-se en altres reptes:

- a) Les dones ja formen part paritàriament de totes les candidatures, però la seva renovació en cada legislatura és més important que en la dels homes.
- b) Ha d'avançar-se en la major responsabilitat política, normalitzar que s'assumeixin regidories que son de més complexitat (hisenda, governació, urbanisme), i no les de major sentit social (sanitat, serveis socials, cultura, educació).
- c) Facilitar en aquest àmbit també la conciliació de la vida pública amb la vida familiar i personal.

L'evolució però, ha estat important i cal destacar que en la primera legislatura (1979-1983), cap dona va formar part dels regidors electes a l'Ajuntament. A l'actualitat 6 dones formen part del consistori, format per 17 membres, 4 d'elles amb responsabilitat de govern.

Destacar també que en les darreres eleccions celebrades al maig de 2011, 4 de les 8 candidatures presentades, eren encapçalades per dones.

A continuació faré esment de totes les dones que en aquests trenta-dos anys d'Ajuntaments democràtics han format part com a regidores de la corporació:

Encarna Martín Fernández (1987-1991) CIU

M. Dolors Santandreu Soler (1987-1991) ABI

Maria Gassó Tarrés (1991-1999) CIU

Josepa Canal Rosell (1991-1999) ERC

M. Teresa Prat Obradors (1995-1999) PP

Ma. Àngels Guitart Guixé (1999-2007) CIU

Anna Roure Pujols (1999-2003) ERC

Encarna SánchezCea (2003-2011) PSC

Lourdes Bover Pujals (2003-2011) PSC

M. Antonia Carrasco Ribera (2003-2008) PSC

M. Carme Barniol Minoves (2003-2011) CIU

Pura Rabat Guerrero (2008-2011) PSC

Sandra Lorente Riu (2008-2011) PSC

Maribel Iglèsias Trasserra (2007-.....) CIU

Rosa Guitart Calvés (2007-2011) CIU

Anna M. Guijarro Casas (2007-....) CUP

Concepció Medina Guerrero (2011-...) CIU

Silvia Salvador Fàbregas (2011-...) CIU

Erminia Altarriba Gorgas (2011-..) PSC

Queralt Calderer Torrecasana (2011-...) CIU

7.4.2. La dona berguedana dins del món laboral a l'actualitat.

En el cas de les dones hi ha un problema afegit. Per a moltes d'elles, la maternitat suposa replantejar-se per complet la seva vida professional (segons es desprèn de l'última macro enquesta sobre la població femenina a Espanya del Consejo Superior de Investigaciones Científicas –CSIC-). La meitat de les entrevistades amb edats compreses entre 30 i 44 anys ha optat, després del naixement del seu primer fill, per deixar de treballar temporalment o definitiva, o bé per una feina d'horari més reduït²²

Resulta significatiu que un 58% de les dones espanyoles vegi la maternitat com un obstacle per la seva activitat laboral.

És cert que les lleis parlen de drets i responsabilitats i que les joves d'avui escullen què volen estudiar, tant a nivell de cicles professionals com de carreres universitàries, en igualtat de condicions que els seus companys masculins. No obstant, a l'arribar a la trentena i pensar en tenir descendència, sembla que tots els avanços deixen de tenir sentit: molt sovint la dona s'acaba encarregant de la criança i logística familiar i l'home s'ocupa de treballar per mantenir la família (sense interrompre la seva carrera professional).

Malgrat la normativa que s'ha anat creant en aquests darrers anys, com la Llei de suport a les famílies (2003), la Llei de mesures de conciliació de la vida personal, familiar i laboral del personal al servei de les administracions públiques de Catalunya (2006) o el Pla d'acció i desenvolupament de les polítiques de dones a Catalunya 2005-2007 de l'Institut de les Dones, la situació de la dona espanyola i catalana en comparació amb l'europea segueix estant en clar desavantatge. En aquesta línia i en aquests moments d'imminent²³ canvi de legislatura, cal promoure la revalorització i el reconeixement social del treball reproductiu i de cura dels fills, així com la revalorització de la vida personal i familiar, amb mesures com l'adaptació de

²² Annex Macro enquesta sobre població femenina a Espanya i Catalunya CSIC

²³ Veure glossari

l'horari dels serveis, la flexibilització dels horaris laborals i l'adopció de mesures que afavoreixin la corresponsabilitat d'homes i dones en la cura dels menors o les persones dependents.

7.4.3 Dones que han deixat empremta dins la societat berguedana.

A Berga, com a tot arreu, milers de dones durant anys, han contribuït a fer una societat i per tant una BERGA, diferent, des de diferents vessants.

A algunes d'elles se'ls ha reconegut, la seva tasca, la seva abnegació i per exemple el diumenge dia 8 de març de 2009, en motiu del Dia Internacional de les Dones, es va fer un homenatge a dones berguedanes que han contribuït, amb el seu esforç, a enriquir des del punt de vista humà i de coneixements la comarca. Elles eren:

Sara Ribera Buchaca, llevadora. Va assistir més de 4000 parts durant la seva carrera. És una persona molt estimada pel seu grau d'entrega i tracte càlid i proper.

Rosalía Barat Pajerols, empresària del restaurant Els Roures. És reconeguda la seva empenta i valentia a l'hora de portar endavant un negoci pròsper que va aixecar amb esforç i dedicació, des del no-res.

Leonilda Boixader Roma, bibliotecària coneguda per la seva dedicació i professionalitat. També va participar activament en el moviment dels Escoltes i les corals infantils, i va impulsar la creació de les Aules d'extensió universitària per a la gent gran durant 13 anys.

La comunitat de germanes vetlladores, aquesta comunitat carmelita missionera va contribuir de forma abnegada a donar suport a les famílies davant les mancances de l'època. Són recordades per la seva tasca com a vetlladores de malalts i treballs per a la comunitat com la Llar d'Infants i la residència d'àvies.

Fotografia: Les premiades (2009) d'esquerra a dreta: Sara Ribera Buchaca, Rosalia Barat Pajeros, Leonilda Boixader Roma i representant de la comunitat de germanes vetlladores.

Font: DBerguedà

Al 2010 i pel seu treball en diferents àmbits es va homenatjar a:

Irene Noguera, ha destacat en la seva lluita contra el càncer.

Laura Ribera, està implicada en diferents activitats solidàries,

La pediatra **Maria Gassó**, ha traslladat la seva vocació professional a l'àmbit de la divulgació d'hàbits saludables

Rosa Cardó, ha visibilitzat el paper polític de les dones sent la primera alcaldessa i consellera comarcal del Berguedà. Vinculades en diferents tasques, les quatre homenatjades s'han implicat en la vertebració social des del vessant femení.

Fotografia: Les premiades (2010) d'esquerra a dreta: Laura Ribera, Maria Gassó, Rosa Cardó i Irene Noguera.

Font: Regió 7

D'altres com la **Ramona Bruch**, que al llarg de la seva vida, ha estat compromesa en tots els àmbits de la societat: sindicalista, presidenta del casal de la gent gran, de l'Associació Tagast, membre de l'Entitat Berga Decideix... etc., són un referent per molts berguedans, i això ho he notat quan he demanat dones a les quals poder entrevistar, gairebé una veu unànime m'ha encarat cap a ella.

Fotografia: Ramona Bruch, entrevistada per Ràdio Berga.

Font: DBerguedà

Gràcies a elles, les dones d'avui, no solament viuen de forma diferent a les seves iaies, sinó que també es veuen de forma diferent. La igualtat de drets, l'accés a tot els nivells d'educació i el control de la maternitat, han canviat la seva vida: la independència adquirida i la llibertat les ha canviat. Cada vegada més dones participen en la presa de decisions, la política i la cultura. Tot això s'ha aconseguit gràcies a la lluita, a dones que van pensar en la seva situació i van comprendre que era injusta. Dones que van sortir al carrer i que van fer-se escoltar.

El camí recorregut en aquests pocs anys des del final de la transició fins avui, ha estat ple de canvis, i de ben segur que importants. A partir d'ara els canvis hauran de ser més subtils, menys transcendentals, però més d'estructura.

Es imprescindible que les dones, no només tinguin igualtat de condicions i d'oportunitats en els llocs laborals, en la presa de decisions o inclús en la política. Temes com el lideratge, la conciliació de la vida personal, familiar i laboral, formen part del camí recorregut al llarg de la història, però també del que queda per recórrer.

Malgrat els èxits aconseguits encara queden grans reptes per superar. S'ha de continuar treballant per posar fi a les diferents formes de discriminació que continuen suportant de vegades les dones per a aconseguir una plena igualtat d'oportunitats, i una igualtat que a més de ser real (de drets) sigui efectiva (de fets).

I després una gran massa de dones, que amb el seu esforç, el seu amor i la seva dedicació, han fet que, encara que de forma anònima, els berguedans i berguedanes fóssim millors. Son elles qui han educat i cuidat, son elles les que han fet que la ciutat s'adeqüés a unes noves necessitats, i son elles les que a un gran nombre de berguedans i berguedanes, han explicat històries i han traspassat el coneixement del passat, en un intent que el futur sigui diferent.

8. DONES DE PATUM

8.1. DONES DE PATUM DURANT EL FRANQUISME.

La Patum era un reflexa d'aquella societat, el paper de les dones en aquells temps de Patum, passava majoritàriament per tenir un paper totalment secundari. Les dones en molts casos, eren simples espectadores, fins i tot les més protagonistes, les administradores, eren inexistents o com a molt eren les “senyores de...”. Un paper totalment sotmès al seu marit.

AUTOR DESCONEGUT / Fons MONTBERRAT MINOVES SANS

Font: Llibre L'abans, Berga (1875-1975)

Les figures institucionals, eren també homes, l'Alcalde, els militars, el Bisbe... i elles pures figures decoratives. Se'ls demanava anar a ofici i no gaire més.

AUTOR DESCONEGUT / Fons MONTBERRAT MINOVES SANS

AUTOR DESCONEGUT / Fons MONTBERRAT MINOVES SANS

Eren les dones les que guarnien els carrers amb les catifes florals, eren les dones les que repassaven la roba de les comparses,

eren les dones les que pentinaven les gegantes, però no eren les dones les que decidien si es feia Patum, com a regidores del plenari, ni eren les dones qui formaven part de la comparseria, ni eren dones les que tocaven les músiques patumaires. Però eren dones berguedanes..... i els sentiments berguedans no tenien, sexe, ni classe social, i moltes de les dones berguedanes d'aquells moments fossin de classe alta o de classe obrera vivien la Patum, la seva Patum, endins (això no ha canviat gaire), amb il·lusió, amb anhels. I en algun moment amb complicitat amb d'altres berguedans, en aquest cas homes, podien fer Patum, això sí, sense demostracions, ni ostentacions. En molts casos d'amagat, sense fer soroll, fora dels llocs més concorreguts, però com alguna de les nostres protagonistes m'ha explicat:, no ens movia canviar res, ni fer història, només ens movia la il·lusió de qualsevol berguedà, home o dona de formar part de la festa:

Fotografia: Les primeres dones berguedanes que varen fer un salt de maces l'any 1960. Segons testimoni personal de Isabel Cardona, set de les vuit dones eren solteres : Maria Rosa Subirana, Benita Badia, Rosaura Bonet, Maria del Carme Ribera, Mercè Barniol, Paquita Rosset i la mateixa Isabel Cardona, la casada era Elisenda Rota. Font: Isabel Cardona. Varen haver de saltar amagades de la resta dels berguedans a causa de la seva condició de sexe. No se'ls podia veure en cap moment la cara ni les mans. Anaven tapades de dalt a baix. Afirmen que en el moment del salt ningú ho va notar. Després, però, es va començar a especular per tot Berga que aquell salt l'havien fet dones. Posteriorment, va sortir a la llum juntament amb aquesta fotografia feta també d'amagat acabat el salt.

Font: Isabel Cardona

Fotografia: La berguedana Maria Perpinyà dijous de Corpus saltant els plens acompanyada del seu germà i un amic en Jaume Fígols (Can Barri)l'any que va saltar de cavallet. (Encara porta la jaqueta) Any 1950. Ningú podia saber que havia saltat. Inclús la gent del poble pensaven que era un noi jovenet. Segons el seu testimoni, explica que ella va ser de les úniques en saltar gràcies a la seva constància a demanar les coses i sobretot, fent-ho sense por al "que diran" o al "que faran". Ella, vivia la Patum i no li importava arriscar-se.

Inclús ella explica una anècdota de quan era jove. Un dia de Corpus van operar d'apèndix a vida o mort i un cop acabada l'operació va sortir corrents de l'hospital corrents i d'amagat de la seva família per anar a fer un salt de plens. Una demostració més del que pot arribar a fer una berguedana pel sentiment patumaire.

Com veiem les dones, anaven a Patum amb vestit, sabates baixes i mocador al cap. Elles no portaven barret com els homes, ni tampoc pantalons. Els rams d'esbarzes que porten a les mans, els servien per "espantar" les guspies de foc. I és curiós veure també com el noi va amb les mànigues de la camisa arremangades.

Font: Maria Perpinyà

Fotografia: Administradors i les nenes de primera comunió l'any 1942.

Font: Llibre Corpus Berguedà i Administradors (1619-1987)

Personalment, puc observar com a la foto és veu una clara escala d'importància. A dalt de tot s'hi situen els homes, al mig les dones i a baix, les nenes

8.2 DONES DE PATUM DURANT LA TRANSICIÓ DEMOCRÀTICA

Pensem que si traspassem el que hem dit anteriorment, a la dona dins el món de la Patum, el fet de poder anar amb pantalons en comptes de faldilles a la plaça, beneficia moltíssim la incorporació de les dones en el brogit de la Patum.

Potser aquest fet insignificant té molt més de revolucionari dins l'àmbit de la Patum, que totes les legislacions que es poguessin fer respecte de la matèria.

I aquestes dones durant els anys 70 i 80 van anar incidint també dins la Patum.

La Patum durant els anys 70 va protagonitzar, potser sense voler-ho i potser perquè molts dels visitants que venien a la Patum volien deixar enrere el silenci que el franquisme havia imposat a les nostres festes i tradicions un canvi tan social com polític. Juntament amb un gran nombre, no m'atreveixo a dir la majoria, però gairebé, de berguedans que volien reivindicar les nostres llibertats nacionals i que trobaven en la Patum un marc ideal, semblant al que

es vivia al camp del Barça, on la crema de banderes espanyoles per part de la Guita i la sortida de les banderes catalanes de la clandestinitat, els crits de "Visca Catalunya" i altres eslògans prohibits eren relativament tolerats, malgrat no estar permesos.

Font: www.guitagrossa.com

Va ser durant aquells anys que **un grup de dones** (la majoria, parelles dels membres de la comparsa de la "Guita Xica" , **va fer els primers "salts de guites" femenins, de forma habitual, i que ha portat a la instauració del "salt de dones" els dissabtes de Patum a la Plaça del Forn.** Va ser durant aquells anys també, que es va fer el **primer reconeixement a les dones patumaires.**

Fa temps ja hi van haver dones guitaires

Algunes dones que anys enrera han estat vinculades a la Patum i a les Guites han volgut aclarir que, des de fa molts anys, altres dones han tingut protagonisme a les Guites de la Patum.

Aquesta foto és de l'any 1989. "No era, ni de tros, el primer any que una colla de dones pujàvem la Guita des de la plaça de St. Joan a la de St. Pere. Ni tampoc era el primer any que feiem el tercer salt de dijous a la plaça", han explicat, afegint que, "això sí, el morralet per portar la barra no ens el deixaven i ens l'havíem de portar de casa. També ens havíem d'espaïllar per aconseguir fuetes".

Les dones han explicat tot això "arran d'una mena de notícies molt esbiaixades publicades durant la Patum".

Aquesta informació ha estat facilitada per algunes de les protagonistes que apareixen a la foto superior dreta. ▶

Font: Agnès Lopez

8.3 DONES DE PATUM A L'ACTUALITAT

Cal dir de la nostra Patum, doncs forjant, forjant, hores d'ara podem trobar dins la Festa, un gran nombre d'incongruències.

Malgrat les 9 legislatures democràtiques municipals i que des de 1987 hi ha dones al Consistori Berguedà, cap dels 6 alcaldes ha estat dona.

Cap regidoria ja sigui de Cultura o Festes (tradicionalment regidor al qual se li delega la Patum) ha assumit totalment aquesta responsabilitat. Des de la primera Dolors Santandreu (il·lustre historiadora i coneixedora de les costums berguedanes) que va compartir la responsabilitat amb un company regidor, fins el nomenament de la darrera, fent-se càrrec tan sols de la part cultural, a cap dona se li ha atribuït mai la Regidoria de Patum, com a tal.

Fotografies: Dolors Santandreu i Queralt Calderer (primera i darrera regidora de cultura de l'Ajuntament de Berga)

Les regidores han assumit, l'organització de les Festes Tradicionals, Reis, Carnestoltes, Elois, Bolets, Sant Marc, Sant Pere de Madrona... Però la festa de la Patum només parcialment.

Serà casualitat, o no, el que es cert és que "totes" les Corporacions, sempre han cregut que el Regidor de Patum, havia de ser un home. I de vegades, si més no, ha estat l'Alcalde directament qui ha assumit aquesta responsabilitat directament.

En el següent article de premsa ho podem constatar:

Queralt Calderer substituirà al regidor Jaume Vima a l'Ajuntament de Berga

La procuradora berguedana, ex secretària de l'alcalde Farguell, es farà càrrec de Cultura i Patrimoni però sense incloure-hi Patum com fins ara

Maite Flores | Política | 07/12/2011 15:32

La procuradora berguedana Queralt Calderer serà la nova regidora de Cultura i Patrimoni de l'Ajuntament de Berga, en substitució del dimitit Jaume Vima. L'exóregidor va renunciar dilluns passat a tots els càrrecs municipals que ostentava al consistori per mostrar el seu rebuig amb les retallades que està realitzant el Govern de la Generalitat a la sanitat pública i que han provocat el tancament del laboratori del CAP Berguedà, que ell mateix dirigeix.

Calderer es posarà al capdavant de la regidoria de Cultura i Patrimoni assumint pràcticament totes les competències que tenia Vima, a excepció d'una de les de més pes, Patum

Sense fer ciència-ficció, en les darreres eleccions, de les 8 candidatures que s'hi van presentar, quatre estaven encapçalades per dones, per tant possiblement estem cada dia més a prop que davant el consistori ens hi puguem trobar una dona, com s'actuarà llavors???. El regidor de Patum, tornarà a ser home?.

En la creació l'any 2001, del Patronat Municipal de la Patum ²⁴per tal d'administrar, conservar i coordinar el desenvolupament de la festa de la Patum així com totes les activitats paral·leles derivades i relacionades amb ella, podem observar que dels 16 membres que en formen part, només és una dona la que, ostentant el càrrec de gerent en forma part, l'Alba Perarnau i Cortina, que ho va fer fins a l'any 2004.

Curiosament aquest càrrec que, segons els estatuts del mateix patronat, es qui té les funcions d'executar i fer complir els acords de la Junta General i la Comissió Executiva, i de gestionar, dirigir de manera immediata i inspeccionar el compliment d'aquests estatuts queda vacant fins el nomenament l'any 2011 de l'Albert Rumbo (historiador berguedà), n'assumeix la responsabilitat.

Ens trobem davant una nota curiosa també, la seguretat de la Festa, recau en mans d'una dona, la sergent de la policia local, Josefina Vizuete, la qual, l'abril

²⁴Annex. Certificació de les actes municipals sobre la creació del Patronat.

de l'any 2010, va tenir el reconeixement amb la medalla de bronze amb distintiu blau, atorgada per Generalitat de Catalunya, per la col·laboració en l'organització dels importants dispositius de seguretat de gran complexitat com la Patum.

Fotografia: Josefina Vizuite, Eduard Cuenca i Ramon Bajona durant la presentació del pla de seguretat de Patum.

Font: dberguedà.cat

I també recau en mans d'una dona, la conservació de la imatgeria²⁵, les darreres restauradores, l'Angelina Vilella (1989-2003), la Violant Bonet (2004-2009) la Gemma Rodríguez (2010-2012).

Fotografia: A l'esquerra Angelina Vilella, al centre Gemma Rodríguez i a la dreta, Violant Bonet

Font:dberguedà.cat

En canvi cap comparsaria, té com a cap de colla una dona, però en els darrers temps en gairebé totes hi ha dones que formen part de "la plantilla".²⁶

²⁵VeureGlossari

²⁶Annex . Plantilla comparsaries. Cedida per la Gerència del Patronat de la Patum

I a la Plaça, és normal veure homes i dones, barrejats, fent “ruedo”, acompanyant les figures, formant part dels músics, saltant qualsevol de les comparses. I la música s'interpreta per musics masculins i femenins de tota la comarca.

I arribarà el dia, en el que no farà falta “quota” perquè els nens i nenes berguedans actuïn a la seva Patum, el dia en que qualsevol vestidor de plens podrà passar la “bata” a qui vulgui, sigui home o dona, el dia en que l'àliga, els gegants o el Tabal, el tocaran i els ballaran qui realment, vulgui o pugui. Arribarà el dia en que qui acompanyi als administradors siguin nens i nenes.

I arribarà el dia en que també, al balcó de l'Ajuntament, per saber qui és l'Alcalde, només caldrà mirar qui porta “la vara”.

Fotografia:dbergueda.cat

I davant de tot això, dels canvis que s'aniran produint, perquè la Patum, és això una festa viva, que evoluciona al mateix ritme de qui la fa, els berguedans i berguedanes de cada moment, i algú en algun moment recordarà que, per arribar on llavors es trobin, hi va haver per part de les dones, moltes il·lusions, moltes desil·lusions, moltes polèmiques, moltes realitats que van anar fent via, fent història, fent futur

9. ENTREVISTES

9.1. PERSONES D'INTERÈS PATUMAIRE

9.1.1 Entrevista a Míriam Tirado

Nom: Míriam Tirado

Edat: 35

Professió: Escriptora

Població: Manresa

Ella és escriptora, "blogger", mare... Però sobretot és una dona de Patum.

La Míriam és de Manresa però encara que no visqui a Berga, afirma que des de petita, el seu pare la portava a la plaça i fins avui, viu la patum a flor de pell.

Actualment, escriu en un blog a on parla de les seves vivències. En una entrada d'aquest blog hi ha un article que em va sobtar molt i és un dels motius per el qual vaig decidir-me a fer aquest treball, l'article titulat "PATUM" a on descriu tota la patum d'una forma molt especial, com si ben bé es tractés del moment d'un part. I això, sincerament, només ho pot fer algú amb visió de dona, de DONA DE PATUM.

1. Defineix el que per tu significa la Patum.

· És molt difícil explicar-ho. La Patum, per mi, són sensacions; és preparar-te la roba i començar-te a posar nerviosa. És arribar a Berga i veure Patum pels carrers. És entrar a la plaça i sentir com se't posa la pell de gallina. És trobar-te els patumaires que et trobes cada any... És tantes coses... que es fa difícil definir-la.

2. Que et va portar a escriure l'article "PATUM" en el teu blog? I que et va portar a imaginar-te els salts com un part?

· Quan escric hi ha coses que no penso. Vull dir que no és que m'assegui i comenci a pensar "vull parlar de la Patum". No. És un acte molt més fugaç, en el meu cas. Concretament en aquest escrit, una nit en què no podia dormir o que em vaig desvetllar per qualsevol cosa sé que em va venir el flaix, "Però si la Patum és com un part!" i l'endemà al matí, encara amb son, em posava a escriure tot el que havia sentit la nit anterior, revivint una patum completa...

3. Si no recordo malament... Tens una filla petita, quan creixi li parlaràs de la Patum i la portaràs a la plaça, tal i com el teu pare va fer amb tu? Com t'imagines l'entorn patumaire quan ella tingui la teva edat?

· La Laia ja hi ha estat a Patum! L'any passat, a la Patum infantil... s'ho va passar bomba! I això que era molt petita i no acabava d'entendre de què anava tot plegat... però picava de mans amb la música i deia, "vull més!!!". Ho vam

gravar en vídeo i quan el veu diu: "hi vull tornar!" o sigui que la Laia em sembla que ja és del "clan"! :)

· Doncs no ho sé com serà quan ella tingui 35 anys, més que res, perquè en els temps que corren és molt difícil poder preveure res, ni tan sols com serà el món d'aquí a dos anys. Tot canvia molt de pressa, tot va molt ràpid... però alguna cosa em diu que la Patum, per més coses que passin, es mantindrà intacte, i continuarà despertant-nos les mateixes sensacions... Tan de bo!

4. Si poguessis decidir sobre algun aspecte de la Festa, que prioritaries i/o canviaries?

· Home, si no hi hagués tanta gent s'hi estaria millor! ;) Però suposo que de la mateixa manera que m'agrada a mi anar-hi de tota la vida, hi ha milers de persones que pensen el mateix que jo...! La Patum m'agrada tal i com és... em sembla que no canviaria res.

5. Creus que el paper de la dona a la Patum ha canviat des de que eres petita fins als dies d'avui?

· I tant! Abans era tot un esdeveniment quan una dona feia de ple i ara n'hi ha moltes! La dona s'ha anat fent visible en molts àmbits amb el pas dels anys, sortosament, i la Patum no n'ha estat l'excepció.

6. Quina comparsa t'agrada més i per què? Has tingut la oportunitat de fer un salt en aquesta?

· No, no he estat mai en una comparsa. M'agraden totes però potser la que em posa més els pèls de punta és la de l'àliga. Deixa que et digui que tampoc m'agradaria formar part de cap comparsa. M'agrada viure la Patum des de fora, poder-ne gaudir al meu aire... :) Sense obligacions, sense compromisos... Entrar-hi quan vull, sortir-ne quan en tinc prou, etc!

7. Recordes alguna anècdota teva de la Patum que puguis explicar?

Moltíssimes! A Patum hi vaig anar amb 10 anys amb el que ara és el meu company i pare de la meva filla! Vaig saltar agafada del braç d'ell! I l'altra anècdota que guardo a la memòria com un tresor és d'un dijous de Patum, fa potser 10 anys: Als Tirabols, unes empentes van fer que amb els qui anava ens deixéssim anar i em vaig quedar saltant sola (jo, que sóc petita i baixeta). Van ser uns segons horribles en què em pensava que m'aixafaven i de sobte un amic meu, el Pau, (a qui jo no sabia que fos a Patum) va sortir del no-res i em va agafar pel braç. Em va salvar! ;) I vam fer tot el que quedava de Patum junts. El Pau es va morir uns anys després i aquella estona fent els tirabols junts la recordaré tota la vida.

8. Per últim, fes una previsió de futur i digues com creus que evolucionarà la Patum.

· Ja ho he dit; és impossible imaginar res en el futur. Tot va massa de pressa i tal i com estan les coses, amb una crisi galopant i amb el món del revés, costa

imaginar cap a on podem anar. Sigui com sigui, crec que la il·lusió de la gent per la Patum farà que no canviï, que es mantingui tal i com és.

9. Hi ha alguna cosa que vulguis afegir en aquesta entrevista?

.Simplement que estic contenta que aquell text que vaig escriure una nit de la primavera passada t'hagi inspirat a fer aquest treball. A reflexionar sobre el paper de la dona a la Patum. Que tinguis molta sort! ;)

9.1.2 Entrevista a Albert Rumbo

Nom: Albert Rumbo Soler

Edat: 40

Professió: Tècnic Superior de Cultura de la Diputació i treballa com a arxiver itinerant.

Població: Berga

Vincles amb la Patum: Afirmar que ha anat tota la vida a Patum i als 7 anys ja es va començar a introduir amb el món de les comparses. Va començar a ballar gegants a la Patum Infantil i al dia d'avui és geganter a la Patum dels grans. Actualment també és el gerent del Patronat de la Patum

1. Defineixi el que per vostè significa la Patum. No com a historiador, sinó com a berguedà.

Hi ha una frase que és molt significativa " La Patum és com una espècie de miracle que fem cada any". Per mi ,significa una manera no tant de viure sinó una manera de funcionar. Crec que hi ha molta gent que no viu la festa tan sols els 5 dies de Corpus, sinó que la viu els 365 dies de l'any. Sense dubte, és el moment més especial de tot l'any, per mi.

2. Quin és el seu primer record de Patum?

El primer record fals, dic fals perquè jo no el recordo sinó que me l'han explicat, és de quan jo tenia 2 anys i mig . Era tan pesat, parlant tot el dia dels gegants, que els meus pares em van portar a Manresa per les festes de La Llum de l'any 74 amb una trobada de gegants que hi havia, a més, va ser l'últim cop que van sortir els gegants de Berga.

El primer record que recordo jo personalment, he de tirar molt enrere, però segurament és justament quan vaig començar a ballar els gegants de la Patum Infantil, als 7 o 8 anys.

També recordo quan els de casa em portaven a veure la Patum des de la barana.

Per què els gegants?

La veritat és que no ho sé. M'han agradat sempre. I segurament si no hagués sigut geganter no hagués anat a cap altre comparsa. I no tan sols els gegants de Berga, m'agrada la figura del gegant en general. D'això si que se'n pot dir "Amor a primera vista".

3. Actualment és el gerent del Patronat de la Patum. Per a què creu que serveix aquest organisme?

Pel que diuen els estatuts: Per organitzar, gestionar... Però el que és més important és que per primera vegada a l'història, els patumaires (gent de les comparses i gent que no ha anat mai a cap comparsa i formen part del patronat de la Patum) poden dir la seva a l'hora d'organitzar i gestionar la Patum. La Patum va passar de funcionar a través dels gremis de l'església a l'ajuntament i de l'ajuntament actualment al patronat (és un patronat municipal però hi ha més patumaires que polítics). Que sigui la gent que surt a peu de plaça qui pugui prendre les decisions sobre la festa és molt millor. El més important i bàsic és que sigui la gent que fa la festa, la que estigui organitzant-la.

A més el fet de que hi hagi una associació/patronat/federació/entitat... que organitzi, el més important per aquesta és que la gent del món de la festa sigui qui en part qui la gestioni i organitzi. Crec que és essencial.

Hi ha hagut mai una gerent dona?

Si, quan es va iniciar el patronat, la gerent era l'Alba Perarnau que ho va ser des del 2001 fins al 2004. Va plegar i no es va tornar a cobrir el lloc de gerent (les feines d'aquest mentre no hi havia un gerent les feia jo). El que va succeir és que la meua feina com a historiador acabava l'any passat i llavors em van proposar ser el gerent del patronat, vaig pensar que seguiria fent les mateixes feines i vaig acceptar. Actualment ho sóc jo tot i que ara, incideixo més en algunes coses que abans no feia.

Quin paper creu que té el Patronat per anar canviant estereotips?

El podria tenir... El que passa és que nosaltres no vam voler entrar en una confrontació. A nosaltres ja ens està bé que les comparses s'organitzin per si soles si aquest funcionament és "constitucional" més que democràtic. Per tant, en principi les comparses han de poder funcionar de forma autònoma.

4. Ets un dels "grans historiadors de la festa" i fins i tot tens un article que data de l'any 2006, en el qual fas un repàs del paper de la dona dins la Patum. D'aquest escrit fa ja 6 anys, i de ben segur que les estadístiques de les quals parlaves llavors han canviat. A què creus que es deu?

Això es deu a que cada cop la presència de les dones, per sort, és més gran. No només a la Patum sinó a gairebé a totes les festes. Totes les festes a tot l'estat i fins a la democràcia les feien homes especialment. Les poques dones ho havien de fer en secret i amagades sempre.

Hi ha dos grans canvis: Un és la democràcia. Amb aquest fet es democratitzen moltes coses i les dones comencen a introduir-se dins les festes. Per tant una de les grans raons és la democratització de la cultura popular. I a més, per altre banda, crec que hi va haver un canvi generacional. És a dir, les dones que ja ho haguessin pogut fer als anys 75 fins als 82 crec que com que "eren d'una altre època" encara els pressuposava algun "conflicte intern"

vers elles mateixes l' entrar dins la festa, i en canvi les noies joves que han començat a entrar-hi després això ja no els ha fet cap mena de "reparo". Actualment ja hi ha moltes comparses com els Nans, els turcs i cavallets... on la paritat és absoluta. I altres comparses que gairebé no hi ha diferència entre homes i dones.

5. Segur que vostè com a historiador ha parlat moltes vegades amb les protagonistes de la festa. Quina diferència troba entre les dones que van atrevir-se a fer Patum i les que avui en dia, ocupen un lloc per primera vegada en les comparses?

Primer de tot, jo no crec que cap de les primeres dones que van atrevir-se a saltar volgués fer historia. Senzillament els hi agradava molt la Patum i els hi venia de gust.

La patum d'abans es deia que era d'homes "torrats trets de la taverna" i de dones "fresques". Per aquest motiu moltes dones que haguessin volgut saltar i no ho van fer, va ser per por, pel "que diran", o per submissió als homes.

En segon lloc, crec que algunes dones que estan actualment dins la festa , si haguessin hagut de passar les penúries de les primeres dones, no haurien fet el que estan fent. Però penso que si no ho haguessin fet les dones que hi són actualment, ho haguessin fet unes altres. Ara ja és un fet que no pot aturar-se.

6. Pensa que a vegades s'inclouen a les plantilles de les comparses pel seu treball i esforç per entrar, o es deixa que saltin pel fet de que ara, incloure dones a la comparsa dona una millor imatge a la festa?

Jo crec que son les dones les que s' ho han treballat. No crec que els caps de colla actuals facin això de deixar-les saltar perquè "sigui políticament correcte". Malgrat això ens podem trobar en que hi ha comparses que estan encaparrades en que no voler deixar entrar cap dona i per altre banda, en altres comparses, hi ha dones que entren a les plantilles de la Patum i hi són ben rebudes.

He de dir però, que les dones que han entrat a les plantilles de les comparses són poques: n'hi ha dues als nans, que han entrat perquè els han deixat els seus pares. I una a la guita xica, que ha entrat per votació de tots.

Crec que hi hauria d'haver més dones , de ben segur però que les que hi ha, s'ho han guanyat per elles mateixes.

7. Els Estatuts del Patronat, encara continuen utilitzant un llenguatge sexista. Parla de: l'Alcalde, dels Regidors, dels Gerents i dels caps de colla. El ple de l'Ajuntament va aprovar ja fa un temps que això no passaria. Per què no s'ha fet aquesta adaptació?

Això és culpa meva perquè els vaig fer jo, i si et sóc sincer, ara que m'ho comentes, és el primer cop que me'n dono compte!! Jo sempre parlo sempre així sense adonar-me'n, i per tant em passa molt desapercebut. Però fas bé de dir-m'ho perquè això ho canviarem ara ja que s'han de modificar.

8. Som patrimoni de la Humanitat. La UNESCO en principi és un organisme que vetlla pels drets de tots. Creu que la situació de discriminació en la qual es poden trobar algunes dones dins la festa, si s'hagués plantejat, s'hauria tingut en compte a l'hora de declarar la festa Patrimoni de la Humanitat?

No ho sé, perquè la UNESCO²⁷ també es "mulla fins a on es vol mullar" .

També he de dir però que el que en la petició , vàrem potenciar molt la implicació de tota la comunitat dins la festa. El que se'ls va dir va ser que, era una festa en la qual hi tenia cabuda tothom: nens i nenes, homes i dones, avis i avies, els rics i els pobres. En el sentit de que no és una festa "classista" .

9. Com a historiador, i observador a l'hora de la realitat berguedana, creu que és la dona la que s'ha d'adaptar a la festa, o la festa la que s'ha d'adaptar a la dona?

Hi ha una mica de tot. Però jo crec que la dona ja està adaptada a la festa. I els canvis estructurals han de ser per part de la festa que s'adapti a la dona.

10. Per què les nenes que acompanyen els administradors sempre són nenes? És un paper que sempre ha existit?

Hi ha una constància molt antiga d' aquestes nenes. La veritat és que no m'havia plantejat mai perquè no hi ha nens.

El cert és que simbolitzen nenes de comunió però els nens també la feien.

Potser perquè el fet de portar les palmes és com un complement i portar la safata és com una mena de servitud. I les nenes i les dones abans, tenien aquesta funcionalitat de "complement i servitud". Ja se les educava d'aquesta manera.

I pel que fa als administradors, hem de tenir en compte que en Tot el segle 17, tot el 18 i gran part del 19 , la dona no hi té cap "referència explícita", ni tan sols hi consta ni el nom ni el cognom. Surten els noms del homes i a la dona se li suposa.

Després la dona passa a agafar el cognom de l'home i es passa a anomenar-la com a "Señora.... de...", amb referència a l'adopció com a segon cognom el del seu marit. Això és un reflexa més, de la seva condició de "complement" del seu home. A finals del segle 20 però això canvia, i en aquests sentit les dones , ja son qui son per elles mateixes.

11. Si pogués imaginar-se la Patum dins d'un segle, com creu que serà? Per què?

Pel que fa les dones n'hi haurà moltes més, segur. En el moment que fem aquest pas generacional, les coses començaran a canviar. Cada cop hi haurà gent més oberta. A més la gent que només tingui descendència femenina

²⁷Veureglossari

Pel que fa la festa en general, ja és molt més complicat. Estem travessant una època de canvis molt profunds a nivell mundial. A mi m'agradaria imaginar-me-la com sempre però no puc.

Font: tornaveu.cat

9.1.3 Entrevista a Dolors Santandreu

Nom: M. Dolors Santandreu i Soler

Edat: 57 anys

Professió: Professora

Població: Berga

Vincles amb la Patum: Durant quatre anys em vaig fer càrrec juntament amb un altre regidor de les Festes de la Patum. Jo portava la part cultural. En l'actualitat com una berguedana més

1. Defineix el que per tu significa la Patum.

La Patum és una festa, però alhora és una resta d'una celebració importantíssima que s'havia començat a fer a l'Edat Mitjana i que va anar perdent importància. La Patum de l'actualitat són les restes d'aquesta festa.

2. Quin és el teu primer record de Patum?

La primera cosa que em ve al cap: el meu pare, la meua germana i jo quan érem petites, en el moment en que l'àliga se'ns tirava a sobre a la Plaça de Sant Francesc. És un record una mica angoixant. Un altre record que tinc molt present és el veure com els gegants acabada la Patum d'un any es retiraven al lloc on estaven guardats, i el pensament que encara faltava un any per tornar-los a veure.

3. Com recordes la Patum de la teua joventut? Havies participat mai en cap comparsa?

Jo no he estat gaire a la Plaça, potser només una vegada a la vida en la meua joventut. En aquells moments estava una mica mal vist que les noies anessin a la Patum. Aquells dies, eren però dies de poder sortir, anar a la Fira, sortir fins una mica tard al vespre, però a la Plaça no hi anaven les noies.

4. Quina diferència veus amb la Patum actual?. Les dones tenen el mateix paper o protagonisme?

Les diferències principals que jo hi veig a la festa, són fonamentalment dues: la gent i la necessitat i l'interès dels berguedans en explicar la festa, cosa que abans no hi era.

Penses que la Festa s'ha obert massa?

Sí, jo crec que sí, potser la tornem a tancar una altra vegada. Potser als anys 70 o 80 del segle passat, es va obrir massa, però penso que ara es torna a reclure altra vegada, i que la tornarem a redimensionar. Malgrat fa un parell d'any, el donar-la en semidirecte per la televisió va tornar a ser un "brot", però el veure-la per la televisió no és mai com a la Plaça.

5. Les dones tenen el mateix paper a la Patum que abans?

No, absolutament no, ara tenen un protagonisme, una participació directíssima i molt present, mentre que abans no estava ni ben vist i les primeres dones que hi participaven ho havien de fer d'amagat.

6. Se que vas fer de nena amb els administradors i que posteriorment vas ser administradora. Em podries explicar com va anar una i altra cosa.

Sí, bé, més que de nena dels administradors, jo el que recordo és haver anat a la processó de Corpus, que hi anàvem les nenes que havíem fet la comunió aquell any, i vestides de comunió, concretament el vestit era el de la "Mare de Déu de Lourdes", una espècie de túnica i també portàvem un lliri. L'any que jo faig fer la comunió els lliris encara no havien florit, i totes les iaies i tietes buscant lliris perquè jo els pogués portar. Posteriorment l'any que em vaig casar, es a dir l'any 1981, vaig fer d'administradora. Abans era l'Ajuntament que t'ho proposava. Concretament el Regidor de Cultura de l'època el Sr. Josep Carreras, m'ho va proposar, i vàrem parlar-ho amb el meu marit, i vàrem decidir que no ho faríem, però vet ho aquí que durant el trajecte de casa meva a la Plaça de les Fonts, se'm va girar "el xip", i en comptes de dir que no, li vaig dir que sí. No me'n penedeixo, va ser molt divertit. Has de llevar-te a primera hora del matí, i caminar molt amb unes sabates que la veritat no son gaire còmodes, però coneixes una part de la festa que d'altra manera no la coneixeries.

7. Veus gran diferència entre les figures femenines en els administradors (nenes, verges, administradores) i les masculines?

En algun moment donat tot eren els homes, i les dones anaven d'acompanyant en l'actualitat, crec que és al revés: els homes van vestits amb un trajo fosc, gairebé sempre el de casar, i en canvi hi ha fora curiositat per veure com aniran vestides les administradores d'aquell any. Potser sí que es un paper de "florero", però son quatre dies que la gent n'està pendent.

8. Coneixes l'origen de les nenes que acompanyen els administradors?

No, suposo que l'origen ve donat per això, les verges pures i cristal·lines que acompanyen la processó.

9. La teva generació va començar a trencar esquemes no tan sols a la Patum, sinó a la vida quotidiana. Em pots explicar una mica com era Berga, en l'època de la transició?

Bé jo vaig marxar de Berga cap a Barcelona, per anar a estudiar a l'any 1972. Franco encara era viu. Llavors era una ciutat que estava molt lluny, no tan físicament (la distància és la mateixa d'ara) però sí que estava molt lluny mentalment. Vaig anar a fer el COU i cinc anys de carrera. Era una ciutat amb poques oportunitats, l'economia estava basada bàsicament en el tèxtil i en la mineria, però s'hi vivia bé, i per això bàsicament és pel que vaig tornar, que és

una cosa que tenim la majoria de les berguedans, encara que trobem que sigui una ciutat fosca, bruta i avorrida, fins ara tots hem volgut tornar. Les oportunitats eren limitades i la meua va ser poder entrar a l'Institut a donar classes. Les oportunitats eren limitades i la meua va ser poder entrar a l'Institut a donar classes.

10. Quin paper hi jugaven les dones?. Estaven interessades en continuar amb les tradicions: casar-se, ser mare, o pel contrari era allò que expliquen d'aquells anys?

El paper de la dona era bàsicament el de "senyora de". Pensa que jo dec ser la segona o tercera generació de dones que vam estudiar, perquè abans això no era normal. Les dones es casaven molt aviat, i aviat eren mares, i allà s'havia acabat una mica la seva vida. Per tant l'anar massivament a estudiar a Barcelona, va trencar amb molts d'aquests motllos.

11. Recordes alguna manifestació de tipus social a Berga: pel divorci, per l'avortament, de caire feminista? I de caire polític?

A Berga, no, a Barcelona sí, encara que jo no hi havia anat mai. Sobretot recordo les manifestacions per l'avortament.

12. També com a historiadora pots dir quina ha estat l'evolució de la dona en la societat berguedana des de principis de segle fins el moment actual. Tan si és així com si no, quina és la teua opinió respecte d'això?.

La dona berguedana bàsicament des d'antic era una dona que estava en el món del treball. El fet que els pilars econòmics fossin el tèxtil i la mineria feia que les dones no s'estessin a casa i treballessin. No en càrrecs directius, i de ben segur que amb sous diferents dels homes, però en definitiva el que ha produït el gran canvi ha estat la formació. Jo encara vaig patir una mica la formació que s'impartia en aquells moments destinada a fer-me una dona de bé, amb ensenyaments sobre la Llar, amb assignatures com cuina, i la famosa assignatura del FEN (Formación del Espíritu Nacional) on ens ensenyaven a ser bones esposes i bones mares, i ens formaven perquè quan arribés el marit a casa, encara que estesis molt cansada després d'una jornada de treball, haves d'esperar amb les sabatilles, sense molesta'l.

13. Quins elements consideres claus en aquesta evolució?

Treball, formació, accés al món intel·lectual, o altres causes? Sobretot l'educació i la formació, això ens iguala als homes.

14. També he vist que vas ser de les primeres dones en formar part d'una formació política a l'Ajuntament de Berga, concretament en la legislatura de 1987 al 1991, juntament amb l'Encarna Martín, que et va portar a presentar-te dins una candidatura a l'Ajuntament de Berga?

En aquells moments i sense la paritat actual, vas tenir algun problema o inconvenient per a formar-ne part?. Jo soc una persona molt inquieta, en aquell moment veia tota una sèrie de coses de la meua ciutat que no

m'agradaven, i vaig pensar que aquell era el moment per comprometre'm políticament no en un grup ideològic, sinó en un grup de persones que com a independents volíem treballar per canviar la situació que hi havia. Jo anava a la segona o tercera de la llista, i per tant jo vaig ser la primera dona regidora amb responsabilitats de govern, ja que l'altra regidora estava a l'oposició. Encara som amigues, i ens saludem. Però bàsicament el que em va moure va ser un compromís amb la ciutat. No vaig tenir cap problema pel fet de ser dona, al contrari, em cuidaven molt bé. Només recordo una anècdota sobre un actor que feia de "Vicenteta", i que va pujar a fer un pregó de Carnestoltes, i va fer un acudit sobre que a l'haver-hi un parell de regidores "els membres" de la Corporació s'havien d'aixecar quan elles hi eren presents. Evidentment "els membres" es referien a una altra cosa. A mi em va fer molta vergonya però formava part de la festa.

15. Durant aquest període vas ser Regidora de Cultura, Vas poder assumir la regidoria de Patum, o pel contrari l'Alcalde era qui en tenia la responsabilitat?. Ho era... pel fet de ser dona (en aquest cas). Si vas ser tu, vas trobar-te amb inconvenients pel fet de ser dona (de cara amb els patumaires i caps de colla)

Bé ens ho partíem. De regidors de Patum eren dos, un s'encarregava de la part física i l'altre de la part cultural: aquesta era la meva!. La part cultural s'encarregava principalment de fer el programa de Corpus, i els actes paral·lels i la relació amb els mitjans de comunicació, i l'altre regidor l'Andreu Escobet i no recordo si també el Benet Vilajuana, eren qui tenien la responsabilitat directa de la festa, els "fuets". Però sí que és veritat que a les famoses reunions de patumaires hi assistíem tots dos, per tant he vist les baralles i com clavaven cops de puny a la taula. En aquells moments jo era molt jove i hi havia moltes coses que em feien patir, ara m'ho miraria d'una altra perspectiva. El repartiment es va fer sobretot entre dos regidors perquè era molta feina per una sola persona, tenint en compte que tota la part de festes la feia gairebé el Regidor, havent-nos de cuidar fins i tot de preparar exposicions, i fins i tot alguna vegada escombrar les sales abans de anar a vestir-te "de regidora" etc....Recordo que una vegada el cap de colla dels Nans, per demostrar-me que s'havia d'arreglar les comparses em va portar el cap i me'l van posar perquè experimentés que si un Nan es desmaiava no hi havia manera de treure-li el cap.

16. Perquè creus que malgrat haver-hi hagut algunes regidores de cultura o festes que han estat dones, la responsabilitat mai ha tornat a recaure sobre elles?

No sé potser perquè potser encara es veu la Patum com una cosa una mica masculina. Jo hi veuria encara una certa discriminació.

17. Les dones volien trencar "motllos"? Volien ser igual als homes?. Era fàcil?

En els meus records les dones ja participaven encara que poc en la festa, per tant penso que ja no hi havia un veto per a la seva participació, que ja havien trencat algunes dones als principis dels anys 60.

18. Tens una filla, va tenir algun problema per entrar dins la festa?

La meua filla quan era petita no era una nena que li agradés anar a la Plaça. Tampoc per tant ha participat mai en cap comparsa. Ara sí que hi va però quan l'Anna era petita havíem d'agafar un avió dimecres de Corpus i tornàvem el diumenge.

19. Com participes tu en la Patum a l'actualitat?

A mi m'agraden sobretot dos moments claus en la Patum: el dimecres de Corpus a la sortida dels gegants i el dissabte els Tirabols i algun dia m'hi he ficat i tot, però no ho tornaré a fer mai més. Hahaha. Crec que ja he tancat tot el cercle o gairebé del que pot fer una berguedana per Corpus: De jove em posava en un balcó des del començament fins el final de la Patum. Després d'Administradora, després els intringulis de dins l'Ajuntament com a Regidora, i ara com a espectadora de carrer. Per tant solament em quedaria participa en alguna comparsa

20. A l'època actual hi ha molta informació, i s'escriu molt sobre Patum. Com creus que els historiadors haurien de reflectir aquest període?

Doncs la veig sobretot com el període de "l'intent d'endreçar-la". Jo crec que en fins ara a la Patum hi havia dues grans etapes. Una fins a finals del segle XIX, es a dir tota la Patum en l'època medieval, que va degenerant i al final del segle XIX quan l'Ajuntament de Berga, endreça la Patum i on s'incorporen les músiques etc. Jo penso que ara comença una nova etapa, a partir de la declaració de la UNESCO, en l'intent d'explicar per part de l'Ajuntament que és en realitat la Patum, i ha endegat una campanya de merchandising, i encara que jo en un primer moment era reticent a aquestes coses, he anat canviant d'opinió i penso que sense que això suposi espatllar res, els berguedans podem aprofitar-nos de aquestes noves formes de publicitar la Patum si amb això s'ajuda a finançar-la. Per tant a partir d'ara comença al meu criteri, el temps d'endreçar la Patum, encara que això, com que els historiadors anem amb 50 anys de retard, costarà encara que es vegin els fruits.

Penses que ha estat culpa nostra no saber transmetre els valors de la Patum de la forma adequada?

Penso que sí, però sense mala voluntat, sobre tot per desconeixement, però ara, en els instituts i a les escoles s'està fent una gran tasca per explicar a la quitxalla els orígens de la festa. Al nostre institut, a segon d'ESO es fa un crèdit de síntesi sobre la Patum, i els expliquem certs aspectes que ells no coneixen. Una de les coses que més els agrada és anar a veure la Custòdia.

21. Si poguessis imaginar-te la Patum d'aquí 100 anys, com creus que serà?

Jo la veig com ara. Jo també he vist canvis, per exemple quan ho era petita no hi havia tirabols, després en van fer un, dos o tres, i així anirà canviant, poc a poc.

22. T'agradaria afegir alguna cosa en especial a aquesta entrevista:

Doncs no. M'agrada el tema que has triat i penso que el treballaràs bé, aquesta barreja no l'he vist gaire. i penso que està molt bé que algú se'n preocupi. Em sembla un tema molt escaient.

9.1.4. Entrevista a Josefina Vizuite

Nom: Josefina Vizuite Catalan

Edat: 52 anys

Professió: Policia Local

Població: Berga

Vincles amb la Patum:

Responsable de la seguretat,
coordinació/organització dels serveis
d'emergència.

1. Defineixi el que vostè significa la Patum. No com a policia, sinó com a persona berguedana.

Totes les ciutats tenen les seves festes patronals i locals, però sempre he pensat que la Patum de la nostra ciutat res te a veure amb altres festes que puc conèixer. Es una festa que espanta, molta gent d'arreu, els conflictes que es generen, la plaça de Sant Pere de gom a gom que quasi no pots bellugar-te per ella. Però a la vegada es una festa que emociona. Escoltar la música de les comparses, veure i ballar l'àliga, el silenci de la gent en un solem-ne moment. Es una festa que alegra, que et fa somriure amb el ball dels nans, els gegants. Però per damunt de tot per a mi es una festa que encongeix el cor quan veus i vius els salts de plens, l'olor a pólvora, l'esclat dels fuets. Passin els anys que passin, sembla que es la primera vegada que estàs a la plaça, perquè cada comparsa que veus recordes el seu significat i el perquè d'haver estat reconeguda mundialment atorgant-li el títol de Patrimoni Oral i Immaterial de la Humanitat.

2. Quin és el seu primer record de Patum?

Recordo que tenia 4 anys quan els pares varen deixar-me entrar a ballar a la plaça, això sí, acompanyada dels meus germans grans, amb la promesa d'ells d'ocupar-se de mi amb tot moment, cosa que varen fer i recordo haver viscut i gaudit moltíssim de la festa.

3. Com recorda la Patum de la seva joventut, quan encara no era policia?

Fins als 23 anys que vaig entrar a la policia local de Berga, recordo gaudir de la festa amb les amigues, sortir als passa carrers, gaudir de les atraccions passar-ho molt be, però també recordo que quan tenia uns 14 anys en un salt de plens vaig sentir molta por en caure al terra amb molta altre més gent i que vaig sentir por. De fet des de llavors mai més vaig entrar al mig de la plaça a fer un salt de plens, ho feia als voltants des de una zona més segura.

4. Quina diferència veu amb la Patum actual?. Les dones tenen el mateix paper o protagonisme

Actualment la Patum compta amb molts forans que no coneixen be la nostra festa, la forma de ballar, de saltar. La publicitat de la festa pels mitjans de

comunicació d'arreu del país ha fet que, pel me gust, hi hagi massa gent i no ens permet gaudir-la com en anys anteriors.

El que si ha canviat es el paper i protagonisme de les dones. Abans no podien formar part de les comparses, reservades exclusivament als homes. Des de fa uns anys afortunadament això ha canviat i pots veure dones a totes les comparses.

5. Havia participat mai en cap comparsa?

No, mai vaig participar en les comparses de Patum, únicament, recordo gratament, vaig fer d'àngel a la comparsa de les masses, a la Patum del carrer de la Pietat, doncs llavors residia al casc antic.

6. Com van ser les seves primeres Patums, com a policia.

Les meves primeres Patum com a policia les recordo amb molt de carinyo, doncs amb tot i tenir que treballar moltes hores, quan fèiem la rotllana de protecció de les autoritats i dels músics durant els actes de passa carrers, ho fèiem en molts moments ballant com la resta de participants.

Una altre bona experiència va ser veure la festa des de el balcó de l'Ajuntament, amb una perspectiva total de la plaça. Veure com les comparses tenen que lluitar de valent per fer-se espai, la multitud de gent ballant, es increïble.

La tensió era present durant els cinc dies de festa, amb el desig de que tot sortís com havia estat organitzat pel que respecta a la seguretat i el dilluns següent l'Alcalde, el Regidor de Governació i el llavors Cap del Cos, en una recepció que es portava a terme a l'Ajuntament, ens felicitaven per la feina ben feta.

7. Recorda alguna anècdota que li hagués succeït pel fet de ser dona.

Tinc que reconèixer que pel fet de ser dona mai em va succeir res, però altres dones tant de la Policia Local com del Cos de Mossos d'Esquadra , si varen patir que alguns "aprofitats", no dubtessin de tocar-les en determinats espais del cos, tot aprofitant que romaníem agafats de les mans amb la resta de companys per fer la rotllana de protecció dels passa carrers.

8. Actualment és la cap de la policia local de Berga, i responsable de la seguretat no només durant tot l'any, sinó especialment durant les festes del Corpus. Com creu que influeix en la seva condició de dona, l'estar al capdavant d'una cosa tant delicada com la seguretat?

Des de l'any 2001 soc la Cap de la Policia Local de Berga i entre altres funcions em pertoca coordinar, dirigir i organitzar, juntament amb els caps del Cos de Mossos d'Esquadra i dins el marc de les Juntes de Seguretat Local, les festes del Corpus.

Un treball que comença un mínim de dos mesos abans de l'inici de la festa.

Una feina per la qual l'any 2010 em va estar reconeguda amb la medalla de bronze amb distintiu blau, per la Generalitat de Catalunya i de la que em sento especialment orgullosa.

La meva condició de dona mai m'ha suposat un privilegi, un avantatge, vers els homes policies que varen ocupar el mateix càrrec amb anterioritat, però si crec que les dones tenim una altra manera de fer les coses que els homes, que no vol dir que sigui ni millor ni pitjor, però diferent, més pacient.

Si que ha suposat sorpreses per part de determinades personalitats que ens visiten en aquestes dates, en no estar acostumats a veure dones en determinats llocs de responsabilitat. De vegades els ho notes a la cara, altres ho diuen i manifesten el seu acord a que així sigui.

9. Pensa que seria diferent essent un home?

No crec que si fos home seria diferent. Afortunadament cada vegada més, les dones estan ocupant càrrecs importants, càrrecs pels quals s'han format degudament, i pels quals estan perfectament preparades, i moltes vegades son valorades pels homes per la feina feta.

Potser si es cert que encara avui en dia, les dones tenim que demostrar la nostra valia, fet que no succeeix amb els homes.

10. Hi ha alguna diferència entre els agents homes i les agents dones a l'hora d'actuar durant situacions complicades a la Patum?. Feu "patrulles" mixtes?

A la Policia Local de Berga hi ha 5 dones que desenvolupen la tasca policial en les mateixes condicions/uniformitat que els homes. No existeix cap diferència a l'hora d'actuar davant situacions complicades durant les festes de la Patum, així com a la resta de l'any. Per tal motiu es fàcil veure pels carrers patrulles mixtes home-dona.

Cal tenir present que reben la mateixa formació a l'Institut de Seguretat Pública de Catalunya, per tal de desenvolupar aquesta professió.

11. Com creu que en aquest sentit han canviat, (si ho han fet) els estereotips²⁸ de la societat berguedana. Tracten igual al guàrdia home que a la guàrdia dona.

Fa més de 25 anys que la societat berguedana veu pels carrers de la ciutat dones policies. Els primers anys va costar d'acostumar-se a part de la població, especialment als homes, que les dones policies els cridessin l'atenció per quelcom actuació/infracció, que els sancionessin per aquest comportament incívic .

Si una patrulla era mixta la tendència era adreçar-se als homes.

Vàrem haver-nos de sentir comentaris sexistes com "estaries millor a casa rentant els plats", entre d'altres.

Afortunadament fa més de 10 anys que, comentaris com els referits, no els hem tornat a escoltar, això demostra que els canvis d'estereotips de part de la societat berguedana son reals.

Avui en dia tracten igual un guàrdia home que una guàrdia dona i m'atreveixo a dir que inclòs ho fan amb més respecte.

²⁸Veureglossari

12. Segur que vostè com a persona important en la festa ha parlat moltes vegades amb els seus protagonistes. Quina diferència troba entre els membres de les comparses d'abans i les d'ara, davant el fet que saltin dones?

Es conegut que les comparses es van renovant amb el pas dels anys, doncs les persones que les integren també van complint anys. En la seva majoria passa de pares a fills. Avui en dia tan es que els fills siguin homes o dones, si bes es cert que no encara en la mateixa proporció. La presència de les dones a les comparses ha estat ben rebuda pels homes i per la ciutadania en general i així ho refereixen quan parles amb ells.

13. Una part important també és la política. Perquè creu que mai hi ha hagut “Regidora Delegada de Governació”? Pensa que no és un tema que puguin portar-lo a terme les dones regidores?.

Certament una part important de la festa es la corresponent a la part política. Al Regidor de Delegat de Governació li correspon atendre els mitjans de comunicació per informar de les novetats rebudes dels serveis d'emergències. Trobar un consens entre quins volen gaudir de la mateixa fora dels horaris permesos per Llei i la part de la població que demana el compliment estricte de la mateixa. Li correspon donar instruccions i assegurar-se que tot allò acordat en la Junta de Seguretat Local es porta a terme, complir amb el protocol i altres funcions.

Aquesta es una tasca, estic completament convençuda, que pot desenvolupar una dona Regidora. De fet molts organismes oficials, Generalitat de Catalunya, altres Ajuntaments, tenen i han tingut dones al capdavant de la regidoria de Governació.

14. La policia, creu que encara utilitza un llenguatge sexista davant la societat?.

Si, la policia, l'Ajuntament, els centres escolars, etc, encara utilitzen un llenguatge sexista davant la societat.

Cursos adreçats a posar-hi fi a aquesta pràctica no han donat, al meu parer, els fruits desitjats.

El canvi s'està produint, però crec que massa lentament.

15. Si pogués imaginar-se la Patum d'aquí 100 anys, com creus que serà?.

Estic convençuda que d'aquí a 100 anys el si de la festa, allò que li ha servit per ser reconeguda per las UNESCO es mantindrà igual.

El que de ben segur canviarà serà la ubicació de on dur-la a terme, doncs la Plaça Sant Pere ja avui en dia queda petita per encabir-hi tanta gent.

16. Li agradaria afegir alguna cosa en especial a aquesta entrevista.

Per últim dir-vos a vosaltres, els nostres joves, als qui queden molts anys de gaudir de la Patum, que continueu estimant-la i respectant-la com fins ara heu fet, com han fet, fan i faran la gran majoria de berguedans, joves i no tan joves.

9.1.5. Entrevista a Juli Gendrau

Nom: Juli Gendrau i Farguell

Edat: 43 anys

Professió: Enginyer Industrial. Actual alcalde de Berga.

Població: Berga

Vincles amb la Patum: Sense tenir en compte la Patum infantil des dels quinze anys que estic vinculat a la comparsa dels gegants. Però com tots els nens i nenes de Berga, ja vaig començar a fer la Patum als 3 anys.

1. Defineix el que per vostè significa la Patum.

En molts indrets, pobles i ciutats hi ha elements identificatius, i en el cas de Berga –es la Patum, sempre s'ha dit que La Patum i Berga són indestruïbles. Això ve donat, segons el meu parer, de que La Patum és una festa viva, plena de sentiment, un festa on hi ha presents moltes emocions. La Patum, en aquests moments, és el símbol i sentiment per excel·lència de la nostra ciutat.

2. Quin és el seu primer record pel que fa a la Patum?.

De records en tinc molts, des de petit quan feia la Patum infantil o jugant a fer-la als patis de l'escola o a casa....

3. Des de fa molt de temps, és Patumaire, concretament geganter. Una comparsa on les dones gairebé no hi tenen cabuda, segurament per un problema de complexitat física. Creu que si hi hagués dones que fossin capaces de portar els gegants, serien ben rebudes dins la comparsa?.

Pel què conec de la comparsa dels gegants, després de molts anys de formar-ne part, no hi hagut ningú que per raons de sexe no en formi part. Tothom qui té ganes de portar els gegants i a més, capacitat per dur-los, és benvingut/da. Hi hagut noies, poques, que ho han provat però amb el temps ho han deixat.

4. També va ser administrador de la Festa. Va ser regidor de Patum, i finalment Alcalde. Es podria dir de ben segur que és el Berguedà que més "papers" has fet dins el que és la festa. Podria explicar-me en cada cas, quins sentiments ha tingut i quina experiència és la millor?

Home, això de que sóc el Berguedà que més papers ha tingut a la festa ... però com tothom. Un dels èxits de La Patum és que cadascú la viu a la seva manera, i molts papers també venen donats per l'edat de l'individu. A mida que vas creixent vas vivint la festa de manera diferent, comences en la plaça fent tots els salts, llavors et vas quedant al costat, a la barana, berruga, els que tenen més sort en un balcó, i finalment, la gent més gran la viu a casa per la TV i/o la ràdio.

En el meu cas, com de molta gent, aquestes etapes he tingut la sort de poder-la viure des de una primera fila, en cada moment ha estat especial, des de que tens l'honor de representar a la ciutat, com Administradors, o quan tens la responsabilitat de passar a davant n l'organització. En uns pots gaudir-la més, en altres tens més el neguit i la preocupació que tot vagi com ha d'anar, però sempre amb l'orgull de formar part d'una de les festes més importants del nostre país.

- 5. El paper de la dona però, encara és poc important dins les comparseries, i evidentment dins els estaments oficials. Em podria explicar perquè pensa que no hi ha hagut regidores a les quals se'ls hagi confiat la regidoria de la Patum?. Concretament podria parlar dels teus equips de govern?.**

Quan fas la distribució de les regidories no ho fas en funció del sexe sinó en funció del que un regidor s'hi pot trobar més còmode en el curs de la regidoria, en aquest cas he delegat les funcions en regidors però també podria haver estat en regidores. Si no recordo malament en alguna legislatura hi havia la Dolors Santandreu que va ser la responsable de La Patum.

- 6. Com ja hem dit, vostè ha fet "tots els papers de l'Auca" dins la Patum, però n'hi ha un que és important, ets l'Alcalde. Està casat i a molts actes sobre tot, els de Patum l'acompanya la seva dona. Imaginem per un moment però, que els papers canviessin, i que fos vostè qui sigues la parella d'una Alcaldessa. Quin creu que seria el seu paper? Li vindria de gust fer "d'home acompanyant"?. Creu que la majoria dels homes que vostè coneix, ho assumiria sense sentir-se "diferent"?**

Per la meva part, no hi hauria cap problema si hagués de fer el paper de consort de l'autoritat, per tant faria l'acompanyament que em correspongués i procuraria de fer-ho tant bé com fos possible, que de vegades també és un paper difícil i molt important, no només "acompanyen".

Per sort els temps i les formes de pensar van canviant i la majoria d'homes que conec, de la meva generació, no tindrien ni tenen cap inconvenient de fer aquest "paper".

- 7. Com a pare, suposo que li agradaria que els seus fills fossin "patumaires". Com reaccionaria si fos la seva filla i no el seu fill qui et demanés per portar els gegants i creu que tindria l'oportunitat de fer-ho?**

Primer m'agradaria que fessin el què més els hi agradés, com en tot en la vida, i segon si ho volen fer s'ho han de guanyar, és a dir, jo per formar part de la plantilla dels gegants durant moltes passades vaig haver de portar els gegants mentre les meus amics feien una altra Patum, o bé em tocava ballar els gegants allà on ningú volia fer-ho la constància i la voluntat va fer que al cap d'uns anys entrés a formar part de la comparsa, per tant, els meus fills hauran de fer el mateix.

- 8. Una de les crítiques que durant les entrevistes que he fet, més es fan de la Patum, és que és molt més difícil malgrat ser berguedà, poder fer un salt de Patum, i ja no diguem formar part d'una comparseria, en canvi de vegades és**

més fàcil per molts forasters, als que gairebé se'ls obsequia amb aquest honor. Que en pensa?. Com a patumaire que creu que s'hi pot fer alguna cosa?. I com Alcalde?.

El què si que et puc dir, pel què conec, que si tens constància i voluntat, tu pots acabar saltant del què et vingui de gust, també vol dir sacrifici perquè mentre uns estant a la plaça o qualsevol altre lloc divertint-se, tu no hi podràs ser i a vegades el què es vol fer és saltar i ballar sense haver-te sacrificat ni fet res. Moltes vegades es diuen coses, que per desconeixement, no són certes. En el cas de les comparses dels gegants, i en moltes comparses, hi ha molta gent que en forma part i no som fills de ningú que en fos, l'únic que vam fer va ser durant molts anys i molts dies de Patum, fer una Patum diferent a molts.

9. Quan creu que ha “de retirar-se” un patumaire?

Com he dit en alguna altra resposta, tot té les seves edats i hem de saber veure quan i com hem de deixar pas a les generacions que us aneu incorporant a la Festa.

10. L'Ajuntament ha fet un projecte per tenir una Llei de Patum. Creu que és necessària?. Com pot canviar la festa, aquest fet?. És una llei que recull algun dret pels berguedans? I concretament per les dones berguedanes?.

No, la llei només parla del tema de finançament i de protecció i promoció de la festa, en cap cas recull drets a Berguedans ni Berguedanes.

11. Si pogués parar un moment els seus records de Patum i es convertissin en fotografia, quines serien les imatges que veuríem?

Una de les imatges que m'agrada recordar és el fet de ballar a Queralt pel centenari dels gegants nous.

12. Pensa que les Patums passades han estat millors? Per què?

No, totes les Patum han estat bones, unes diferents a les altres i adaptades als seus temps però totes han estat bones.

13. Sense tenir en compte que vostè pugui influir-hi, com veu la Patum actual, i com creu i cap a on evoluciona?

La Patum, i tot el què l'envolta, estar canviant, la manera de fer-la, d'entendre-la, de respectar-la i d'organitzar-la, s'està tendint, i no pot ser d'una altra manera, cap a una democratització de la festa, amb això hi està jugant un paper fonamental el Patronat de La Patum.

14. Pel que fa a la dona, quin paper hi ha de jugar. Quina feina creu que hi ha per fer encara perquè acabi d'entrar del tot dins la festa?.

És com tot, no hi pot haver distinció de gènere ni en la Patum ni enlloc i aquest és el procés que ja es va començar amb la Patum infantil fa uns anys i en aquests moments s'està fent a les comparses.

15. Finalment imaginem que estem a l'any 2050, i que és dijous de Corpus. Expliqui'm com se l'imagina.

Estic convençut que el desenvolupament de la Festa serà molt igual o similar a l'actual, les comparses, les músiques, els balls, ... això no crec que canviï, ara la gent que hi participarà o la manera de viure-la és que el què haurà canviat, potser hi haurà diferents maneres de participar-hi, no ho sé, però és i serà responsabilitat nostra de que aquest símbol d'identitat tant arrelat a Berga no s'hagi perdut i serà responsabilitat d'ells que es pugui anar transmetent fidel a la nostra manera de ser com a ciutat.

16. Vol afegir alguna cosa a l'entrevista?

Crec que és una entrevista molt complerta.

Sort i bona feina!

El Juli portant el gegant
Font: Juli Gendrau

El Juli de petit jugant amb
una maça.
Font: Juli Gendrau

El Juli, de petit, tocant el tabal.
Font: Juli Gendrau

9.1.6. Entrevista a Queralt Gonfaus

Nom: Queralt Gonfaus

Edat: 37 anys

Lloc de naixement: Berga

Professió: Professora de matemàtiques

Població: Berga

1. Quan fa que fas patum?

Participo a la Patum des del dia que vaig néixer. A casa ja m'hi portaven de petita.

A la Patum infantil només vaig fer-hi de públic. I de fet, vaig fer de públic fins que

vaig saltar de pla quan feia 8è d'EGB, que va sorprendre als de casa quan vaig arribar i vaig dir ... "vull fer de ple".

Des de llavors, ja no he deixat de fer Patum. He fet de ple, de massa, he portat la guita xica, he fet un cop de turc, ...

2. Que significa per tu la Patum?

Per mi la Patum és una festa fantàstica que he après a viure de moltes maneres diferents. Primer al 100% i a mida que m'he anat fent "gran" i sobretot des que sóc mare, he après a veure-la d'una altra manera. No la puc fer tota, però ... miro de viure-la al 100%, perquè m'agrada!

3. Quin és el primer record que tens de Patum? Ha canviat molt des d'ençà?

Ha canviat moltíssim el meu record de Patum. Quan era petita vivia al Passeig i per tant sempre vivíem la Patum des que arribaven les "paradetes" al passeig. Els meus pares tenien amics que portaven atraccions, bars ... i només es veien un cop l'any. De petita, la meva Patum era entre el passeig i la plaça. Des dels 14 anys ja la vaig viure als carrers amb les amigues i ... va canviar totalment! M'agraden molt els passacarrers! M'agrada participar-hi. Abans no deixava els gegants amb tot el vespre i en canvi ara ... vaig sempre amb les comparses de foc o el Tabal perquè és més tranquil per anar-hi amb els meus petits. Per tant, ... la Patum s'adapta a tu o tu t'adaptes a la Patum. Potser no canvia però la veus diferent.

4. Quina comparsa et crida més l'atenció i per què? Has pogut mai participar-hi de forma més o menys directa?

Hi ha moltes comparses que m'agraden i per motius ben diferents. Les masses potser és la comparsa que m'agrada més perquè hi puc participar directament. Els gegants m'encanten! Crec que tenim els millors del món (ho crec i ho sé de segur). Els nans m'agrada veure'ls ballar al vespre, és un

moment molt màgic. Els plens cada cop els tinc més respecte! Un gran espectacle!

5. Quin paper creus que té la dona a la Patum, i concretament en la comparsa preferida?

Possiblement en les masses, la dona té el mateix paper que l'home. Hi ha comparses que és més complicat, ja sigui per força (gegants) o per ideologia dels seus components (vestidors de plens). La força és una cosa que mai podem canviar i hem d'entendre que som diferents! I també em fa com "vergonya-pena" veure que han fet entrar una persona a una comparsa pel fet de ser dona i penjar-se una medalla. Hem de pensar que la Patum és un espectacle que ha de sortir bé i ... (això costa d'explicar ...), és a dir, que per ser "progres" farem entrar una dona però ... després no ho deixem fer a un xicot que ho faria infinitament millor que ella. Bé ... maneres de pensar.

6. Fa uns anys, et vas casar amb un altre patumaire. Pel que tinc entès va ser administradora aquell any.

7. Com va sortir la idea de ser administradors?

Com ja he dit, a mi m'agrada viure la Patum de moltes maneres. L'any que ens vam casar ens va fer gràcia fer-ho. Molts amics nostres ho havien fet i ens havien dit que era fantàstic i ho va ser. Però ... quan ja ets patumaire a totes, no és massa diferent el cansament, abans de ser administradors ja anàvem a Patum de Lluïment, a ballar sardanes, als actes paral·lels de l'Ajuntament, ... per tant, no va ser tant diferent.

Què significa ser-ho? (un paper més dins la festa, un honor recomanable a tot berguedà, una càrrega o una obligació, etc)

Per mi (nosaltres) ser administradors va ser un honor. En aquell temps (fa 10 anys, més o menys) ho demanava molta gent i el fet d'entrar en un sorteig i que ens toqués va ser fantàstic.

Em va agradar poder veure la Patum d'una manera diferent des del balcó de l'Ajuntament és molt bonica i més si no ho has vist mai.

El que més em va agradar va ser el salt de Patum davant de casa que et fan els Patumaires al passacarrers de dissabte.

Com es viu una patum essent "l'administrador de la festa"?

Com ja he dit, si ja vius els diferents actes de Patum, viure la Patum sent administrador només és diferent que les Patums de Lluïment has de ser al balcó, que t'has de posar peineta i ... uff! Encara em fa mal quan hi penso! Posar-te aquells talons va ser un suplici.

8. Sovint veiem que els vestits de les administradores són més "uniformes", són les que seuen davant en el ple extraordinari, i s'entreveuen un seguit de protocols. Què significa concretament ser "administradora"? Coneixes experiències passades de les administradores? Hi ha algun tipus de diferencia entre els homes administradors i les dones administradores, actualment? I abans?(va anar prenent protagonisme, etc)

El protocol és una cosa curiosa. Si no ets massa protocol·lari és estrany, però ... a la vegada interessant. Qui seu davant-darrera, com s'ha de pujar una escala, com s'ha de seure al balcó de l'Ajuntament, ... sembla encotillat però fa que les coses siguin molt més senzilles quan s'han d'organitzar 60 persones en 10 minuts.

Crec que no hi ha massa diferència entre administradors i administradores, és un pack inseparable.

Ara també veus la Patum des del balcó, des de fa uns quants anys..

Sí! Molts! Només des que el Juli és alcalde. Quan era regidor no hi havia anat mai, llevat del cop que vaig fer d'administradora. Sóc més de plaça i quan puc ... m'hi escapo.

9. Què significa ser la dona de l'Alcalde respecte a la festa?

Ser la dona de l'Alcalde respecte a la festa diria que no vol dir res, malgrat legalment jo sóc l'alcaldesa" (sona estrany!).

La veritat és que només hi vaig quan és imprescindible, és a dir, a la Patum de lluïment i als primers salts del vespre. Mai he anat amb la comitiva de l'Ajuntament al passacarrers ni tampoc a missa. Miro d'estar amb els xics de casa (que també els agrada molt la Patum!) o bé d'anar a saltar a la plaça, que és el que m'agrada.

10. Què seria al revés? Si fossis l'alcaldesa tu, o qualsevol altra dona, quin creus que seria el paper del teu/seu marit?

Per protocol, al revés, el Juli no seria l'alcalde. Només seria la meva parella i diria que el paper seria el mateix, d'acompanyant i prou.

Anem a parlar ara sobre el futur, si et sembla.

11. Com veus la Patum actual, i com creus i cap on creus que evoluciona?

La Patum actual la veig molt viva. Tothom té por que vingui molta gent, que l'espantlin, ... i jo penso que la sabrem mantenir com fins ara, si tothom se l'estima. Tot depèn de nosaltres!

12. Quin paper hi està jugant la dona ara. Hi ha feina per fer?

El paper de la dona ara, en algunes comparses és de normalitat: per exemple, als nanos, és indiferent que sigui un noi o una noia que faci el ball, tots ho poden fer igual de bé i de fet, és així.

En altres comparses, com he dit, el factor força hi juga un paper molt important. Segur que hi ha noies que ho podrien fer bé, però de moment, n'hi ha poques! Per exemple el gegants. Jo sóc forta, ferma, ... i en canvi sóc incapaç de ballar cap dels quatre gegants.

I en canvi, veig que en l'Àliga han fet entrar una noia a fer un ball i ... va ballar molt justa! Això és entrar amb "calçador" (o "endoll") i no ha de ser així, sinó només es fa per ser portada de diari, això és lleig! I més tenint en compte que hi ha molta gent que ho faria millor i mai li han donat la possibilitat.

I al plens ... sembla ser que això de donar una camisa a una noia els costa. I aquí no hi ha el factor força! Només han de vestir un ple!

13. Tu també tens fills, concretament un nen i una nena. Com t'imagines la Patum de quan aquests siguin grans?

Jo diria que igual! Ells, de moment, són molt Patumaires. El Juli toca molt bé el Tabal, ha fet de guita xica ... i això li va. La Núria encara és prudent, però es nota que li va! NO es queixa per són, ni per empentes, ...

14. Vols afegir alguna cosa a l'entrevista?

Res! Que espero que la sapiguem conservar igual que ara, i això ho farem estimant-la i ensenyant-la el millor que puguem als petits de casa.

9.1.7. Entrevista a Josepa Canal

Nom: Josepa Canal Rosell

Edat: 63 anys

Lloc de naixement: Berga

Professió: Mestra

Població: Berga

1. Quan fa que fa patum? (quan fa que hi va i quan fa que hi participa)

Jo que recordi, vaig a Patum de tota la vida. A mi i a la meua germana quan érem petites ens portaven al balcó de sobre de Cal Gorgas abans, i quan ja vàrem tenir una edat més raonable, ja ens van deixar baixar a la plaça. Com a la majoria de berguedans, suposo.

Quan era joveneta hi participava em posant-me tan endavant com podia per veure tot. No he participat mai en cap comparsa, però. En aquests moments només vaig a la Patum de lluïment, ja no vaig a la Patum de la nit.

2. Que significa per a vostè la Patum?

La patum forma part de la vida dels berguedans. No et sabria dir el que representa. Així ens la hem trobat i així la deixarem.

3. Quin és el primer record que li ve al cap de la festa?

Ara mateix pel cap, me'n passen dos.

El primer, quan el tabal parava a Cal Negre i anàvem a saltar i a ballar i fins i tot a vegades l'havíem tocat.

I el segon, quan feien la passada dels dimecres, que era tan diferent de la d'ara, hi havia tan poca gent... Que nosaltres, com que no ens hi deixaven anar perquè érem molt jovenetes, amb les meves amigues ens preparàvem per veure'ls arribar quan sentíem la música des de casa.

Anem a fer una mica d'història de la Llar, si et sembla.

4. L'educació dels nens gairebé sempre ha recaigut sobre les dones, tot i així tenint en compte que abans, els homes eren els que estaven més escolaritzats. Creu que homes i dones eduquen de maneres diferents?

No t'ho sabria dir. Jo penso que no... Suposo que hi déu haver matisos. Crec que ensenyen igual però potser eduquen diferent.

5. Com va sorgir la necessitat de que hi hagués un centre d'educació especial a la comarca?

Doncs principalment varen ser un grup d'estudiants que decidiren fer un treball de tipus social i li van demanar a Mossèn Alsina. Van decidir fer un estudi de quants disminuïts en edat escolar hi havia a la comarca. En aquell moment en

van sortir pocs. Però van veure que valia la pena que aquell grupet de nens aprofitessin una escola d'educació especial i gent que es cuidés d'ell. Van començar a planejar-ho tot i la van engegar amb un pis que els va facilitar el senyor Josep Roca, a sobre la seva botiga al carrer del Roser. Allà van començar diria que 6 alumnes juntament la Teresina Sans i una noia que es deia Esperança. Van començar ben bé per a que aquests nens tinguessin un lloc a on anar durant el dia i és va anar polint fins a arribar a ser una escola d'educació especial com la que tenim ara.

Quins eren els reptes envers aquells nens?

Sobretot que tots els nens disminuïts de la comarca estiguessin escolaritzats. I actualment sembla que això s'ha aconseguit gairebé de forma absoluta.

Tinc entès que durant molt temps vàreu ser dones les encarregades d'aquest projecte?

Si, concretament fins l'any passat érem tot dones, primera perquè la plantilla ha anat creixent a poc a poc.

En segon lloc, perquè aquesta és una empresa de dones des de sempre, però cap mena de motiu en concret. Concretament som unes cinquanta dones. I d'homes només sis.

Sobre la llar segur que s'ha escrit molt, que li agradaria que la gent conegués d'aquesta escola perquè encara creu que no sap.

Jo crec que no es coneix justament la feina d'educació que s'hi fa. La feina d'educació dins les aules, els materials amb els que treballen els mestres..

La gent de fora potser encara pensa "pobrets nens.." "els tenen allà com recollits.." però s'intenten inculcar hàbits i aprenentatges d'autonomia pels nens que els poden aprendre.

Quin creu que serà el futur d'aquest centre?

Qui sap...! A veure jo pel que vaig veient és que sinó es canvia la política del departament, els nens que vindran en aquesta escola seran nens molt afectats i els que es poden deixar en integració, s'hi deixaran. En aquest cas, nosaltres pensem que d'aquesta manera no s'avança, perquè els mestres d'escola no estan preparats per atendre aquestes patologies.

En resum, crec serà un centre de dia pels nens més disminuïts i a la vegada un centre de referència pels mestres de la comarca.

Anem a parlar de La Patum de la Llar...

6. En quin moment va sorgir la idea d'incorporar la Patum dins d'aquest centre?

Jo encara no havia començat a treballar en aquest centre.

Jo em suposo que va sorgir perquè els nens de la Llar poguessin gaudir també de la festa, ja que molts d'ells no podien anar a la plaça.

Els primers anys, però, era molt diferent que la que fem actualment, quan van començar fent algunes comparses amb tot tipus de materials, cartró, pals, nassos de patata... I de seguida la vam fer evolucionant, vàrem començar a buscar música i a treballar més les diferents figures fins arribar a la patum que es fa actualment.

7. Comporten molta dificultat els preparatius d'abans de fer aquesta Patum?

Apart d'altres problemes en tenim un d'important.. Si no fos perquè actualment ens ajuden els nois i noies del taller coloma, no podríem fer-la perquè aquí hi ha molts nens que a causa de la seva discapacitat i les dificultats matrius, no poden fer segons quines coses. Gràcies a la gent del taller coloma, podem saltar cada any. Vàrem estar a un trist de deixar-ho córrer fins que es va plantejar aquest fet d'obrir-lo als alumnes del taller coloma.

Per altra banda, els preparatius més complexos són els assajos. Abans, començàvem molt aviat, gairebé un mes abans: cadascú decidia a quina comparsa participaria i de seguida ens posàvem a assajar. Ara, com que la majoria de alumnes que tenim, no poden assajar i fer segons quines coses i els del taller coloma tenen "més capacitat" assajant pocs dies. La comparsa que costa més de que surti bé és la dels Turcs i Cavallets.

9. Hi ha participació per part de les famílies?

Si, fins i tot ens ajuden amb el material necessari per fer la Patum.

10. Suposo que per les condicions que té aquest centre , sempre hi ha hagut paritat en la festa?

I tant! Sempre hi ha igualtat entre nens i nenes. La gaudeixen i la viuen tots igual.

11. Recorda alguna anècdota o fet destacable de la Patum de la Llar?

N'hi ha varies...

Primerament, un fet molt destacable és que el noi que balla l'àliga i els nans vells, és completament sord i no es despista ni un punteig. És realment impactant!

Per altra banda, és que no ens ha plogut mai el dia de la festa. Un any va fer un xàfec d'uns minuts i vam poder tornar a saltar.

També un altre fet és que no hem tingut nans vells fins fa deu anys.

Com a altra anècdota recordo que amb els músics també hi van venir els acordions i casi no hi cabíem.

Com a cosa molt emotiva, recordo que pels 25 anys de la Llar, vàrem fer la Patum de la Llar a la plaça de St. Pere, només feta una sola vegada. Recordo

que fins i tot teníem administradors propis... Va ser molt emocionant i entranyable! També va ser el primer any que ens van posar al programa de Patum i ja hi hem constatat sempre més.

12. Com creus que serà en un futur la Patum de la Llar?

Si seguim aquesta norma actual, hi haurà Patum per molts anys. Al Taller Coloma hi ha gent relativament jove i amb ganes de participar. Ara es clar, també dependrà del que decideixin els professionals que vinguin posteriorment al centre. Tot i així, de moment hi ha moltes ganes per part de tots perquè això continuï.

Parlant, de la Patum com a festa...

13. Creu que la dona ja té la suficient cabuda dins la celebració?

Jo crec que encara hi ha feina per fer. No hi ha cabuda del tot. I no només la cabuda de dones, sinó en la feina de fer entrar les persones que berguedanes que no formen part de les plantilles actuals.

14. Com creus que serà la Patum en un futur?

Si continua així, cada vegada serà més massificada de gent que no és de Berga. Crec que s'ha obert massa la festa. Penso que les festes han de ser per la gent que realment les viu. Tot això ha estat fruit del boca-boca i crec que serà difícil parar-ho.

Tot i que ara, s'ha respectat molt més que als anys 80, que era una disbauxa total.

15. Vols afegir alguna cosa a l'entrevista?

No, moltes gràcies. Crec que això és tot.

9.1.8. Entrevista a Queralt Cortina

Nom: Queralt Cortina Guitó

Edat: 49 anys

Professió: Tècnica de Joventut del Consell Comarcal del Berguedà

Població: Berga

Vincles amb la Patum:

- Tota la vida he fet de POBLE com qualsevol berguedà. He anat a la Patum i l'he viscuda de diferents maneres.
- Ple: Des dels 18 anys més o menys he fet de ple, però actualment no faig de ple, a vegades he acompanyat algú, però ara m'agrada més mirar-m'ho.
- Massa: Des de fa força anys (no recordo quants) em poso a la cua de les masses i quan em toca la passo. Fer una passada de masses a la plaça a la patum del vespre és molt divertit. També he fet tres vegades de massa a la Patum de Lluïment, és diferent, també m'ha agradat molt poder-ho fer.
- Nans: Una vegada en motiu del 25è aniversari de la Colla Sardanista Cim d'Estela, de Berga (la colla llavors estava activa amb tots els dansaires de la colla anant de concursos) se'ns va deixar fer els salts de nans nous a la Patum del vespre els 4 salts (no recordo si era el dijous o el diumenge). A mi em va tocar portar el nen del barret blau els dos cops que ho vaig fer.
- Guita xica: També en motiu del 25è aniversari de la Colla Sardanista durant gairebé tot el passacarrers ens van deixar portar a les persones de la colla sardanista la guita xica. Una estoneta va estar bé, però recordo que al final em feia tant mal l'espatlla que n'estava molt farta de portar-la, però ens hi havíem compromès i ens feia gràcia.

A casa teníem unes masses fetes pel pare i un tabal, la resta de comparses les fèiem amb qualsevol cosa, i jugàvem a fer la Patum i alguns cops amb fuets i tot. Jugar a la Patum era molt habitual.

Un altre aspecte de Patum són les sardanes. Acabar la Patum a la plaça i anar a ballar sardanes en totes les audicions (migdia, tarda i nit) sempre hi he estat i per mi forma part de la Patum les ballades de sardanes i sobretot la de Corpus a Berga. Fa anys quan ballàvem a la colla ens vam inventar amb els de la colla els passos de punts lliures que actualment es continuen ballant en la sardana de Corpus a Berga. Fer punts lliures amb les sardanes és una manera divertida de ballar-les, això sí, punts lliures però ballant-les bé i acabant amb el peu que toqui de forma correcta, no de qualsevol manera.

Una altra cosa és que fa molts anys quan jo era petita, a la Patum pel passacarrers, amb el meu pare, els meus germans i cosins i a vegades també amb algun amic, anàvem amb el Tabal, perquè el meu pare sempre tocava el Tabal pels passacarrers, llavors no hi havia gaire gent per portar el Tabal i en molts trams de carrers el portava ell. Si no, anàvem a darrera els músics a saltar els passacarrers. És un bon record.

Seguint en la infantesa, al vespre sempre anàvem a veure la Patum des del "Tablado" de la gent, ho dèiem d'aquesta manera. Allà hi anàvem molt d'hora perquè poguéssim seure des de primera fila i mentre ens esperàvem menjàvem patates i coses de la xurreria del vall que ja ens se servia de sopar i fins que s'acabava tota la Patum.

L'avi Joan Cortina Vilajoana ja havia pintat la Patum (però jo encara no havia nascut) i després el meu pare Joan Cortina Cunill també la va pintar durant molts anys), sempre havien de repassar les pelades que es feien les comparses, dits trencats dels gegants, etc. A vegades acompanyàvem al meu pare a l'Ajuntament per veure com pintava la Patum, veure els gegants despallats, etc. això ens feia gràcia. També durant els dies de la Patum anàvem a l'Ajuntament, era ben d'hora del dijous o bé el diumenge, perquè durant els passacarrers s'havien pelat dits, rascat les masses o guites etc. i havien de sortir bé per la de lluïment. Abans no es mirava tot això d'ara, que hi ha d'haver un restaurador/a professional, però el pare havia pintat durant molts anys la Patum, després un dels seus treballadors que l'ajudaven a pintar va entrar a treballar a l'Ajuntament (el Miquel) i ell va continuar pintant també la Patum i després altres persones. També havíem anat a veure com pintava la Patum a on hi havia els "cavalls de la remunta" que era com un garatge gran situat a la pujada de Sant Francesc sota la plaça, actualment on hi ha la part de bancs i escales que puguen a la plaça al costat dels aparcaments. Allà també hi havia les comparses de la Patum Infantil, durant un temps es guardava tot allà. Miràvem com posaven les pells del Tabal a assecar-se al sol, etc.

El meu avi per part de mare Joan Guitó Roca com que havia estat treballant a l'Ajuntament (fent diferents tasques, escorxador, jardiner, anar buscar la vidalba pels plens), com que faltava gent per portar les comparses, ho feien fer a la gent de l'Ajuntament que hi havia en aquell moment, ell feia de geganter i a més a més vestia els plens, explicava la iaia (perquè jo a ell no el vaig conèixer perquè es va morir relativament jove) que la vegada que en van vestir a 6 i van saltar, els hi va semblar una cosa extraordinària. Aquest avi també sempre es cuidava de tenir a punt les pells del Tabal perquè fossin ben curtidres i tinguessin un bon so.

Relacionat amb la Patum també sempre m'ha agradat veure com passen o ban a buscar els administrador, anar a veure com tiren els fuets al matí per despertar la gent i anar a Ofici a l'església, per mi Patum són tots els moments, i els intento viure tots, no sóc la quina arribo a la plaça que ja fan lluïment, encara que la nit abans hagi acabat molt tard, perquè sempre espero que s'acabi tot i encara anar a donar el vol al Vall o menjar alguna cosa. Per tant, Patum és tot el que forma part de la festa o si més no tot el que fa donar sentit a la festa.

Recordo molt vagament la processó de Corpus, era molt petita, i per mitjà de les fotos i tot que hi ha per casa, com es feien les catifes de flors al carrer, llavors vivíem al C/ Mn. Huch, a on hi ha ara el Panxo, però no me'n recordo gaire.

La custòdia de Berga que es guarda a la Sacramentàries la considero una bonica obra d'art, amb totes les coses de la Patum i a més a més saber-ne l'origen de com es va fer i què es va necessitar per fer-la i en l'època que es va fer, també ho trobo d'una bona riquesa cultural, que crec que molta gent desconeix o bé no l'ha vist mai.

4. Defineix el que per tu significa la Patum.

Patum per mi és el conjunt de tota la festa i viscuda des de totes les besants. Ens marca la nostra manera de ser en certa manera. Considero una festa molt nostra com a berguedans i que m'agrada d'estimar-la, respectar-la, viure-la, explicar-la i donar-li el sentir que té, com a cultura, religiositat, música, expressió d'un poble, etc.

5. Quina comparsa t'agrada més i per què? Has tingut la oportunitat de fer un salt en aquesta?

M'agraden totes les comparses, però masses, plens i gegants el que més.

A la plaça he fet les masses, de ple i l'any aquell que vaig ballar els nans nous o portar la guita xica.

6. Recordes alguna anècdota teva de la Patum que puguis explicar?

D'anècdotes n'hi ha moltes perquè en tants anys que he fet la Patum, però bé una que em va marcar molt, perquè no ho vaig entendre (jo tenia 7 o 8 anys) és aquesta:

Per fer la Patum infantil no hi havia gairebé gent, la gent no anava a veure els assajos, com ara es fa. S'assajava la Patum Infantil al pati del Caf  del Patronat que donava a la pujada del C/ Clavé on ara hi ha els garatges del Patronat. Nosaltres anàvem a l'hort de casa moltes tardes (al començament del c/ Pinsania) i com que sentiem que assajaven ho anàvem a veure. La nena que llavors havia de fer d' ngel estava malalta i com que jo era all  moltes tardes em feien assajar a mi, de fer d' ngel. Jo vaig pensar que em deixarien fer d' ngel perquè com que havia assajat gairebé tots els dies... però la realitat va ser que quan va tocar fer els quatre fuets i la Patum Infantil, la nena que havia de fer d' ngel, ja estava bona i ho va fer tot ella, i jo que havia assajat no ho vaig poder fer ni un sol cop.  s una cosa que en aquell moment, com a nena que tenia 7 o 8 anys no vaig entendre de cap manera. Després amb els anys ja veies com anaven les coses, els endolls que hi havia, etc.

7. Creus que el paper de la dona a la Patum ha canviat des de que eres petita fins als dies d'avui?

Si que ha canviat, però jo sempre he fet allò que he pogut i he tingut ocasió de fer.

Ara mateix que a la Patum infantil hi ha meitat nens i nenes, ho trobo molt correcte. Aix  com les noies que fan coses a la dels grans, tot i aix  encara hi ha feina per fer, perquè algunes persones encara tenen una mentalitat molt tancada respecte tot això. Tot és anar educant les persones i anar canviant les coses.

8. T'ha condicionat mai el fet de ser dona per poder saltar en una comparsa?.

No, perquè tampoc mai he pretès portar els gegants que segur que no seria prou valenta per portar tant pes, ni la guita grossa. El què he pogut fer ja ho he fet.

9. Tu Queralt, ets la primera dona que forma part del Patronat de la Patum, com a vocal, sense que ho siguis per la teva condició de regidora, sinó que ho ets com a vocal patumaire proposada pels caps de colla, em pots explicar com va ser i que significa per tu aquest fet?.

Quan em van proposar per ser al Patronat de la Patum en cap moment vaig pensar si era o no la primera dona, i tampoc ho considero tant important, no hi penso gaire amb tot això.

Més aviat vaig dir que ja feia moltes coses i no calia fer-ne més, però també vaig pensar que potser no sabien a qui posar-hi o bé, que hi ha gent que potser no hi vol ser al Patronat.

Total que en aquell moment que m'ho van proposar, jo estava a colònies perquè era al començament de l'estiu i havien de renovar el patronat. En aquell moment a la persona que m'ho va proposar per part dels caps de colla, li vaig dir que no, que no em feia ni fred ni calent formar part del Patronat, a més a més que vaig pensar més feina no, però vaja que si no trobava ningú més o no sabien en qui més dir-ho i em volien proposar endavant. No sé, era una cosa que no me l'havia plantejar ni esperava que em proposessin.

Tenia prou feia a colònies i no hi vaig pensar més amb tot això, fins que em va trucar el Jaume Vima com a regidor de la Patum d'aquell moment i em va dir que havia sortit elegida al Patronat i que ja m'ho farien saber de manera formal per un comunicat. Així va anar tot.

Ara formo part del Patronat i miro de donar la meva opinió o bé quan algú del carrer proposa alguna cosa, comentaris que fan la gent, etc, és el que miro de transmetre com a representant dels patumaires, però bé aquesta tasca tant la puc fer jo com qualsevol persona que estimi la Patum.

Vas tenir-hi oposició pel fet de ser dona?

Jo no hi era quan van votar el meu càrrec, però pel que em van explicar hi va haver alguna persona que no em va votar pel fet de ser una dona (pels comentaris que hi van haver), però tot i així vaig sortir com a membre del Patronat. Quan a acabi el meu període haurà d'haver-hi una altra persona i ja està.

10. Que penses tu que pots aportar des de la teva visió de dona al Patronat de la Patum i en definitiva a la Patum mateixa?.

Actualment crec que el fet haver-hi dones ja es veu com una cosa més normalitzada, tot i tenir present les ments més tancades i arcaiques.

Al Patronat dic el què penso o bé el que m'han fet arribar i no tinc perquè callar res.

11. Pel que fa a l'evolució de la Patum, quins son els elements que penses que la poden canviar més ràpidament.

Les persones joves que van pujant (les noves generacions). Bé la cosa bàsica és amb l'educació que es va fent en tot això, com tractar bé a les persones quan assagen, que representa la festa, el perquè es fa, quin és el seu origen , perquè s'ha reconegut a nivell de la UNESCO, etc. Tot això s'ha d'anar transmeten, la gent gran també s'ha de fer sentir i explicar les coses per tal de que no es perdin coses pel camí, però bé tot evoluciona i la Patum no en serà la excepció. Cal ser el màxim de pedagògic i respectuós a l'hora de transmetre les coses o bé ensenyar-les i de mica en mica tot va evolucionant.

Anem a parlar sobre el futur, si et sembla.

12. Com t'agradaria poder explicar la teva vida patumaire, quan siguis “gran”?

De forma normal i senzillament, explicant el contingut que guarda tot plegat i sobretot perquè es vagi sabent i si cal, poder conservar fer-ho. Com en tantes altres coses de Berga, m'agrada poder-hi formar part, perquè és a casa meva i si nosaltres no ens hi fem una mica malament rai.

13. Si poguessis imaginar que una decisió teva, individual, fes que la Patum fos d'una manera diferent. Quina decisió prendries?.

No ho sé ara, però si aquesta decisió hagués de ser important, ho faria consultant altres persones que per mi en donessin confiança i amb molt de seny .

14. Si haguessis de triar “La Patum de la teva vida”, quina seria? Perquè?

No ho sé perquè en tinc diferents records i tots ells importants, feliços, divertits...

15. Com veus la Patum actual, i com creus i cap on creus que evoluciona?

Actualment la Patum la veig com una cosa molt important, sempre ho ha estat per mi, però des de que la van reconèixer com a Obra Mestra del Patrimoni Oral i Immaterial de la Humanitat, proclamat per la UNESCO, encara fa la festa molt més important , ja que és patrimoni de tothom.

Hi ha moltes coses a tenir en compte i si treballa per tal de que es pugui anar evolucionant correctament i adequada al dia d'avui. En la Patum hi intervenen molts aspectes que sovint no tots es veuen però s'han de tenir presents per a que tot rutlli el millor possible, i treballant en perspectives de futur.

16. Quin paper hi està jugant la dona ara. Hi ha feina per fer?

Per mi la dona hi juga un paper igual que l'home, si més no, hauria de ser així. La feina és anar treballant en aquesta línia.

15. Vols afegir alguna cosa a l'entrevista?

No ho sé Cèlia , ara de moment no se m'acut més coses. Gràcies perquè hi vols la meva col·laboració. Que et vagi molt bé el treball.
Una abraçada.

9.2 DONES DE PATUM AL FRANQUISME

9.2.1 Entrevista a Isabel Cardona

Nom: Isabel Cardona Martínez

Edat: 77 anys

Professió: Actualment està jubilada però havia estat sempre professora de llengües especialment de francès però, d'anglès també. A més a més, és llicenciada en filosofia i un cop jubilada ha fet el doctorat en filosofia.

Població: Berga.

Afirma que sempre ha vist i ha viscut de patum. Des de petita el seu pare la duia a coll i la portava a la plaça. Explica que el seu pare era molt patumaire i va ser ell qui la va introduir a la festa. De més jove anava amb les seves amigues, i ara de gran, explica que la viu com si fos el primer dia, encara que des de casa, a la televisió.

Ella, per mi, és una Dona de Patum molt important també, ja que personalment penso que juntament amb una colla d'amigues, van fer HISTÒRIA al fer el primer salt de Maces Femenines l'any 1960 i amb aquest fet crec que van marcar un abans i un després en la Patum.

1. Que significa per vostè la Patum?

El més important per mi d'aquesta festa, és que la Patum l'he vist sempre i això fa que estigui molt enganxada a mi. No puc dir "El primer dia que la vaig veure..." perquè l'he vist des de sempre. Així que, quan arriba Corpus, jo vibro. Quan surt el tabal per l'Ascensió, la sang ja em bull. Encara que actualment la visqui a casa, des de la televisió, sempre estarà dins meu i no la oblidaré mai. Aquesta festa ja forma part de la meva persona. Així doncs, per mi, la Patum no és altre cosa que una barreja de sensacions molt fortes, inclús puc parlar de palpitations físiques.

2. Quin és el primer record que té de la Patum?

En tinc tants.. però recordo especialment que de petita m'encantava el barret blau d'un nan dels Nans Nous, el trobava fantàstic i me'l mirava amb una gran il·lusió. Recordo que el meu pare em portava caramels i em deia que els hi havia donat el Nan del barret blau perquè sabia que el mirava sempre i que m'agradava molt. Aquells caramels em feien una il·lusió molt gran.

En aquells temps vostè s'imaginava formar part de la Patum algun dia?

No, absolutament no. Això era impensable abans. Inclús en l'any seixanta, quan vàrem fer el primer salt de maces femenines, no vaig pensar en cap

moment que n'arribés a formar-ne part algun dia. Va ser una cosa inesperada per tothom. No va ser premeditat.

En aquell moment, les dones on estaven fen la Patum?

Les dones estaven a la plaça com els homes, potser no tantes com ara, però la paritat estava sempre dins la plaça, sinó jo segurament tampoc hi hagués anat perquè jo tampoc sóc una persona de fer coses que ningú fa. Però era impensable que les dones estiguessin dins d'una comparsa perquè era tradició. Les persones estàvem marcades per les costums. La patum havia sigut sempre cosa d'homes perquè per estar a la Patum es necessita una certa força i habilitat física. La dona la pot fer ara i abans, però la gent no s'imaginava que ho poguessin fer. Abans les dones feien altres funcions i per elles estava assumit.

3. Quina és la seva comparsa preferida? Per què?

L'àliga, per descomptat perquè té una... alguna cosa molt espiritual que costa de dir, no trobo paraules per expressar-ho... Primerament té una escenificació de pau, i la pau sempre ha sigut el meu treball, té elegància i l'elegància no es pot perdre mai. Fa unes salutacions a l'església i a les autoritats, és a dir, agafa tots els estaments socials amb respecte. El ball de l'àliga és molt bonic... la seva música posa la pell de gallina. Fixa't que sempre hi ha un silenci sepulcral en les primeres notes de la melodia. Veus la plaça que canvia d'una bogeria a un silenci profund. En aquell moment tot Berga sent el mateix, tothom calla amb un gran respecte. L'àliga va ballant i va agafant el vol i demostra "l'alçada", inclús en la història d'una persona el més bonic és saber caminar en horitzontal amb el pròxim i tot amb un plegat sapiguer-te enlairar. Això es necessita a la vida, la línia horitzontal i vertical. Primerament terreja i després alça el vol.

4. Vostè és conscient que va fer història amb un seguit de dones més. M'interessaria saber sobre aquest fet.

Jo no penso que hagi fet història, sempre ho he dit. Personalment no sóc una dona que m'agradi trencar estructures i fer història. Jo no penso en el futur sinó en el ARA, per a mi l'únic temps existent que tenim, si deixem aquest moment ben fet el futur ja està solucionat. Jo no parlo mai de progrés... m'interessa el present. Així és doncs, com vaig acceptar a participar en aquell salt de maces. M'interessava "l'ARA" i gaudir-lo al màxim sense pensar en el que tot això comportaria.

La idea encara no sé ben bé com va sorgir. No va ser idea meua, per descomptat. A mi m'ho va proposar la Rosaura Bonet. Es veu que feia dies que ho parlaven amb un seguit de dones i deien "Si les dones poguessin.." "Però qui ho farà...?" En aquells temps s'havia de ser una mica atrevit. Van pensar en mi perquè jo era molt patumaire i sempre feia Patum. Quan m'ho van proposar, vaig dir que sí, sense pensar-ho ni un sol moment, encara que jo no sóc així, a mi m'agrada rumiar bé les coses, però em feia tanta il·lusió... A casa també ho van rebre molt bé.

La Rosaura Bonet va ser la pionera i la que va engegar fort. Llavors es va haver de parlar amb l'alcalde que en aquell temps era en Joan Noguera. Després de pensar-ho i raonar-ho vàrem acordar unes condicions: Les 8 dones saltarien però sense que ho sabés ningú ja que es trencaven estructures molt grans i la gent era molt tradicional. Hi va haver algú que ho va haver de saber, per exemple els homes que havien de saltar aquell dia. Estic segura que algú va sospitar però el salt va estar molt ben fet. Ara bé, a l'any 1960 encara no hi havia música a les maces. En Trullàs va crear la música de les maces l'any 1953 però no ho va poder inaugurar fins al 1963 perquè hi havia una mena d'oposició a posar música en aquesta comparsa. El meu pare, Juli Cardona, va treballar molt en aquest projecte i va tenir un disgust molt gran al veure que la gent no ho acceptava.

Ho vàreu fer per il·lusió o per fer un acte de protesta?

Per il·lusió. Fins i tot parlaria en boca de les 8 que vàrem saltar. Per què havíem de reivindicar a l'any 60? Jo no sóc partidària d'aquestes coses. Actualment sembla que si no es reivindica ja no estem funcionant. Potser no cal reivindicar i fer ben fet el present

Realment creu que eren altres temps?

Si, per descomptat.. El meu pare, de gran, abans anava a la plaça i no li passava res. Actualment poques persones d'aquesta edat poden entrar-hi.

Hi havia molt masclisme a la Patum?

Si, les dones fèiem Patum a la plaça. La festa era una cosa masculina. A la dona se la considerava inferior, sobretot per temes físics.

5. Que li va passar pel cap al primer moment d'agafar la maça i posar-se la careta aquell dia?

La careta em va fer molta impressió, més que agafar la maça. Quan em vaig veure vestida i guarnida, vaig sentir inclús palpitació física. Al moment de sortir a la plaça va un moment angoixant per la gent i els nervis.

Temien de la intolerància i les represàlies?

La veritat és que no se'm va passar mai pel cap això. Personalment, jo havia estat uns anys voltant per Europa i potser això ajuda, jo ja venia acostumada a una vida diferent i a veure les coses des d'un altre punt de vista. Jo considerava que portàvem uns 20 anys de retràs respecte a Europa.

En aquell moment no era conscient del terrabastall que podia comportar ni de que en aquell moment féssim història. Era més la il·lusió de sortir a la plaça i saltar en aquell moment. En aquella època es va escriure molt a la premsa i van considerar que érem unes dones progressistes i parlaven de mi d'aquesta manera, a mi això em va dolre perquè jo no sóc així.

**6. Un cop acabat el salt, que va succeir? Com va sortir la noticia a la llum?
Va ser ben rebut?**

La gent va començar a parlar i es va anar fent gran el rumor de que havien saltat dones aquell salt. Temps més tard, va sortir tot a la llum amb la foto que ens varen fer acabat el salt.

Majoritàriament va ser ben rebut. Encara que sempre hi havia algú que pensava que les dones no havien de fer això. Que era atrevit.

Fotografia: Les primeres dones maça van vestir-se als baixos de l'antic jutjat comarcal per mantenir el secret del salt

Font: Isabel Cardona Martínez

7. Amb les seves paraules, aquell dia de Corpus, que va passar a Berga?

Potser és egoista el que diré... Però vaig ser tan feliç que tampoc em vaig plantejar el que havia passat a Berga aquell dia.

Creu que aquest fet va ser el principi de la Dona a la Patum o va ser un final de dir " Ja ho hem aconseguit i aquí ens quedem"

Crec que és una mica de les dues coses, va ser el principi perquè es van trencar unes estructures molt fortes però a la vegada va ser un final perquè ningú de nosaltres va parlar de tornar a fer una cosa així.

Les dones poc a poc van començar a introduir-se en les comparses, però no va ser fins anys més tard que aquell dia del any 1960.

8. Vostè ha viscut moltes més Patums des de llavors. Quina evolució creu que ha fet aquesta festa i cap a on?

Mentre hi hagi Patum no ens podem queixar, però penso que s'està degradant... La Patum la fem els homes i si l'home es degrada, la festa també ho fa. Ens hem de comprometre i assumir que som els que tenim l'evolució de les coses a les nostres mans.

9. Actualment com veu el paper de la Dona dins la patum? Hi continua havent masclisme? Hi ha paritat?

Hi ha paritat. Una de les coses que ajuda molt és que, des de la Patum Infantil fan que es vegi normal la paritat ja que hi participen tan nens com nenes. I segurament aquesta entrevista d'aquí uns anys, moltes persones no l'entendran.

10. Creu que encara falta molta feina a fer perquè la dona entri totalment dins la festa?

Jo crec que ja hi ha entrat del tot. Ja esta tot superat.

No hi ha cap "cap de colla" dona... I es coneix el cas d'una dona que no han pogut accedir a les bates de vestidor de plens...

És cert... Crec que l'important és que siguin berguedans i s'estimin la festa. Potser aquí sí que hi ha aspectes a canviar.

11. Partint de l'actualitat, m'agradaria que fes una previsió de futur i em digués cap a on creu que evolucionarà aquesta festa tan estimada per tots els berguedans.

Depèn tot de les persones. No pots saber cap a on anirem. Esta tot molt inestable.

Però m'agradaria destacar que d'entrada a casa, pensem que si no es desmassifica la plaça, la Patum se'n va a rodar. Les comparses quan han de ballar han de tenir l'espai suficient per poder-ho fer. Jo hi estic totalment d'acord. Però també es bonic que les coses canviïn i evolucionin, perquè si no fos així, llavors seria "fer folklore".

Actualment, també hi ha molts forasters i costa molt de veure berguedans purs a la plaça. Ara sento frases de gent de fora que diuen: "A quina hora comença el show..?" i això esgarrapa el cor.

Si això no canvia, la Patum passarà de ser una festa amb arrels berguedanes, a un espectacle qualsevol.

12. Realment, la dona la viu diferent la patum?

Actualment, penso que no. Potser penso això perquè jo sempre l'he viscut com una berguedana, abans de saltar de maça i després, sense pensar si son els homes o les dones qui ho fan.

9.2.2. Entrevista a Maria Perpinyà

Nom: Maria Perpinyà Call

Edat: 76

Professió: Actualment jubilada. Havia teixit en una fàbrica.

Població: Berga

Vincles amb la patum: Des de sempre ha anat a la plaça acompanyada d'un dels seus germans. Al 1949, als 13 anys, ja va saltar de ple, i amb posterioritat de ben segur que va ser de les primeres dones que va participar a "cara descoberta" en més d'una comparsa.

1. Que significa per vostè la Patum.

Com que la porto tan dins... No ho sabria explicar. Forma tan part de mi que només sentir-la, ja m'emociono.

2. Quin és el primer record que té de la Patum?

Anar a darrere dels plens amb el meu germà. Abans els nois, quan anaves a la Patum et "fumien" la mà al cul. Molts cops el meu germà no volia que hi anés per aquest motiu.

En aquell moment no hi havia gens de llibertat en aquest sentit, però jo era tossuda.

Quan jo tenia 13 anys, i després d'una llarga temporada a l'Hospital on havia estat ingressada entre la vida i la mort, vaig demanar als metges que em deixessin anar a casa per Corpus. A ells no els semblava bé però jo vaig insistir, els vaig dir que volia veure la Patum des de casa i no sentir-la des de l'Hospital (encara que en aquella època era a la Plaça Dr. Saló). Al final van cedir i em van donar "l'alta", doncs jo vaig baixar cap a la Ribera, i vaig demanar que em vestissin de ple. Jo era una "canalla" i els vestidors, es van posar a riure. Jo vaig insistir dient que havia fet una prometença, i que aquesta havia estat que si em curava, faria un salt de plens.

Bé, doncs sentint allò em van vestir, i quan vaig estar vestida, no tenia acompanyant. Van haver d'anar a buscar al meu germà. És a la Plaça els hi vaig dir. Quan el van trobar i li ho van dir, em volia "matar", però finalment, ell tan patumaire com jo, em va fer d'acompanyant.

Recordo també especialment quan al 1950 vaig portar el tabal des de la Plaça St. Joan fins a la plaça de St. Pere.

I vaig ballar també de Turc, després de molt insistir, jo era molt joveneta. Alguna vegada també vaig fer un salt de nans, i en cada cosa que feia només em movia la il·lusió.

No tothom té la capacitat de arrossegar el tabal per els carrers de Berga. I vostè sent una dona ho va fer. Expliqui'm sobre aquest fet.

Jo era "mig parenta" del Tabaler. En el passacarrers dels migdia, i quan el Tabal tornava cap a la Plaça, vaig demanar poder portar el Tabal, vaig insistir perquè me'l deixessin portar i finalment van cedir. El vaig agafar al Carrer Major i el vaig pujar fins la Plaça. Recordo que les mans em sagnaven, ja m'ho havien advertit, que costa de tocar, però jo vaig seguir fins al final. Finalment a l'arribar a la Plaça, l'Alcalde va cridar al Tabaler i li va dir qui era jo. Quan se li va dir a l'alcalde el que havia passat ell ho va rebre molt bé. I això em va sorprendre i em va agradar a la vegada.

En aquells temps vostè s'imaginava formar part de la Patum algun dia?

Sí, jo sempre havia dit que algun dia en formaria part. Jo sempre dic que vaig néixer avançada al temps perquè jo he fet coses que l'altre gent no ha fet. Jo sempre volia fer Patum, però mai em deixaven... Primer perquè era una dona i segon perquè la Patum ha sigut sempre aquell lligament de "sempre fer-ho els mateixos", aquesta festa sempre es passa de pares a fills. Sinó tenies recomanació de ningú tampoc la feies, ni llavors ni ara. Això penso que s'ha d'acabar. La Patum hauria de ser de tothom.

En aquell moment, les dones on estaven fent la Patum?

A la plaça, a la barana, als balcons, a casa cuidant dels nens... Només feien d'espectadores. No estaven ballant en cap comparsa.

3. Quina és la seva comparsa preferida? Per què?

No te'n podria dir una en concret. Totes m'agraden!

4. Vostè és conscient que va fer història amb un seguit de dones més. Penso que vostès són les primeres dones que iniciaren la presència femenina dins la Patum i els vostres noms no han sortit gaire a la llum. Es va començar a parlar de la dona a la Patum a partir del primer salt de maces femení al 1960. però i vosaltres? Les dones d'abans d'aquest any? Com aconseguireu entrar a la Patum aquella època? M'interessaria saber sobre aquest fet.

Abans no se'n parlava de les dones que havien saltat abans dels 60 perquè tot el que podia fer la dona sortint de la seva rutina era pecat.

Potser nosaltres érem casos individuals. Jo personalment, vaig haver d'afanyar-me molt en fer tot allò que volia fer, i d'això n'estic satisfeta. Pensa que als 18 anys jo ja m'havia casat i ja tenia una filla.

A partir de llavors el meu paper va haver de ser un altre, i vaig deixar de fer Patum de forma activa.

Després d'haver saltat de ple. A mitjans de la dècada del 50 vostè va començar a fer algun salt esporàdic de Turc i cavallet al vespre. Com ho va aconseguir? Ho feia al vespre per algun motiu especial?

Insistent i sense vergonyes. Jo ho vaig aconseguir degut a la meva extraversió. Jo em feia amb tothom i no tenia problemes en demanar les coses. Sempre

demanava a tothom si podia fer salts, hi havia qui m'escoltava i em deixava i qui no. Això si, ningú més ho havia de saber. Em deien: " No riguis, que sabran que ets una noia" i realment, la gent del poble no sabien que ho era.

Un cop acabat el salt, que va succeir? Va ser ben rebut?

La gent del poble i les persones que hi havia a la Plaça es pensaven que jo era un nen. Que jo era una dona, només ho sabíem jo i les persones que em deixaven saltar. Per tant, la gent que estava a la plaça no se'n va adonar. Sinó segurament no hagués estat gaire ben rebut.

Ho vàreu fer per il·lusió o per fer un acte de protesta?

Per il·lusió, perquè ho senties i t'agradava. En aquelles èpoques no podíem protestar.

Realment creus que eren altres temps?

De tot i per tot. No teníem res, però érem feliços. Jo vaig començar a treballar als 9 anys, i per això amb cada petit detall, érem feliços.

Recordo que abans a la Patum Infantil no hi havia nenes i actualment n'hi ha. Actualment a la Patum dels grans hi comença a haver paritat i abans això era impensable.

Que li va passar pel cap en cada moment de les experiències viscudes, primer salt de plens, primer salt de turcs, etc?

No podria explicar-t'ho... Segur que vaig sentir una emoció tan gran que allò sol ja em recompensava dels crits que sabia que rebria per part de la meua família, quan arribava a casa.

La resta de dones, les teves companyes.. Totes aquelles que no van aconseguir saltar mai cap comparsa. Per què era? Ja ho tenien assumit? No volien reclamar els seus drets?

Exacte. Les altres dones ja ho tenien assumit que no podrien ballar mai les comparses i tampoc lluitaven per aconseguir-ho. A més, abans es deia que tota dona que abans feia la Patum era una festa. La gent d'abans sempre criticava tots els passos que feia la dona però a mi no m'importava i això pot ser és el que va fer que no tingués por de les crítiques del "que dirien" i demanar que em deixessin ballar.

Mai m'ha amoïnat el que pensi la gent.

5. Com van reaccionar la més propera a vostè? (els seus companys, les companyes, la família...) que pensaven? Realment la recolzava tothom?

Als de casa els hi deia sempre quan ja havia saltat. La meua mare em renyava i el meu germà també es preocupava molt per mi.

Les meves amigues no deien res, però sempre em deien que feia patir als de casa meua.

Tot i així, la meua il·lusió de saltar anava per davant de tots els crits i els

comentaris en contra.

Vostè ha viscut moltes més Patums des de llavors. Quina evolució creu que ha fet aquesta festa i cap a on?

Ha evolucionat molt. Ara hi ha molta gent i a l'hora s'ha desmarxat molt. Ara s'ha descontrolat molt, abans la gent bevia, però actualment és una bogeria.

Amb l'excusa de la Patum, passen coses que no haurien de passar.

Actualment com veu el paper de la Dona dins la Patum? Hi continua havent masclisme?

Jo la veig bé. Llàstima que no n'hi hagi més. Crec que encara hi ha poques dones.

Creus que encara falta molta feina a fer perquè la dona entri totalment dins la festa? Hi ha paritat?

Si, encara hi ha feina per fer perquè això és una festa que hi hauria d'entrar tothom el qui volgués i actualment no hi entra tothom. Hi entra qui té un parent, qui té influències... I això s'hauria d'acabar. Hi ha gent que podria ballar molt bé una comparsa i no entren pel fet que no tenen influències i crec que això passa en totes les comparses. Si tens padrins et bategen i sinó et quedes per batejar. Tothom s'ho vol per ell i pels que ell vol.

Per posar un exemple, quan a mi em varen donar el títol de patumaire d'honor, jo no hi era, estava a Barcelona a l'hospital i no me'l volien donar perquè no constava. L'Albert va afirmar que jo havia estat de les primeres dones que havia fet coses dins la Patum.

Jo vaig dir que li diguessin a l'Albert que no calia que s'amoïnés perquè això jo ho portava a dins i aquest sentiment ningú me'l podria treure. No em calien títols. Al final, però, me'l varen donar.

6. Partint de l'actualitat, m'agradaria que fes una previsió de futur i em digués cap a on creu que evolucionarà aquesta festa tan estimada per tots els berguedans.

No t'ho sabria dir... tan pot ser que vagi cap a molt bé, com que no vagi enlloc. Hi ha molta gent que sent la Patum i crec que gràcies a ells es tira endavant aquesta festa però molts venen per fer el bèstia i anant d'aquesta manera no es podrà anar gaire lluny. Hi ha d'haver-hi més calma

Creu que s'ha obert tan la Patum a la resta del món que això ha fet que es donés una imatge equivocada de la festa i la gent s'ho prengui d'una altra manera?

Si, absolutament si. Perquè massa gent de fora. Per els botiguers, pels hotels... És bo, però no crec que ho sigui per als berguedans. Ara no es pot entrar a la Plaça. S'ha obert massa.

7. Realment, la dona la viu diferent la Patum?

Crec que no. Si la porta a dins crec que la pot viure igual que un home que també la porti a dins seu.

9.2.3 Entrevista a Ramona Bruch

Nom: Ramona Bruch Iborra

Edat: 82 anys

Professió: Actualment està jubilada però havia estat tèxtil.

Població: Berga.

Vincles amb la Patum: Soc berguedana de soca i arrel. Per tant patumaire de tota la vida, no recordo quan vaig començar. Tingues en compte que quan va esclatar la guerra jo tenia sis anys suposo que ja em portaven a la Patum. L'any 42 jo vaig saltar de ple, però si de cas això no ho posis a la fitxa, perquè era "d'estranguis". Un amic del meu pare, em va dir: Que t'agradaria saltar de ple?, i jo vaig dir que sí, però com que les dones no podien fer Patum, tot va ser d'amagat. T'ho explico perquè tu ho sàpigues, no se si cal posar-ho a l'entrevista. A mi em van vestir de ple d'amagat, als baixos de l'Ajuntament quan la gent se'n va anar a la processó i em van tenir vestida i amagada fins que vaig poder saltar. Va ser el primer salt de dijous, i només saltaven quatre plens, per tant vaig estar des de les quatre de la tarda fins a les nou del vespre vestida i amb la carota posada. Per tant quan sento que ara a la gent que està vestida una estoneta l'han de ventar, sempre els comento, la primera vegada que a mi em van vestir de ple no em va ventar ningú. Com que el vestit m'anava molt gran ningú es va donar compte, ni les mans no se'm veien. Era tot un complot amb els patumaires. Després vaig continuar saltant de ple fins l'any 1978. Amb el meu marit un cop saltava jo i m'acompanyava ell, i un altre l'acompanyava jo i saltava ell. Quan vam acabar deixar de saltar, tota la gent que saltàvem vam passar al balcó de Cal Sensada i ens ho passàvem pipa. De dones acompanyants de ple no n'hi hagut gaires, encara ara és difícil veure dones que facin d'acompanyants del ple, perquè el que s'ha de saber és la tècnica, i no es gens fàcil. Té molta més responsabilitat l'acompanyant que el ple.

1. Defineixi el que per vostè significa la Patum.

Es un sentiment com qualsevol altre, de simpatia, d'estimació.

2. Quin és el seu primer record de Patum?

Anar a veure com sortien els gegants, que jo els veia molt llarga. Després quan tenia 16 o 17 anys em deixaven portar la "geganteta", la Geganta Vella, com que jo era valenta i els vestits de llavors no pesaven gaire me la deixaven tragar en els passacarrers. No l'he fet ballar mai perquè de ballar no en sé, però portar-la m'agradava molt.

3. Com recorda la Patum de la seva joventut?

Una eufòria, que no té explicació, semblava que estesis en una altra galàxia, és com si tot fos diferent. La gent es preguntava com era que jo anava a la Patum, perquè llavors hi havia molts homes que tocaven les dones. Jo sempre

responia: A mi com que no se m'emporten cap tros, rai.... Però jo sempre anava amb la gent de la Patum, potser a mi em respectaven una mica més, o potser era perquè era a primera fila i allà no hi havia molts homes que anessin a "grapejar". A mi sempre em van considerar "una d'ells", però no totes les dones ho vivien igual. Abans hi havia molta reticència, has de tenir en compte que la Patum després de la guerra només la volien fer la gent pobra. Recordo per exemple que hi havia una família de les que tenien més misèria que els deien "Els de Cal Diego o els de Cal Pelapeus", i ells eren els que feien d'àngels de les maces, perquè no en volia fer ningú. Acabat el franquisme va semblar que no era tan greu i fins i tot es va mitificar una mica massa el fet de poder estar en una comparsa. Però fins les hores, la feien els "desgraciats com jo", les noies que érem una mica esverades, i érem molt mal vistes, ho he estat sempre jo de mal vista. Com que fins i tot per la política a casa érem considerats com a "rojos", sempre havíem estat mal vistos. Tinc un parell d'anècdotes curioses. A Berga hi havia una beca perquè les persones sense recursos econòmics (crec que és la del Patronat Serra) poguessin estudiar, doncs el Secretari de l'Ajuntament em va dir: "els rojos no hi entren". Va ser una època molt dura, hi havia molta repressió. Les dones grans ho vivien en silenci, has de pensar que molts homes eren a la presó i a elles se'ls va prendre la feina. Hi havia molta gent que havien de claudicar per poder sobreviure. Nosaltres com que no teníem per poder menjar, havien d'anar a l'auxili social, que ho portava una noia que pertanyia a la falange, i li va dir a la meva mare, que si no m'apuntava a la Falange no calia que hi tornés. La meva mare li va contestar que d'acord, jo no hi tornaria, i així és com vaig anar a guardar vaques. Bé això és un dir, perquè eren les vaques les que em guardaven a mi. Aquesta repressió encara ara és molt silenciada, encara que la gent que abans ens feia el buit ara ens fa el simpàtic, i algun que aixecava el braç ara son catalanistes, jo encara tinc dubtes si és el pensament que els ha canviat o només "la camisa".

Aquesta repressió tan forta va durar fins a mitjans dels anys 50, llavors hi va haver una mica d'apertura, encara que no podíem parlar *català* o *ballar sardanes*.

4. Quina diferència veu amb la Patum actual?. Les dones tenen el mateix paper o protagonisme.

L'Esperit és el mateix, però quan hi poses la comercialització enmig es destrueix, no se si podrem saber transmetre el sentiment de Patum que nosaltres teníem. En cap cas era per trencar motllos. No crec que hi hagués necessitat d'un reconeixement universal, nosaltres som del "terròs", toquem de peus a terra. Pel que fa a les dones ara tenen la llibertat de fer el que volen fer, però crec que encara tenen la remola de pensar que la Patum és cosa d'homes.

6. Vostè és una persona que pel que m'han comentat va començar a trencar esquemes no tan sols a la Patum, sinó a la vida quotidiana. Em pot explicar una mica com era la Berga, del franquisme i dels primers anys de la transició?

Mira, recordo el tancament de les fàbriques del tèxtil, i allò va ser un trencament que va ser un caldo de cultiu. Els que érem de sindicat, jo me'n vaig fer quan per fer-se del sindicat no comportava haver de ser de falange vam reprendre una lluita per mirar d'aconseguir el que durant el franquisme

haviem perdut. Era un món d'homes. Però jo vaig arribar a ser vocal del tèxtil, recordo una reunió amb el Ministre Solis, i l'anècdota que jo no em vaig aixecar quan ell entrava a la sala, a l'instant vaig tenir la policia allà. Els vaig explicar que jo no m'aixecava quan tocaven el "Cara al Sol", perquè pensava que allò era un himne de partit, i aquell no era el meu, jo allà hi era per una altra cosa, i em varen portar cap a comissaria.

7. Quin paper hi jugaven les dones?. Estaven interessades en continuar amb les tradicions: casar-se, ser mare, o pel contrari començaven a implicar-se a la societat berguedana?

Hi havia diferenciació entre les dones de ciutat i les que érem de poble. Pensa que tant la repressió política, com sobretot la que va fer l'església, van influenciar en tot això. Ara penso que les dones es van començar a implicar en la societat sobretot a través de l'escoltisme, però això va permetre una mica més de formació, i va permetre molt més la integració de la dona, precisament la meva filla va ser una de les primeres en formar-ne part. Pensa també que l'escola va jugar-hi un paper molt important. Jo vaig anar a l'escola del Pavelló de Suècia, i acabada la guerra quan vaig anar a l'escola pública, jo no encaixava a cap classe perquè el que m'havien ensenyat durant la república era molt més del que els altres coneixien. Quan vaig voler treure'm el passaport, em van fer fer el Servei Social, que ens el feia la Paquita Vilalta i la filla del Santiago Santandreu, que ens feien les classes però quan el vaig tenir fet, com que necessitava el *permisopaterno* (el meu pare era refugiat a França), no me'l van donar. No va ser fins quinze anys després que el meu pare marxés que el vaig poder anar a veure a França i va ser tot un drama. Ara crec que els ideals que el varen portar allà, és la única cosa que val la pena. El que més em preocupa és la crisi de valors humans que hi ha ara. De la crisi econòmica en sortirem, d'aquesta no ho sé.

8. Recordes alguna manifestació de tipus social a Berga: pel divorci, per l'avortament, de caire feminista, o pel contrari el que recorda son les manifestacions, durant la crisi del tèxtil i de la mineria? Hi havia gaires dones?

No, les dones han participat poc, ara hi ha una associació de dones que treballen força, però la veritat és que penso que no s'ha fet gaire res.

9. Vostè és una dona compromesa. Perquè no ha format mai part de cap candidatura política?

No me l'han ofert moltes vegades però no l'he acceptat mai. Sempre he pensat amb les paraules del meu pare: "polític i home de bé no pot ser", ara anar contra tot sí, soc republicana, com tots els de casa meva. Jo formo part de l'Associació de Veïns dels Quatre Barri la primera que es va fer a Berga s, i vaig ser de les persones que vam fundar-la d'amagat amb la complicitat dels frares al convent de Sant Francesc

10. Té fills, quan eren petits, els portava a Patum? Perquè?

Oi, tant, vivíem darrera Sant Pere, i de vegades fins i tot amb el dinar a la boca havien de baixar cap a la Plaça perquè veies la Patum.

11. Continua fent Patum o anant a la Plaça? En quin any va deixar de fer Patum activament?

Des de que vaig quedar vídua ,ara fa 15 anys sempre havia anat al balcó de cal Sensada, ara com que l'Ajuntament ens posa aquella tarima pels que tenim alguna dificultat la veig des d'allà, però sí no me la perdo. Jo necessito respirar Patum.

12. Té el títol de Patumaire, perquè creu que no li han donat el de Patumaire d'Honor?

Perquè de ven segur que no me'l dec merèixer. Això dels títols però crec que sobra.

13. Si pogués imaginar la Patum d'aquí 100 anys, com creu que serà?

Suposo que continuaran fer-la per Internet i potser en comptes de persones hi hauran robots. No m'ho puc imaginar, però no m'agrada el caire que ha pres darrerament. Donar-la a conèixer és bo però penso que no la sabem fer respectar.

14. Li agradaria afegir alguna cosa en especial a aquesta entrevista?

Res més, només que espero que vosaltres pugueu viure i gaudir dels temps que han de venir, com ho hem fet nosaltres, i que espero que la meva experiència pugui haver-te servit per alguna cosa.

9.3.DONES DE PATUM DURANT LA TRANSICIÓ DEMOCRÀTICA

9.3.1 Entrevista a Agnès López

Nom: Agnès López Jorquera

Edat: 57 anys

Professió: Administrativa

Població: Berga

Vincles amb la Patum: Patumaire a la Plaça

1. Defineix el que per tu significa la Patum.

Per mi la Patum és una barreja de sentiments, emocions, enyorança.

2. Quin és el teu primer record de Patum?

Sentir la música des de casa i veure La Patum a les escales de l'església de Sant Pere amb els pares i familiars.

3. Com recordes la Patum de la teva joventut?

Era una Patum amb menys forasters, sense tants medis d'informació, ni màquines de fotografiar, ni telèfons i durant alguns anys amb més aldarulls que en l'actualitat.

4. Quina diferència veus amb la Patum actual?. Les dones tenen el mateix paper o protagonisme.

Afortunament les dones cada vegada tenim més protagonisme, però malgrat tot encara hi ha comparses molt tancades en aquesta qüestió.

5. Havies participat mai en cap comparsa?

Sí he col·laborat força a la Guita Xica encara que no he estat mai de plantilla.

6. M'han dit que vas formar part de les primeres dones que feien salts de guitarra, concretament de la guitarra xica. Com va anar tot allò?

Fantàstic!!!, encara que tan sols podíem portar-la als passacarrers de la Plaça Sant Joan a la Plaça de Sant Pere (Carrer Major) i més endavant també fèiem el segon salt a la Patum de dijous al vespre amb l'empenyament d'alguns.

7. Recordes alguna anècdota que t'hagués succeït pel fet de ser dona al fer Patum.

Sí, que hi havia gent que protestava en algunes ocasions.

8. La teva generació va començar a trencar esquemes no tan sols a la Patum, sinó a la vida quotidiana. Em pots explicar una mica com era la Berga, en l'època de la transició.

A Berga, com a tot el país es van viure uns anys d'il·lusió col·lectiva, era clar que alguna cosa estava canviant, estàvem recuperant la democràcia després de molts anys de dictadura i repressió.

9. Quin paper hi jugaven les dones?. Estaven interessades en continuar amb les tradicions: casar-se, ser mare, o pel contrari era allò que expliquen d'aquells anys?

A les dècades dels setanta i vuitanta, sense tanta censura, començaven a arribar, els esdeveniments revolucionaris del maig del 68 i penso que en molts aspectes vàrem avançar molt en el protagonisme de la societat.

10. Recordes alguna manifestació de tipus social a Berga: pel divorci, per l'avortament, de caire feminista?

A Berga que recordi, no.

11. I de caire polític?

La societat va esclatar després d'anys de fosc i va haver-hi molta activitat política i social. Recordo la recuperació de l'onze de setembre, les primeres eleccions municipals i nacional, els focs de Sant Joan, la Marxa de la Llibertat.

12. Que passava a les Patums del començament de la democràcia?

La Patum sempre ha estat per sobre la política encara que alguna vegada s'ha intentat polititzar sense èxit. Potser el més evident és que a la dictadura els cartells eren en castellà i el pas al català es va normalitzar amb rapidesa.

13. Les dones volien trencar "motllos"? Volien ser igual als homes?. Era fàcil?

Sí, en aquells anys els moviments feministes volien recuperar el temps perdut i trencar els rols que hi havia creats. No era gens fàcil, com tampoc ho és ara. Queda molta feina per fer.

14. Tens fills, quan eren petits qui els portava a Patum? Perquè?

Sí tinc dos fills i han "mamat" Patum des de petits. A la plaça i als passacarrers els hi portàvem tan el meu home com jo. A tots dos, ens agrada molt la Patum.

15. Continues fent Patum o anant a la Plaça?

Sí, continuem fent Patum, encara que amb menys intensitat que abans.

16. Si poguessis imaginar-te la Patum d'aquí 100 anys, com creus que serà?

És impossible de saber-ho. Això no ho sap ningú. La Patum és una festa viva i els berguedans decidiran en cada moment la Patum que voldran.

17. T'agradaria afegir alguna cosa en especial a aquesta entrevista.

S'hi podrien afegir moltes coses però només n'hi afegiré una, i és el desig que les generacions berguedanes que ens seguiran puguin gaudir d'aquesta festa com ho hem fer les generacions anteriors i que poguessin participar més directa i activa si elles ho volen.

9.4. DONES DE PATUM A L'ACTUALITAT

9.4.1 Entrevista a Anna Emília Puig

Nom: Anna E. Puig Rodríguez

Edat: 28 anys

Lloc de naixement: Berga

Professió: Advocada

Població: Berga

1. Quan fa que fa Patum? (quan fa que hi vas i quan fa que hi participes)

D'una manera o altra faig Patum des de sempre. A casa són molt patumaires i el meu pare fa molts anys que forma part de la comparsa dels Plens, sempre he viscut la festa de molt a prop.

2. Que significa per a tu la Patum?

Per mi la Patum és inexplicable, és la catarsi col·lectiva, l'alliberament de la joia continguda, és la possibilitat de parar el món, baixar-ne, oblidar-se de tot i viure cinc amb una intensitat, amb una densitat inexplicables. És una experiència vital única.

3. Quin és el primer record que tens de Patum? Ha canviat molt des d'ençà?

Tinc molts records d'infància de la Patum, potser em quedo quan a baix a la Plaça de la Ribera transportava fins al quartet on les guardaven abans les caretes de ple que havia guarnit el pare, eren més grosses que jo! També tinc molts bons records d'aquells antics patumaires que ja fa anys que ens van deixar, potser ells entenien la Patum com una cosa més primària però la vivien amb molt de respecte i passió.

La Patum amb el pas del temps ha canviat moltíssim. Han canviat algunes dinàmiques de participació de les comparses però també ha variat el desenvolupament de la festa i de com la gent hi participa. Cada vegada hi ha més massificació tant als passacarrers com a la plaça i això de vegades perjudica el bon desenvolupament dels salts.

4. Quina comparsa et crida més l'atenció i per què? Has pogut participar-hi mai de forma més o menys directa?

Totes les comparses tenen la seva gràcia i el seu atractiu. Tinc la fortuna de que fa molts anys que salto de Nan Vell i als passacarrers vaig amb les maces i en faig alguna passada en un salt o altre; també he pogut fer un salt de Nan Nou i un d'Angelets i un de Turc, de tot n'he gaudit moltíssim. Potser la comparsa que em crida més l'atenció són les Maces a la Patum de Lluïment, m'agrada molt el ball i també la música.

5. Quin paper creus que té la dona a la Patum, i concretament en la teva comparsa/es preferida/es?

Crec que la dona cada vegada té més presència activa a la Patum i, per mi, això és fantàstic. Tinc el cor dividit en dues comparses, la dels Nans Vells i la dels Plens.

6. Participes cada any en dues comparses: els plens i els nans vells. Creus que la paritat és igual en les dues?

Exacte, com ja t'he dit anteriorment formo part activa de dues comparses: els Nans Vells i els Plens. En la primera fa molts anys que salto i en la segona fa molts anys que ajudo a la preparació del material necessari (cues, caretes...) per poder vestir els Plens encara que jo no he saltat mai de Ple a la Patum dels Grans, només ho vaig fer a la Patum Infantil quan aleshores les nenes encara només aspiràvem a dues comparses: els Àngels o els Plens.

Actualment la comparsa dels Nans Vells vetlla perquè hi hagi igualtat entre homes i dones i tothom qui vulgui tingui l'oportunitat de saltar de Nan, havent passat prèviament per uns assajos per garantir la dignitat dels salts a la Plaça. A la comparsa dels Plens és més complicat ja que l'organització interna de la comparsa encara no admet que les dones formin part de la plantilla si bé hi ha la possibilitat de col·laborar-hi.

7. Creus que no és fàcil que la dona entri en segons quines comparses de la festa o pel contrari creus que ja hi ha la suficient paritat en totes les comparses?

Penso que encara hi ha molt camí per fer, no crec en la paritat sinó que m'estimo més parlar d'igualtat. Vull pensar que a la llarga hi haurà igualtat de condicions i d'oportunitats per formar part de qualsevol de les comparses de la Patum.

Creus que el fet de ser dona condiciona la participació o la condiciona més, si no formes part del "món de la comparsa"?

Afortunadament cada vegada condiciona menys si bé s'ha hagut de lluitar i anar guanyant terreny. Jo, juntament amb la filla d'un altre Vestidor de Plens, vam ser les dues primeres noies que vam tenir l'oportunitat de fer la passada dels 4 Fuets sortint de sota l'Ajuntament amb la granota de Ple i la Maça a coll, des d'aleshores ja s'ha pogut anar fent com a cosa normal sense que s'hagi hagut de qüestionar mai més. També vaig ser un dels quatre caps que vam fer el primer salt de Nans Vells de Lluïment sent les quatre dones. Potser són petits passos però crec que mica en mica tot això ja seran coses normals, que semblarà que s'hagi fet així tota la vida.

Que en penses del fet que hi hagi comparseries que impedeixin a una dona el formar-ne part, i que el criteri sigui que això pot suposar trencar la cohesió del grup?

Estic totalment en desacord amb les comparses que encara no admeten dones a la seva plantilla. Penso que les dones poden fer ballar qualsevol dels entremesos de la festa i no comparteixo en absolut el fet que se les pugui excloure.

Anem a parlar ara sobre el futur, si et sembla.

8. Com veus la Patum actual i cap on creus que està evolucionant?

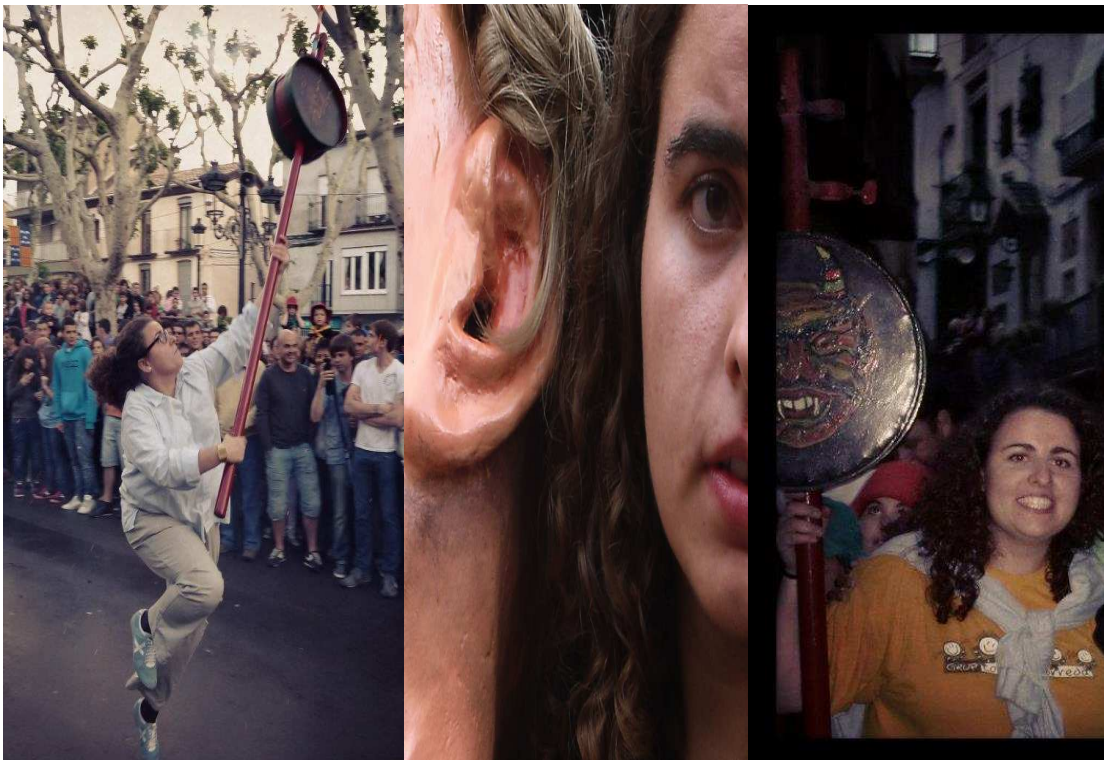
La festa està evolucionant molt ràpidament, cada vegada està més massificada i, al meu entendre, perd l'essència. A la Plaça hi ha molta gent que no sap què vol dir la Patum i això desvirtua l'espectacle i, sovint, intervé negativament amb el desenvolupament dels salts de les diferents comparses.

9. Com t'imagines la Patum d'aquí uns cinquanta anys?

Espero que la Patum continuï mantenint la mateixa forma i que continuï evolucionant d'acord amb els nous temps, especialment amb la composició del seu capital humà. Que tothom qui vulgui pugui participar-hi i que la ciutat de Berga pugui preservar el veritable sentit de la festa, el què la fa única.

10. T'agradaria afegir alguna cosa a l'entrevista?

Crec que encara hi ha molt camí per córrer fins que el paper de la dona tingui la mateixa importància que la dels homes a la Patum però estic segura de que amb el temps s'assolirà aquesta fita i que ben aviat podrem veure alguna Cap de Colla o una noia portant el Tabal el diumenge de l'Ascensió o fent ballar el Gegant Negre al mig de la Plaça...

9.4.2. Entrevista a Laia Mas

Nom: Laia Mas Salvans

Edat: 28 anys

Lloc de naixement: Berga

Professió: Veterinària (Servei de Veterinaris Oficials de la Generalitat)

Població: Berga

1. Quan fa que fas patum?

Vaig a Patum des de ben petita, de fet ja vaig néixer per Patum. El meu pare era molt patumaire, hi participava activament i em va transmetre la passió per la festa. Ell saltava de ple i acompanyava a plens, si podia dijous i diumenge, des dels 16 anys fins que es va posar malalt. Amb ell anava de ben petita a coll seu a veure la patum de lluïment; m'encantava. A part dels plens, ell gaudia de totes les comparses, però la seva preferida també era la Guita Xica, i de jove, tot i que no com a membre oficial, també la portava si podia.

2. Que significa per tu la Patum?

Emoció i orgull. Em fascina.

3. Quin és el primer record que tens de Patum? Ha canviat molt des d'ençà?

Recordo ser ben petita i passejar-me pels vestidors de plens buscant el meu pare que saltava de ple. No et ser dir si ha canviat molt o no, jo només tinc 28 anys, no crec que s'hagi de notar un canvi evident amb tants pocs anys.

4. Com et sents al ser la primera noia "guitaire oficial" de la Guita Xica?

És un honor molt gran. Al meu davant hi ha hagut una noia, l'Emma Vila, que hagués merescut la bata fa molts anys. Però llavors, que una dona accedís a la comparsa era impossible; la mentalitat dels homes d'abans (i et parlo de no fa pas masses anys, potser uns 15 anys) era molt tancada. Al cap d'uns anys, per sort, s'ha fet justícia, i per fi, una bata és femenina. Sempre tinc ben present que l'Emma em va obrir el camí, i que jo ho he tingut molt més fàcil que ella: els nois d'ara per sort són de ment oberta i no tenen prejudicis ni barreres de mentalitat masculista.

Com vas aconseguir entrar-hi? Va ser fàcil? Dins la comparsa, això va agradar a tothom o hi vas tenir gent en contra?

A la comparsa de la guita xica s'aconsegueix entrar-hi anant-t'hi i anant-t'hi. Fa 11 anys que vaig a ajudar als guitaires: es comença "traslladant" la guita d'un salt a un altre del passacarrers, llavors pots fer alguns salts al passacarrers, portar-la a algun firabol de la plaça...fins que arriba un dia que fins i tot pots fer un salt a la plaça. T'he de dir que jo em sentia membre de la comparsa bo i sense la bata. Els guitaires m'han fet sentir-ne sempre. Val a dir que ens

coneixem de fa molts anys (molts d'ells són molt amics meus), i que el meu home va ser qui em va "introduir" a la guita, i que els guitaires més joves que s'han anat incorporant a la comparsa, sempre m'hi han vist; per tant, he tingut molt clar sempre que era una més (juntament amb el meu home, que també la porta, i és un més de la comparsa). Fàcil no és; són moltes hores de patum amb la guita, i sempre amb la guita. Jo no vaig mai a saltar amb els gegants, perquè he d'estar amb la xica; sopar sopo poc o no sopo, perquè estic amb la xica...i així, cada dia de Patum, cada any de patum. I ara al tenir un fill, és més dur; no puc anar massa estona amb el xic, perquè tinc una altra "obligació". I a més a més, la guita xica, es caracteritza per anar a tota pastilla amunt i avall perseguint a la gent: has d'estar en forma, i a més a més, pesa; el terra rellisca, el contrapès quan volta és molt gran, a vegades t'has d'obrir pas com pots per no esclafar-te entre la fera i la gent; tot això, per una noia de 53 quilos és més complicat que per un home. S'ha de tenir present. Hi ha salts complicats, com els tirabols a Sant Joan, allà es fa dur, però és el meu salt preferit: m'agrada veure com als salts difícils sempre hi sóc. A Sant Joan costa que no se't mengi la gent, costa avançar, costa ballar, però jo hi sóc. Però, et diré, que ells hi suen igual; no per ser noia, correré menys o aguantaré menys. Una allà a sota, ho dona tot. Acabo rebentada, això sí! Ara el meu cos s'hi ha adaptat, però fins fa poc, cada any em quedaven les espatlles morades de portar-la; els diumenges quan salto de ple i em posen la corona i la careta, veig les estrelles perquè pesen i m'estrenyen les espatlles "lesionades".

La xica es regeix pel sistema democràtic a l'hora de prendre decisions: de manera que els nous membres de la comparsa, es discuteixen i es voten entre tots els membres. Així que per fer-me entrar, ho han votat entre tots. I crec que estaven tots força encantats amb la idea de fer entrar una noia.

5. Per què creus que només tu com a dona, has pogut entrar en aquesta comparsa? Creus que mica en mica entraran més dones?

Com ja t'he comentat abans, jo he entrat perquè he estat molts anys al darrera lluitant-hi, però hi ha hagut noies, com l'Emma que no van poder aconseguir la bata. Espero, que al haver-hi ja una bata oficial femenina a la comparsa, més noies s'animin i vinguin a provar-ho. Hi ha moltes noies que venen i agafen la guita una estona, i amb això no n'hi ha prou: el secret per la bata és ser-hi i ser-hi. Això vol dir pràcticament no moure's del costat de la guita.

6. Creus que actualment a la Patum ja hi ha paritat o que encara queda molta feina a fer perquè la dona acabi d'entrar del tot a la festa?

Rotundament queda molta feina per fer: hi ha certs sectors, que no acaben de veure clar que les noies entrin de manera "oficial" a la patum. Per sort, aquesta gent cada vegada són menys (també perquè per edat, es van "retirant" de la festa) i cada vegada són més els que voldrien veure-hi més dones participant activament. Crec que estem en l'etapa en què més està canviant aquest aspecte.

7. Que coneixes dels primers salts de guita que varen fer les dones sobre els anys 80?

Jo vaig néixer al 84, i per tant no en tinc massa coneixement. He parlat algun cop amb les noies que podien portar la guita en aquells temps i no els resultava gaire fàcil aconseguir-ho. No et puc explicar res més perquè no tinc informació exacte, però pel què m'han explicat, les "putejaven" bastant. Algunes d'elles m'han transmès la seva alegria en veure'm amb la bata.

La "guita xica" és tot un símbol de llibertat i de transgressió, creus que és per aquest motiu que una dona pot formar-ne part?.

La xica és un símbol de llibertat, transgressió, bogeria...però altres comparses han incorporat noies molt abans que ella. No crec que el motiu sigui aquest. Una dona en pot formar part perquè té els mateixos drets i les mateixes possibilitats que tindria un home. La dona en pot formar part si es volca en formar-hi part, si demostra que té passió per la guita, igual que l'home.

Anem a parlar ara sobre el futur, si et sembla.

8.Si no m'equivoco... Tens un fill petit, ja l'has introduït en el món de la Patum?

Per descomptat que l'he introduït al món de la Patum. Quan la patum infantil comença els assajos al Pavelló nosaltres ja hi som, cada dia. Ara per ara, no li agrada massa la guita, i procurem de no apropar-li massa, és molt petit i ja tindrà temps. De moment és un fanàtic dels gegants.

Creus que pel fet de ser un noi tindrà més possibilitats d'accedir a les comparses?

Espero que no sigui així...quan a ell li toqui fer patum, espero que costi igual d'accedir a una comparsa a un noi que una noia.

Com creus que serà la Patum quan ell tingui la teva edat?

Espero que sigui igual que ara, jo crec que estem vivint uns anys de patum molt bons. El més important és que hi hagi respecte absolut per la festa i pel poble, que es mantingui inalterada, com s'ha fet en els últims anys. La patum evoluciona però alhora, es manté inalterable, i així és com ha de ser.

9. Com veus la Patum actual i cap on creus que està evolucionant?

A mi m'impresiona molt veure com la canalla capten el sentit de la festa des de ben petits; com es coneixen els balls, les músiques, l'ordre de les comparses...i com adquireixen el sentiment patumaire ja fins i tot abans de caminar. Això és fantàstic perquè no mori la festa, és una garantia de futur: estem transmetent als nostres fills el respecte i la passió i el sentiment cap a la festa arrela des de la infància. Hem d'estar orgullosos que de la Patum en gaudeix tot el poble, i és del poble. I això és molt gran. Només espero que per molts anys això és mantingui igual.

10. Hi ha alguna cosa que vulguis afegir a l'entrevista?

Sento un orgull molt gran per ser la primera guitaire oficial de la Xica, però alhora, m'entristeix que al segle XXI, això sigui notícia.

La Laia Mas vestida de ple i la seva parella abans d'un salt.
Font: Laia Mas

9.4.3. Entrevista a Cristina Urrea

Nom: Cristina UrreaGòmez

Edat: 24

Professió: Carnissera/fornera

Població: Berga

La Cristina parla en representació de les altres dones que hi ha actualment a la Comparsa de la Guita Grossa.

1. Quan fa que fas patum? (quan fa que hi vas i quan fa que hi participes)

Jo vaig a la plaça des de l'any que vaig néixer, tenia 6 mesos quan els meus pares em van portar a patum per primer cop, el meu pare ja formava part de la comparsa i jo ja era allà, al portal on deixem la guita, no recordo cap any de la meua vida sense patum, ni sense l'olor a pólvora que desprenen els fuets quan s'encenen.

No se des de quant faig patum, suposo que des de que vaig començar a caminar i saltar, se que quan tenia 6 anys em van pujar al damunt de la guita per primer cop, el meu pare ho havia provat avanç però em feia por, la meua germana bessona va pujar de mes petita.

2. Que significa per tu la Patum?

No se expressar amb paraules el que significa per mi la patum, no se com explicar el calfred que produeix el so dels gegants el dimecres al migdia quan per fi es fa present una nova patum, m'estimo i m'agraden totes les comparses, i diumenge m'envaeix una petita tristor quan la guita s'acomia de tots dient que no amb el cap, això si amb l'esperança de tornar-hi a l'any a sobre.

3. Quin és el primer record que tens de Patum? Ha canviat molt des d'ençà?

Tinc molts records dels meus companys de guita de quant jo era petita i tot el dia els atabalava, però recordo l'any que el divendres a la tarda el meu pare em va fer agafar a la meua germana del braç i em va dir que no ens deixéssim anar i que ja érem prou grans per saltar els plens totes dues soles, potser teníem 6 o 7 anys, això avui en dia es impossible, a la patum dels nens hi ha massa pares i adults que no deixen pas a que els seus fills o familiars es facin les seva patum, a que s'espavilin per ells sols, ja que a la plaça nomes hi haurien de ser els nens, els pares haurien de ser a la barana o al voltant de la plaça per tal de deixar que els nens gaudeixin per ells sols del sentiment patumaire i de les empentes, crec que es trist que es digui que la patum de divendres es dels nens quan el

que es fa es portar-los a la plaça a coll i sobre protegits a veure com uns altres nens fan saltar les comparses, quan realment son els pares qui s'ho passen mes be per la gracia de portar al seu petit no a fer la seva patum si no a veure la patum que hauria de ser seva.

4. Com vas entrar a la comparsa de la Guita Grossa?

Sempre he estat allà però va ser amb 12 anys quan vaig començar a ajudar una mica, acompanyava al David i a la Cristina Farràs a portar els fuets de salt a salt el dimecres i el dissabte de pasacarrers , i al migdia i a la nit vaig començar a recollir la bota dels músics amb la meva germana també, però em va costar uns quants anys que tots els de la comparsa, que em coneixien des de que era un marrec em deixessin espavilar per mi soleta durant els salts, semblava que eren allà mes per protegir-me que per portar la guita... i això em feia una mica de ràbia perquè hi havia un noi que te la mateixa edat que jo i que va entrar quant jo i el deixaven mes sol, suposo que per el fet de com que era un "home" tenia mes força que jo.

5. Saps si hi ha alguna dona que formi part de la "plantilla" d'aquesta comparsa?

Si, hi ha la Cristina Farràs, que fa mes anys que jo que hi es també es filla d'un guitaire i ha estat allà sempre, la meva germana bessona, la gemma, i les noves incorporacions son la Mireia, la filla de cap de colla i la Marta la meva germana petita que tenen 13 i 14 anys i des de fa un parell d'anys que ens ajuden una miqueta

6. Creus que el fet de ser dona dificulta més l'entrada en aquesta comparsa o a la Guita Grossa no hi ha cap problema amb la paritat?

Jo crec que el problema ens el fem nosaltres, perquè directament no s'acosta cap dona a parlar amb el Jordi(el cap de colla) per entrar a la comparsa, es veritat que quan era mes joveneta em sobre protegien però jo no he vist mai que ens tractessin malament ni que ens fessin fora per el fet de ser dones i tampoc he sentit mai que el Jordi digues que una dona volia entrar i que li havia dit que no.

7. Saps si abans que les dones actuals hi havien gaires dones a la Guita Grossa?

Hi van haver dues dones, una que ara no recordo com es deia per que va estar-hi un any o dos, i l'altre es diu Lidia, va estar amb nosaltres molts anys, li van donar el títol de patumaire d'honor i tot però per problemes interns fa dos o tres anys que va marxar.

8. Creus que per fer això s'ha de tenir més força física?

Crec que si que s'ha de tenir força, que va molt a persones, si ets una noia que ets mes delicada no faràs res perquè si que necessites força,

però no tanta com la que fan servir alguns homes per passar per els llocs, jo he demostrat que amb quatre crits i unes empentes faig més lloc que d'altres amb la força bruta, i per carregar la guita, al davant que pesa més diré que si que han de ser homes per que es massa pes per nosaltres i perquè tenen més força al cos, crec que es important saber fins on arribes sense fer nosa, però al darrere que la guita pesa menys es necessita més resistència que força i sobretot sentiment.

Anem a parlar sobre el futur, si et sembla.

9. Com veus la Patum actual i cap a on creus que està evolucionant?

A la patum actual hi veig massa gent i poques persones, massa gent que no respecta la festa ni les comparses, venen a beure i a fer merder i prou, em poso histèrica quant veig que els turcs i cavallets o l'alliga o els nans no poden entrar a la plaça perquè la gent no els deixa passar ni els ajuda a fer la rotllana, no se si perquè volen estar a primera fila i no volen que ningú els passi al davant, o perquè no saben que s'ha de fer això si saltar ho volem fer tots, m'agrada que la gent vingui a Berga a passar-ho be i a conèixer la patum de vegades no se si es bo o dolent que la patum hagi agafat tanta popularitat, espero que evolucioni cap a un respecte del que ara no gaudim.

10. Quin paper hi està jugant la dona ara? Creus que hi ha encara molta feina a fer perquè la dona acabi d'entrar del tot dins la nostra festa?

Les dones ens fem l'espai que ens pertany des de sempre i que sens havia pres per prejudicis antics.

11. Vols afegir alguna cosa a l'entrevista?

Espero que cada vegada es vagi compensant més el percentatge d'homes i dones a la patum perquè tenim força i el mateix dret per fer-ho.

Cristina i les seves germanes amb el títol de Patumaire. Les Guitaires. Font Guita Grossa

Font: Cristina Urrea

9.4.4. Entrevista a Susagna Barniol

Nom: Susagna Barniol
Canals

Edat: 32

Lloc de naixement: Berga

Professió: Informàtica

Població: Berga

La història dirà que ella va ser la primera dona que va fer ballar l'àliga a la Patum de Berga

*"Porta la Patum a la sang. I l'àliga al cor. Dijous la va fer ballar en el primer salt a la plaça de Sant Pere. Ha estat la primera dona a fer-ho, aixecant els 70 quilos que pesa. Ella en fa 62. Vinculada a la festa i molt especialment a aquesta comparsa des que tenia un any, vol agrair aquesta oportunitat i l'ajuda rebuda per part dels membres de la colla, els aligots, David Perarnau, Xavi Portell, Moisès Segado i al Joan Farguella, Chuki, així com a les persones que van col·laborar a fer rotllana perquè saltés bé. N'està orgullosa."*²⁹

1. Quan fa que fas patum? (quan fa que hi vas i quan fa que hi participes)

Que hi vaig des de sempre, els meus pares sempre m'expliquen l'anècdota, que una setmana abans de parir la meva mare estava a patum i el ginecòleg la va renyar perquè no volia córrer. I els primers anys dormint als braços de ma mare, però sempre allà.

Que hi participo des dels 17 anys fent de ple, no ha estat cada any, però si regularment. I aquest any doncs fent realitat un somni, portant l'àliga.

2. Que significa per tu la Patum?

Bufff, difícil d'explicar, molt difícil. Crec que tot patumaire dona la mateixa resposta. La Patum és un sentiment, és una manera de ser, etc.. Per nosaltres és molt més que una festa, és la manera com es compta els anys, com calcules quan has fet alguna cosa, etc... I cada any saps els dies que falten perquè arribi la pròxima Patum.

3. Quin és el primer record que tens de Patum? Ha canviat molt des d'ençà?

El primer record que tinc és d'un salt de plens, que no va anar precisament bé, ja que amb uns 10 anys hem vaig trobar rodejada de plens i la meva mare molt preocupada, ja que ella sempre s'ho mirava de lluny. Recordo que érem la meva germana gran i jo, amb la meva mare i la dona del meu cosí, al

²⁹ Escrit del regió7.cat

principi de la barana. I jo vaig acabar encantada saltant amb 3 plens al costat. La meva mare no estava tant contenta.

No sabia identificar els canvis exactes que hi ha, ja que les coses que veus constantment no notes els canvis. Es com quan veus un nen petit cada dia o cada 3 mesos, els canvis són més evidents.

Recordo que abans l'àliga es guardava al costat dels gegants pels salts de plens, al davant de la Dolceria Pujol, ja que jo sempre estava allà. També recordo que quan tornava cap a casa calia fer una gimcana, ja que els carrers eren plens de gent dormint, ara per sort està tot concentrat al vall, l'estructura de la plaça.....

4. Quina és la teva comparsa preferida? Per què?

Evidentment l'àliga té un sentiment especial, per proximitat, familiaritat i per donar-me l'oportunitat d'haver fet història.

5. Ets conscient que has fet història marcant un abans i un després en l'història de la Patum. M'interessaria saber sobre aquest fet. (Com va sorgir l'idea, com vas rebre l'idea, com et vas preparar per el salt..)

Suposo que si, tot i que jo no ho he viscut mai com un fet històric, però si que després d'haver-ho fet, m'he adonat que era molt més que un simple salt d'àliga. Fins després de fer el salt, no veia la part històrica, i quan algú me'n parlava canviava de tema. No volia posar més nervis dels que tenia. Per mi lo important era ballar bé l'àliga, la resta era a més a més.

Ja fa temps, que el meu cosí hem deia si volia un salt d'àliga, però degut a problemes de genoll sempre m'ho havia agafat amb broma. Fins que l'any passat ell es va fer mal i hem va dir si volia fer un salt seu, ja que ell no la podia ballar. Jo li vaig dir que no podria aixecar-la i em va dir que anés als assajos i ho provés. I així ho vaig fer, la veritat es que no esperava aixecar-la, i vaig aconseguir això i ballar tot el tros, això si, sense fer el punteig. I tots semblaven contents de com havia anat per ser el primer cop i disposats a donar-me una oportunitat!

Per tant hem va dir que si m'ho preparava l'any següent tenia un salt, i així ho vaig fer, preparar comes durant tot l'any, sobretot els últims mesos. I el dia del cap d'any patumaire a Cal Negre hem va dir que el dissabte següent hi havia el primer assaig que si hi volia anar. I sense tenir-ho molt clar, allà vaig estar. I a partir d'allà tot nervis fins el dia del salt.

6. Un cop acabat el salt, que va succeir? Va ser ben rebut per tothom? Vas rebre alguna crítica pel fet de ser dona?

La veritat és que els records que tinc després del salt són borrosos. Ja que suposo que el cúmul d'emocions i sentiments meus i de la gent que estimo hem va sobrepassar.

Tothom hem va felicitar, per haver fet el salt d'àliga com a dona i per haver-ho fet bé, que aquesta última per a mi era i és la part més important.

Vaig estar tot dijous rebent felicitacions de gent que no conec i aquí va ser quan vaig començar a adonar-me que el que havia fet era important. Si algú tenia alguna crítica pel fet de ser dona a mi no m'ha arribat. Fins i tot algú hem va dir que ell no m'ho hagués deixat fer (pel fet de ser una dona), però que un cop fet, que ho havia fet molt bé i l'havia emocionat!!!!

7. Per què creus que has sigut tu la primera dona que ha ballat l'àliga?

Per sort. No hi ha cap altre motiu que haver conegut la persona adequada en el moment adequat, i evidentment tenir-ne moltíssimes ganes i demostrar-ho.

Creus que continuaran entrant dones dins aquesta comparsa?

Espero que sí. Això només ha estat el principi.

Penses que hagués estat el mateix, fa uns quants anys?

Fa uns quants anys no hagués estat possible.

8. L'àliga necessita persones amb força preparació física degut al seu pes. Creus que és per això que les dones mai l'han ballat? O hi pot haver altres motius ja que malgrat això, tu com a dona, l'has ballat i tinc entès que anys enrere duies una vida sedentària.

No, en absolut. No l'han ballat per motius culturals. Les dones no formaven part de la Patum, i a poc a poc s'ha anat obrint a tothom, com en tantes coses de la societat, no només la Patum. I encara queda molt per fer.

La preparació per a ballar l'àliga és física i mental. I realment és necessària per a poder-ho fer amb condicions, el passat no és important, lo important és el que pots i vols fer en cada moment.

Per tant, això demostra que qualsevol berguedà i qualsevol berguedana amb il·lusió i esforç pot aconseguir ballar-la, o penses que és una comparsa "més tancada" que d'altres, tal i com molta gent pensa?

Tant com qualsevol penso que no. Sigui home o dona això és indiferent. Jo penso que ha de ser algú capaç de ballar-la amb les condicions que hi ha, i sobretot amb el respecte que es mereix qualsevol comparsa de la Patum.

Cada comparsa és diferent degut a les condicions del bestiar que correspon. No penso que sigui més tancada, el que passa és que l'àliga és sola en la comparsa (els gegants són 4, per exemple), i només balla 1 persona cada vegada (la guita és portada per molta gent). Per tant les opcions de ballar-la i necessitar gent és inferior a altres comparses. Tot i que ja fa anys, que l'àliga no només la ballen els aligots.

9. L'àliga és un símbol a Berga, i per molta gent la comparsa que agrada més. Però des de fa un temps ençà ballar-la és força complicat, sobretot al vespre. Ballar-la ja ho has fet, però com et veus tu fent "ruedo", fent d'acompanyant per tal que l'àliga pugui ballar en condicions? La veritat es veuen poques dones en el "ruedo de l'àliga"

Ja fa anys que sempre que puc estic al davant intentant fer lloc. Però és una feina que gairebé mai puc acabar. hehe. Aquesta part és molt complicada tant per dones com per homes. Fer rotllana és complicat, però alguna cosa es pot fer. Però fer rotllana mentre l'àliga dóna la volta a la plaça tant és la força que tinguis és impossible. Per experiència i per comentaris dels propis de la comparsa que ho fan sempre. Ja que el primer que hem van dir es que no patis per si podia donar la volta sencera, ja que això només depenia de la gent.

Penses que aquesta part de fer força per tal de que pugui ballar l'àliga té més dificultats que només ballar-la?

Són coses diferents. Jo penso que no és comparable. Jo he estat als dos llocs, i penso que és molt diferent. No t'ho sabria comparar, però el que si que està clar, és que si la gent que està fent rotllana no estigués allà seria del tot IMPOSSIBLE poder ballar l'àliga actualment. I fan una feina IMPECABLE, almenys en el meu salt va ser genial.

Anem a parlar ara sobre el futur, si et sembla.

10. Com veus la Patum actual, i com creus i cap on creus que està evolucionant?

Buff... Aquesta pregunta ja me l'han fet altres vegades i mai ser que respondre. Crec que la Patum evoluciona amb la gent, la societat, i per tant els canvis any a any són imperceptibles, ja que corresponen als canvis de la pròpia societat.

11. Quin paper hi està jugant la dona ara? Hi ha feina per fer perquè la dona acabi d'entrar del tot dins la nostra festa?

La dona està entrant a la Patum, al igual que a la societat, i tot i que ja hi ha molta feina feta, encara en falta bastant. Encara hi ha alguna comparsa de la Patum que no permet dones dins d'ella, tot i que hi ha estat ajudant durant molts anys.

12. Vols afegir alguna cosa a l'entrevista?

Diria que no. Moltes gràcies per pensar amb mi.

9.4.5. Entrevista a Sara Farràs

Nom: Sara Farràs Herrero

Edat: 20 anys

Lloc de naixement: Berga

Professió/Estudis: Estudiant Grau d'Infermeria

Població: Berga (Barcelona)

1. Quan fa que fas patum?

Quan encara no tenia un any, els meus pares ja em portaven a la Patum perquè conegués la festa del meu poble i als 5 anys vaig començar a participar a la Patum Infantil com a angelet. Des dels 5 fins als 11 anys vaig participar a la Patum Infantil (descansant els anys que tocaven, clar) i als 11 anys fins a l'actualitat he participat formant part de la comparsa dels Nans Nous a la Patum.

2. Que significa per tu la Patum?

Per mi la Patum és més que una festa, és un sentiment d'eufòria i alegria que revius cada any durant 5 dies intensos i que et fa pensar la resta de l'any les ganes que tens que torni arribar el primer dia, i que el cansament, la son, els exàmens o qualsevol altre motiu, no t'impedirà que a la hora punta siguis a la plaça per poder escoltar el primer so del tabal que indica el començament de la gran festa.

El fet de formar part d'una comparsa em fa sentir que, en el moment de "disfressar-me", ja començo a tenir aquells nervis, aquell formigueig a la panxa que fa que el meu cap hi passin mil i un pensaments com: tinc l'espardenya ben lligada?, el terra patinarà?, espero no fer el ridícul, ja fan els gegants, ja em toca!...

A més a més, mentre ballo al mig de la plaça, vaig sentint els crits d'animació de la gent, que fan que el cor em vagi a cent per hora i encara salti més de l'eufòria que em transmeten tots els de la plaça. També cal dir que tot i els nervis abans de sortir a la plaça, quan la cançó s'ha acabat, desitjo que els músics tornin a tocar per tornar-ho a revivre tot de nou.

3. Quin és el primer record que tens de Patum? Ha canviat molt des d'ençà?

El primer record que tinc de Patum és quan feia d'angelet a la Patum Infantil, recordo que el principi no em feien gaire gràcia els fuets però mica en mica m'havia d'anar acostumant per poder-hi participar fins que ja m'hi vaig adaptar.

Si que es veritat que quan ets petit la vius d'una manera diferent de quan ets jove però el sentiment que tens quan arriba el moment de sortir a la plaça és el mateix.

4. Com vas entrar a la comparsa dels Nans Nous?

Fa molts anys el meu pare formava part de la comparsa dels Nans Nous i, quan vaig complir els 11 anys, els de la comparsa em van deixar que saltés un salt i des de llavors, cada any, el meu pare em va deixar saltar els salts que hauria d'haver saltat ell a mi, i mica en mica vaig anar formant part de la comparsa fins que el meu pare va deixar de ballar i els salts que li corresponien a ell me'ls va deixar a mi.

Creus que el fet de ser dona dificulta més l'entrada en aquesta comparsa o als Nans Nous sempre hi ha més paritat que en d'altres?

Anys enrere no ho se, però actualment el fet de ser dona no dificulta en res l'entrada en la comparsa dels Nans nous, sinó tot el contrari, cada any hi ha més noies que salten a la comparsa i hi són molt benvingudes.

5. Penses que les dones ho tenen més fàcil a les comparses que no son del "foc"?

Encara que el foc sigui perillós, penso que el fet de que una comparsa sigui de foc o no, crec que la dona hi podria participar de la mateixa manera que ho fa un home, però evidentment no se com pensen les comparses de foc sobre la participació de les dones ja que no formo part d'una comparsa amb aquestes característiques.

6. Quin creus que és el motiu que porta a la gent a formar part d'una comparseria?

El motiu que et porta a formar part d'una comparsa és perquè veus l'altre cara de la moneda de la festa. Ets la figura de la Patum que dansarà al so de la música i farà que tota la gent de dins la plaça salti amb alegria i canti la melodia de la cançó amb totes les seves forces.

Creus que és fàcil de pertànyer-hi si no tens ningú a dins?

Crec que fàcil no seria la paraula més adequada, però si és possible formar part d'una comparsa si no tens ningú a dins. En el cas de la comparsa dels Nans Nous, donem molta importància als nens que han ballat anys enrere a la Patum Infantil i que ara ja són prou grans com per poder ballar un salt a La Patum.

Com s'entra a formar part d'una "plantilla", concretament la dels Nans Nous?

El fet de ser-hi, ajudar, treballar, col·laborar amb el què sigui, interessar-se i posar sentiment ja et dona molts punts, però a la "plantilla" hi ha unes places concretes i fins que un no la deixi lliure un altre no la pot ocupar. Però cal dir que això no impedeix que la gent de fora de la "plantilla" no pugui saltar a la comparsa dels Nans Nous sinó tot el contrari hi ha salts a repartir per altres persones.

7. Si poguessis que canviaries en la Patum?

Si pogués, canviaria la mala imatge que tenen altres persones de la gent que formem part d'una comparsa. La majoria de les persones es pensen que les comparses de la Patum són una secta que és molt difícil entrar-hi però no és així. Si realment una persona en vol formar part ha de mostrar-hi interès, ha de col·laborar (ja que la patum no va sola hi ha molta feina a darrera de tot el resultat que només es veu a la plaça) i sobretot ha de sentir que l'ajuda que estàs realitzant a la comparsa tindrà una recompensa que serà donar-ho tot al mig de la plaça formant part literalment de la festa.

8. T'agradaria algun dia poder fer d'administradora? Perquè?

Si et sóc sincera no he arribat a platejar-m'ho. Suposo que fer d'administradora, el mateix que formar part d'una comparsa, seria veure una altre manera de viure la festa, des d'una altre perspectiva i que pot ser igual de satisfactòria que les altres.

Anem a parlar sobre el futur, si et sembla.

9. Com veus la Patum actual i cap a on creus que està evolucionant?

Abans, La Patum la veia com la nostre festa, la del poble, però des de que va proclamar-se patrimoni de la humanitat, s'ha convertit en una festa amb més expectació però crec que amb menys sentiment. Amb això em refereixo que actualment La Patum es veu com una festa per passar-ho bé i res més i crec que el respecte en si de la festa, la dansa i el sentiment que aquesta representa s'està perdent mica en mica.

10. Quin paper hi està jugant la dona ara? Hi ha feina per fer perquè la dona acabi d'entrar del tot dins la nostra festa?

Mica en mica, cada any la dona es va incorporant més dins la festa ja que actualment no hi ha tanta diferència entre els sexes, i les dones que formen part d'alguna comparsa, han pogut demostrar que són igual de capaces que els homes de formar-hi part.

Pel què fa a la segona pregunta, sincerament no sabria que dir-t'hi ja que en la comparsa dels Nans Nous les noies són benvingudes i en cap moment hi posen entrebancs perquè una dona hi formi part, però la opinió de les altres comparses no la se.

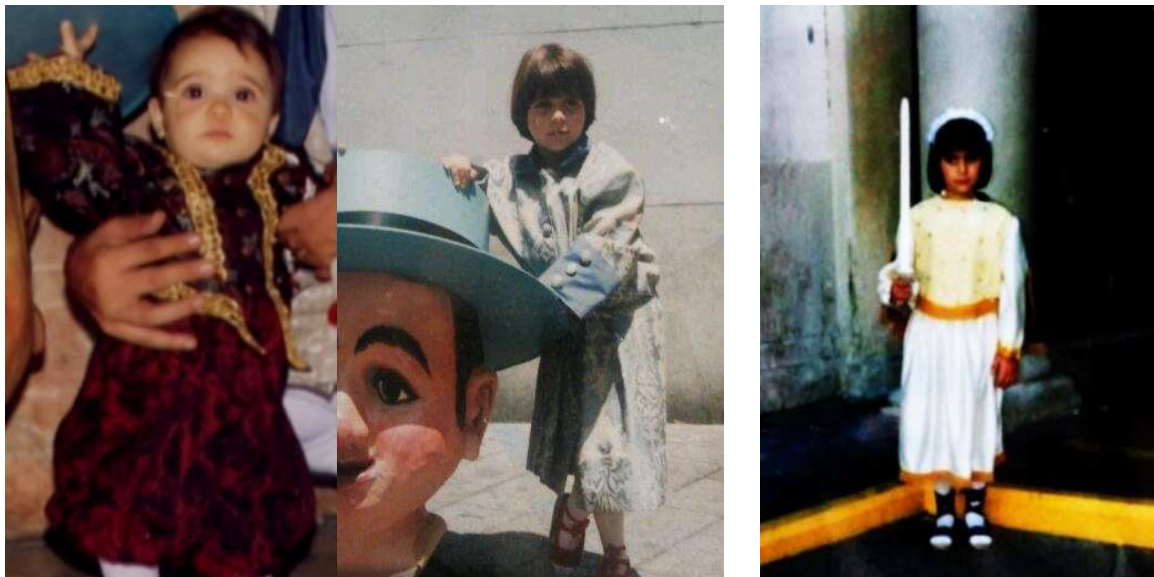
10. Vols afegir alguna cosa a l'entrevista?

L'entrevista està molt ben feta i fas preguntes interessants i concretes que toquen el tema que vols tractar. Et felicito per la feina!

Fotografia: Són 4 de les moltes que van saltar aquest any 2012 per la Patum. La segona començant per la dreta i jo formem part de la “plantilla” i les altres dues són noies que pugen de la patum infantil i que fa pocs anys que ballen a la comparsa i hi posen gran interès en continuar-hi formant!

Font: Sara Farràs

Fotografies: La Sara, de petita, a la Patum.

Font: Sara Farràs

9.4.6. Entrevista a Clàudia Sabata

Nom: Clàudia Sabata Font

Edat: 17

Lloc de naixement: Berga

Estudis: Cursant Batxillerat

Població: Berga

1. Quan fa que fas Patum? (quan fa que hi vas, quan fa que hi participes i de quina manera)

Des que vaig néixer, quan tenia aproximadament 4 mesos els meus pares van decidir posar-me una bata i un barret i dur-me a la plaça. He participat a la Patum Infantil, i ara, des de ja fa dos anys participo a la Patum dels grans fent de ple.

2. Que significa per a tu la Patum?

Molt més que una festa, ja un sentiment. És difícil expressar.

3. Quin és el primer record que tens de Patum?

L'últim tirabol³⁰ a la plaça, seguit de l'entrada dels gegants, el tabal i les guites... és un moment que cap any no em perdo. La sensació de sentir-te buit i a la vegada tan ple. Aquestes emocions que et dona la patum...

4. Quina comparsa et crida més l'atenció i per què? Has pogut participar-hi mai de forma més o menys directa?

Els plens, també les guites. De petita vaig ser uns 3 anys guitaire de la guita xica, i des de llavors, cada any he fet de ple.

6. Participes activament en la comparsa dels plens. De petita hi has saltat i actualment també acostumes a fer-ho. Creus que tota la dona pot accedir a aquesta comparsa?

No hi ha cap mena de diferència entre dones i homes, només s'ha de tenir ganes de posar-te allà dins i passar una bona estona. Poder es necessita un pèl de valentia, i això a les dones no ens en falta. Es té la imatge de la dona com un personatge dèbil, feble o simplement inferior al d'un home. Això no és així, i cada vegada ho podem demostrar més.

Hi ha gaires dones que vesteixin plens?

Crec que aquesta última patum ja no n'hi havia cap.

I dones que portin la bata oficial de vestidores?

³⁰Veure glossari

Cap dona porta una bata oficial de vestidora.

7. Creus que no és fàcil que la dona entri en segons quines comparses de la festa o pel contrari creus que ja hi ha la suficient paritat en totes les comparses?

Hi ha comparses que es molt més difícil que en altres. Tot i així en la majoria no acostuma a ser freqüent que entrin dones en les comparses, acostumen a ser casos excepcionals.

Que en penses del fet que hi hagi comparseries que impedeixin a una dona el formar-ne part?

És només un fet mes provocat pel masclisme i la diferencia de gènere. Costarà canviar aquesta manera de veure la patum com a cosa de homes, però poc a poc va avançant. Les dones anem creixent en tots els aspectes i cada vegada ens anem fent mes fortes i ens enfrontem de cara a tot aquest masclisme.

Anem a parlar ara sobre el futur, si et sembla.

8. Com veus la Patum actual i cap on creus que està evolucionant?

La patum actual la veig com a una festa que cada vegada creix mes, es fa mes gran arreu de tot el món. Cada vegada trobes mes diversitat dins d'una plaça on abans trobaves el teu poble... Ara trobes gent d'Espanya, França, alguns anglesos i qualsevol part del món que mai hauries pensat que acabarien al teu poble... és realment impressionant com va creixent a poc a poc.

Penso que tot això es un gran avantatge per la patum i Berga poble, això farà que una festa com la patum mai tingui fi.

9. Com t'imagines la Patum d'aquí uns cinquanta anys?

Una plaça plena de gom a gom, quasi impossible saltar, i com sempre... la mateixa musica, els mateixos gegants, guites masses i totes les comparses que aniran perdurant... i aquella olor de pólvora que mai acabarà.

10. T'agradaria afegir alguna cosa a l'entrevista?

Podria dir que la gran popularitat de la patum no nomes te avantatges. Cada vegada és mes difícil saltar com es podia fer abans dins la plaça o als passa carrers. Tots aquells visitants no tenen una bona informació del que és la festa abans d'entrar dins, i això molesta a tots aquells patumaires que nomes esperen aquells 5 dies per gaudir de la seva festa tal i com ho han fet tota la seva vida.

9.4.7 Entrevista a Anna Emília Puig

Nom: Míriam Prat
Edat: 17 anys i actualment
Estudis: Cursant Batxillerat
Població: Berga

Ella entre moltes, és una DONA DE PATUM. Ella és de Berga i afirma que des de petita ha viscut la Patum a flor de pell i ho seguirà fent sempre. El seu pare, Carles Prat, és l'actual tabaler titular de la Patum. El seu pare porta 27 anys avisant cada diumenge de l'Ascensió al poble de Berga l'inici de les festes amb el retruc del tabal. El tabal és un element imprescindible i emblemàtic en aquesta festa ja que inaugura la Patum i participa en tots els actes d'aquesta.

L'any 2010, la Míriam Prat, va ser la primera i única tabalera dona de la història de la Patum. Aquesta data, ha marcat un abans i un després a la història d'aquesta festa.

1. Defineix el que per tu significa la Patum.

Doncs per mi la patum significa molt més que una festa, ho he viscut des de petita a casa i m'he anat fent gran escoltant les seves músiques i sentint-ne a parlar molt a casa.

2. Explica com vas aconseguir tocar el tabal oficialment l'any 2010.

Doncs la veritat és que me'n vaig assabentar tant sols poques hores abans, però de fet, pel que em va explicar el meu pare feia més d'un any que estava tot organitzat d'aquella manera. M'ho van dir el dia abans, mentre estàvem dinant, així, de cop i la veritat és que no m'ho imaginava, m'ho va dir de cop.

3. Si el teu pare no hagués estat el tabaler de la Patum, creus que tu o alguna dona hagués pogut tocar el tabal o pel contrari seria més una cosa d'homes?

Home, jo crec que el meu pare si no fos el tabaler, difícilment jo podria tocar-hi, ja que és una comparsa que tant sols passa de generació en generació. El fet de que jo hagi sigut la primera dona, no tinc perquè ser la única, però jo crec que tard o d'hora la figura femenina s'hi hagués adherit.

4. Quina sensació tens al ser la primera dona tabalera de la història de la Patum? Ets conscient que has fet història?

La veritat és que en aquells moments el cor em batejava tant ràpid que no ho vaig assimilar fins l'endemà, quan tots els meus amics, familiars, coneguts, em felicitaven . No, de fet no en sóc conscient, ja que en aquells moments, tampoc em creia massa el que estava passant i em resultava curiós que realment amb tota la història de patum jo fos la primera dona que toca vestida a la plaça.

5. Que és el que et va fer més il·lusió el dia que vas tocar oficialment el tabal?

El que realment em va fer més il·lusió va ser que tots els meus amics es van posar a cridar el meu nom, i a continuació la plaça, això em va fer eriçar la pell.

6. Has rebut alguna crítica pel fet de ser dona i tabalera o pel contrari tothom ha reaccionat bé?

Al contrari, tota la gent coneguda, i pels rumors que m'han arribat tot eren felicitacions i enhorabones.

7. Creus que hi ha alguna diferència si toca el tabal una dona que si el toca un home? O es indiferent?

Jo crec que és relatiu, però per norma, un home té més força que una dona i això es nota.

8. Creus que quan el teu pare es retiri com a tabaler, tu agafaràs el seu relleu? Et faria il·lusió? Per què?

No ho crec, ja que tampoc crec que pogués acceptar-ho perquè si, m'agrada la vida i la manera de viure que hi ha a casa meva per Patum, però també m'agrada estar amb els amics saltant a la plaça , i tot no es pot fer. La vida dins d'una comparsa és molt sacrificada i en aquest cas, encara més.

9. Tu vas tocar el tabal a la plaça on l'habilitat és més important que la força. Creus que la teva condició de dona et permetria fer tot un passacarrers amb el tabal a coll, tal i com fa el teu pare?

Jo crec que per les meves condicions físiques , no arribaria ni a la primera parada, perquè has d'estar físicament preparat, apart, que jo tinc les cervicals contracturades la qual cosa impedeix que pugui carregar molt pes a sobre.

10. Quina és la comparsa que t'agrada més? Per què? Creus que és fàcil que hi puguin participar dones?

La comparsa que més m'agrada són els plens. Em transmet eufòria i alhora pau, perquè és com una manera de aïllar-se de tot. Sí, jo diria que és una de les comparses on és més fàcil la participació femenina.

11. Per últim, fes una previsió de futur i digues cap a on creus que evolucionarà la Patum.

Jo crec que la patum es mantindrà com està ara, però que cada vegada anirà venint més gent de fora i a conseqüència les mesures de seguretat aniran augmentant.

12. Hi ha alguna cosa que vulguis afegir en aquesta entrevista?

Res més, gràcies guapa!!

10. CONCLUSIONS DE LES ENTREVISTES

Aquest meu treball no hagués estat possible sense tota la recopilació d'informació de molta gent. No sols de totes les Dones importants en aquesta festa, sinó tot un seguit de persones que fan possible que el sentiment berguedà segueixi viu.

No he pogut entrevistar a tothom qui fa possible el funcionament de la celebració. Però tot i que també ells són importants, el seguit de persones que he entrevistat m'han facilitat tota la informació que necessitava.

He trobat interessant entrevistar a persones de diferent sexe, edat i professió per tal de demostrar que potser no tothom opina igual, però si que tothom viu el mateix sentiment quan a Berga es fa Patum.

Primerament, i per mi, una persona fonamental en el meu treball és la Míriam Tirado, una dona de Manresa que va ser la que gràcies al meu escrit em va animar a posar en marxa aquest treball. Escriu en un bloc que vaig trobar per casualitat a on en un dels seus escrits hi ha reflectida la festa berguedana com si es tractés d'un part. I realment, emociona. Un part, és una sensació que només pot ser explicada per una dona i així doncs, només una dona pot explicar aquesta festa des de aquesta visió.

Per altra banda i per mi, un altre punt clau en aquesta recerca són la gent que hi ha darrera aquesta festa. Gent que segurament ningú coneix el seu treball constant, però que cada any ajuden a mantenir i a fer la història de la Patum. Aquests són historiadors i historiadores, regidors i regidores de cultura, membres que vetllen per la seguretat del poble, encarregats de les diferents Patums, administradors, músics, tècnics de so i llum, persones encarregades del restaurament de les figures... Malgrat no he pogut entrevistar a molta gent dins de tots aquests grups. He recopilat històries i opinions d'alguns d'ells.

Finalment i com a base del meu treball, he entrevistat a diferents Dones importants en aquesta festa. Algunes de les que anys enrere van fer història sent les primeres dones que es van atrevir a saltar sense por al "que diran" i

algunes de les quals actualment fan història amb la seva presència dins de varis aspectes de la festa. Malauradament no són totes les que han fet història i continuant fent-la però estic segura que parlen en representació de totes aquelles dones que han estat oprimides sota el masclisme els darrers anys i totes aquelles que actualment, s'incorporen dins de la festa.

Així doncs, m'agradaria que el testimoni de tota la gent entrevistada no quedés desaparebut, com un més a més. Sinó que donin ressò i així es pugui evolucionar cap a la festa que volem tots els berguedans.

11. FUTUR DE LA SITUACIÓ

Després de recopilar molta informació, fer entrevistes i analitzar el passat i el present de La Patum i la interacció que té la dona dins d'aquesta, he arribat a la formulació d'una hipòtesis de cara al futur.

La Patum evolucionarà cap a on els berguedans vulguin que evolucioni. Al cap i a la fi, nosaltres fem Patum i nosaltres hi posem el toc de sentiment.

Penso que hauria d'obrir-se la festa a la gent forana però des de una perspectiva diferent a la que ho hem fet fins ara. Patum és disbauxa, si. Patum és adrenalina, si. Però el més important, la Patum és una festa tradicional que s'ha de conèixer, de viure i de sentir. Hem de respectar a la nostra festa si volem que aquesta evolucioni positivament.

Sempre hi haurà canvis, coses que potser desapareixeran i coses que probablement entraran per afegir-s'hi. La gent serà diferent, potser fins i tot l'escenari on es representarà i tal vegada alguna comparsa s'haurà modificat, però l'essència, no podrà canviar mentre hi hagi el sentiment berguedà. Cada any, tan sols quan siguin tocades les primeres notes, Berga continuarà vibrant al so del tabal, de la música... I la Plaça s'omplirà de gent, de foc, d'espurnes. I l'olor a pólvora restarà tots i cada un dels dies de Corpus a tots els carrers de la ciutat.

Pel que fa la dona dins de la Patum, he pogut veure una clara evolució des de principis del segle passat i fins el moment present, però encara queda força feina per fer. Moltes dones han quedat excloses en segons quins aspectes pel sol fet de pertànyer al sexe femení, però no més que en altres aspectes de la societat, però això pot canviar. Aquesta feina està a les nostres mans. A les de tots. Només així ho aconseguirem. Una vegada vaig sentir al meu germà dir: potser el món no està a les nostres mans, però si volem, nosaltres podem ser les mans del món, aquesta és una bona filosofia de vida.

I com la podem portar a terme? Fent-nos escoltar, treballar amb esforç i amb ganes i així, guanyant-nos del tot un lloc en aquesta festa. Perquè qui estima i qui sent, treballa i qui treballa sempre guanya i quan es guanya, els resultats són encara més gratificants.

12.CONCLUSIONS GENERALS

Amb aquest treball no he pretès mai crear cap tipus de polèmica sobre la cabuda de les dones dins la festa. La meua recerca ha consistit en informar-me i donar a conèixer com interaccionava abans i com interacciona actualment la dona berguedana dins del seu poble i dins la seva festa. Era un tema que jo no havia vist treballat i això em va impulsar a fer-lo.

Fent un repàs de tot el que he après durant aquesta recerca me n'he adonat que el que mou muntanyes, és la fe lligada amb la il·lusió. Les primeres que van saltar d'amagat, per a mi, són les més patumaires. No temien a res ni a ningú. No els importava què passaria o que dirien. Les ganes de poder fer un salt a la plaça o simplement poder carregar alguna comparsa durant el passacarrers podia amb totes les represàlies de caire social, que hi poguessin haver posteriorment. Saltaven amagades de la gent, soles... Però què importava això si tenien l'oportunitat de fer-ho?

Ara bé, les dones actuals ho han tingut més fàcil en alguns aspectes. La festa ha evolucionat i ara pràcticament totes les dones poden entrar dins la festa. En moltes comparses no formen part de la plantilla però a totes hi tenen cabuda. Ara no han de fer grans sacrificis, per a tenir-hi un lloc. Es potser més fàcil i on no hi son, el reconeixement el primer cop que ho fan té molt més ressò. Però elles també parlen d'il·lusió, no de protagonisme. Les dones com sempre donen més importància als sentiments que als reconeixements.

Malgrat en el transcurs d'aquest treball m'he trobat anècdotes, informacions i històries degradants per la dona, no les he volgut treure a la llum perquè crec que entrar en una lluita no serviria de res. El que realment vull donar a conèixer és el que realment crec que serà beneficiós per la dona i per la Patum. Beneficiós serà que es conegui i es reconegui el treball constant de la dona dins de Berga i dins la Patum, encara que no sigui en una "primera línia". Que la societat s'adoni que ara ja, la dona és un ésser independent que es sap fer valer per si mateix, que no depèn de res ni de ningú, i el més important, que cap altra persona està per sobre d'ella. Només és així com podrà continuar evolucionant al llarg de la història.

13. BIBLIOGRAFIA

- Amades, Joan.** *Costumari Català*, Salvat/Edicions62, Barcelona, 1972.
- Amades, Joan.** *Gegants, Nans i altres entremesos*, Gràfiques Ampúries, Barcelona, 1983.
- Costa, M. Dolors; Farràs, Jaume.** *Corpus Berguedà i Administradors*, Àmbit de recerques del Berguedà, Sabadell, 1987.
- Delgado, Manuel.** *La Festa a Catalunya avui*, Barcanova, Barcelona, 1992.
- Durkheim, Émile.** *Las formaselementales de la vida religiosa*, Alianza, Madrid, 003.
- Felipó, Ramon.** *La Patum. El Corpus Christi de Berga*, El Mèdol, Tarragona, 2005.
- Farràs, Jaume.** *La Patum de Berga*, Labor, Barcelona, 1992.
- Geertz, Clifford.** *La interpretación de las culturas*, Gedisa, Barcelona, 2001.
- Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura; Ajuntament de Berga. 2004.** *La Patum de Berga. Candidatura per a l'obtenció del títol d'Obra mestra del patrimoni oral i immaterial de la humanitat*. Barcelona : Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura; Ajuntament de Berga, 2004.
- Hobsbawm, Eric.** *La invención de la tradición*, Crítica, Barcelona, 2002.
- Huch, J.,** *La Patum, què és?* Berga, Casa Huch, 1950, reed., 1981.
- Noguerai Canal, Josep.** *Visió històrica de la Patum de Berga*, Col·lecció Camí Ral, Barcelona, 1992.
- Rumbo i Soler, Albert.** *Història dels Gegants de Berga*, Berga, 1995.
- Rumbo i Soler, Albert; Escobet, Manel; Cortina, Joan. 2001.** *Patum! Berga* : Amalgama Edicions, 2003.
- Serra Sergi, Molins Montserrat.** *Llibre L'abans, Berga recull gràfic (1875-1975)*. Editorial Efadós.2009
- Montellà, Assumpta.** *El silenci dels Telers*. Ara Llibres; Edició: 1 20 de setembre de 2012.

Webs consultades:

www.aflordepell.cat

www.patuminfantil.cat

www.dbergueda.cat

www.regio7.cat

www.altbergueda.cat

www.museulapatum.cat

www.avvpietatberga.blogspot.com

www.technorati.com

www.swedentowerbarcelona-jaironarvaez.blogspot.com

www.lacomunidad.elpais.com

www.lavanguardia.es

www.donahaviadeser.blogspot.com.es

www.tornaveu.cat

14. GLOSSARI

La Patum: Festa popular que se celebra a Berga (Berguedà) del dia de Corpus al diumenge següent.

Corpus: Festivitat que se celebra el dijous o el diumenge següent al diumenge de la Santíssima Trinitat per commemorar la institució de l'eucaristia. També és anomenat Corpus Christi.

Tabal: El Tabal és l'herald de la festa. Pròpiament, no pot ser considerat com una comparsa, sinó que cal veure'l com un instrument musical. Aquesta era la seva funció original i primigènia, funció que ha conservat, en part, fins a l'actualitat. Documentat des del 1626, i reconstruït el 1726, fou l'únic instrument de la Patum, al ritme del qual evolucionaven les comparses fins a mitjans del segle XVII.

Els Quatre Fuets: Els quatre fuets són dos salts de maces que es realitzen el diumenge de la Santíssima Trinitat, anterior a la setmana de corpus. Aquest acte, d'origen inexacte, era antigament una prova dels fuets que s'utilitzarien a la Patum, de manera que hom podia valorar si "petaven bé", ja que antigament els fuets eren elaborats a mà per artesans i, lògicament, podien tenir variacions respecte d'altres fuets d'altres anys o d'altres elaboradors.

Administradors (de la Patum): Són una figura que presideix simbòlicament la celebració. Per fer la selecció d'Administradors de les festes del Corpus berguedà, l'Ajuntament de Berga disposa de varies parelles casades enguany que s'han inscrit a l'Oficina Municipal de Turisme.

Barreja: és la beguda típica de la festa, és un dolç embafador a base d'anís i moscatell que per la seva alta graduació puja de seguida al cap. Normalment la proporció d'anís i moscatell és meitat i meitat

Patum de Lluïment: Té lloc el dijous i el diumenge de Corpus a les dotze del migdia, després d'una engegada de coets a les deu del matí per tal de despertar i avisar la població de l'anada dels músics a buscar els administradors a casa seva i de la Missa Major a les onze. A la Patum de Lluïment, cadascuna de les comparses que integren la festa, amb l'excepció dels Plens, fan una única actuació, que a Berga es coneixen com a "salts". Actuen successivament, sempre pel mateix ordre: els Turcs i Cavallets, les Maces, les Guites, l'Àliga, els Nans Vells, els Gegants i els Nans Nous, acabant amb els Tirabols.

Patrimoni Cultural Immaterial: El concepte Patrimoni de la Humanitat és un pla de protecció dels béns culturals i naturals del món, proposat per la UNESCO a través de la Convenció sobre la Protecció del Patrimoni Mundial Cultural i Natural i que fou aprovat el 1972.

Comparses: les comparses de la Patum, tenen el seu origen en les manifestacions rituals paganes de caràcter agrari, ramader i solar que han practicat les cultures antigues des de temps remots. Els seus entremesos conserven pervivències de primigènies pràctiques paganes dedicades al foc, a divinitats vegetals i animals. Aquestes celebracions rituals, després d'un procés de cristianització, van trobar en el context de la processó religiosa del Corpus Christi, el marc idoni per a la seva supervivència, continuïtat i evolució en el temps fins a l'actualitat.

Pasqua Granada: O Pentecosta descriu la festa del cinquantè dia després de la Pasqua (Diumenge de Resurrecció).

Imminent: Que amenaça d'ocórrer immediatament.

Imatgeria: El major tresor etnològic de la ciutat de Berga és la seva Imatgeria popular de la Patum, composta actualment per un Tabal, quatre Cavallets, vuit Maces i les seves vuit màscares, dos Guites, una Àliga, quatre Nans Vells, quatre Gegants, quatre Nans Nous i dos-centes màscares de Plens idèntiques a les de les Maces. A la Imatgeria popular de la Patum, tots els elements que la formen són centenaris i el fet d'haver estat creats en diferents èpoques, permet observar la seva diversitat d'estils, tècniques i materials constructius.

UNESCO: La designació d'Obres Mestres del Patrimoni Oral i Immaterial de la Humanitat per part de la UNESCO pretén reconèixer i protegir tradicions i expressions orals, arts de l'espectacle, usos socials, rituals i actes festius, coneixements i usos relacionats amb la natura i l'univers i tècniques artesanies tradicionals. Tot plegat no vol dir que la UNESCO pugui decidir sobre la Patum, sinó que aquest organisme internacional esdevé protector de la festa berguedana. Segueix corresponent als berguedans organitzar-la, gestionar-la i continuar transmetent-la de generació en generació.

Estereotips: Conjunt d'idees que un grup o una societat obté a partir de les normes o els patrons culturals prèviament establerts.

Tirabol :El Tirabol, com a tal, no és pròpiament una comparsa. Representa el punt final de La Patum, el moment en què Berga celebra el fet d'haver repetit el seu miracle anual. Hi ballen els Gegants i les Guites barrejats amb tota la gernació que omple la plaça, al ritme del Tabal i als acords de diferents tonades que es van repetint. De Tirabols n'hi ha quatre, el Tirabol pròpiament dit, anomenat popularment La Banya de Bou, el vals-jota, el pasdoble i el vals-jota La Patumaire, obra d'en Lluís Sellart i Espelt.

Passacarrers: Les passades són els diferents trajectes que fan pels carrers del nucli antic de la ciutat alguns elements de la comparsa de la Patum, acompanyats en tot moment per una multitud de gent, i amb parades fixades per tal de dur a terme alguna representació del salt, ball o dansa. Aquestes passades tenen lloc el dimecres de Corpus, a les dotze del migdia i a les vuit del vespre, i el dissabte a dos quarts de vuit del vespre.